

Nieuwsbrief Rechtspraak Europa

Aflevering 10 – 2023

5 oktober 2023

Inhoud

In deze nieuwsbrief vindt u de volgende onderwerpen: (Door op het onderwerp te klikken komt u direct bij de uitspraken op het betreffende rechtsgebied.)

INHOUD	1
LEESWIJZER.....	3
DEEL I – RECHTSPRAAK	4
<i>Aanbesteding en overheidsopdrachten</i>	4
<i>Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers</i>	7
<i>Arbitragebeding</i>	9
<i>Asiel, migratie en Unieburgerschap</i>	10
<i>Beginnelen EU-recht</i>	17
<i>Belastingen</i>	18
<i>Belastingen, accijns</i>	20
<i>Belastingen, btw</i>	23
<i>Belastingen, douane en tariefindeling</i>	29
<i>Beroepskwalificaties</i>	32
<i>Bestuursrecht</i>	32
<i>Brexit</i>	33
<i>Broeikasgasemissierechten</i>	33
<i>Consumenten</i>	34
<i>COVID-19</i>	39
<i>Detentie, politiebehandeling en politieonderzoek</i>	40
<i>Diensten, elektronische communicatiediensten</i>	41
DIGITALISERING, SOCIALE MEDIA EN AI	43
<i>Discriminatie</i>	43
<i>Eigendomsrecht</i>	44
<i>Energiemarkt</i>	44
<i>Europese subsidies</i>	46
<i>Familieleven, familierecht en kinderrechten</i>	46
<i>Financiële markt en diensten, EMU, Bankenunie</i>	48
<i>GBVB – Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid</i>	50
<i>Gewasbeschermingsmiddelen</i>	51
<i>Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering</i>	52
<i>Godsdienstvrijheid</i>	55
<i>Grondrechten (Handvest), EVRM, Raad van Europa</i>	55
<i>Handel en antidumping</i>	56
<i>IE - Intellectuele eigendom</i>	57
<i>Insolventie</i>	60
<i>Institutioneel</i>	60

Maandelijks overzicht van de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU).

De Nieuwsbrief Rechtspraak Europa is een samenvoeging van de Nieuwsbrief Rechtspraak Europa (Marc de Werd/Hof Amsterdam) en de GCE-nieuwsbrief (Joanne Bik/LBvR).

Kernredactie: Joanne Bik, Doeke Kingma, Mariëlle Leenaers. Vaste medewerkers: Roel Andrea, Anouk Biersteker, Anne-Marie ten Bosch, Cleo Dermout, Stefan Flipse, Nicolien Keereweer, Nadine Laatsch, Suus Pesch, Charlotte Roseboom, Chris Sillen en Nynke Veenstra.

Rechtspraak Europa komt tot stand door een samenwerkingsverband tussen het Gerechtshof Amsterdam en het Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak (LBvR), en wordt gepubliceerd op de website van de rechtspraak en op MKO (alleen intern). Het archief is te raadplegen op rechtspraak.nl.

Rechtspraak Europa rechtstreeks ontvangen? Stuur een mail naar RechtspraakEuropa@rechtspraak.nl om te worden toegevoegd aan de verzendlijst.

<i>IPR</i>	61
<i>Kansspelen</i>	66
<i>Klokkenluiders</i>	66
<i>Landbouw en visserij</i>	66
<i>LHBTI-rechten</i>	68
<i>Luchtvaart</i>	69
<i>Manipulatiesoftware auto's</i>	70
<i>Mededinging</i>	71
<i>Milieu, natuur, duurzame energie</i>	72
<i>Ne bis in idem</i>	76
<i>Oekraïne en Rusland</i>	78
<i>Onderwijs en studenten</i>	78
<i>Overlevering en uitlevering</i>	78
<i>Privacy en persoonsgegevens</i>	82
<i>Procesrecht en recht op eerlijk proces</i>	86
<i>Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel recht</i>	87
<i>Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht</i>	87
<i>Recht op effectieve rechtsbescherming en toegang tot de rechter</i>	90
<i>Recht op vrijheid</i>	90
<i>Rechtsstaat en rechterlijke macht</i>	91
<i>Recht op leven en verbod op foltering en onmenselijke behandeling</i>	92
<i>Staatssteun</i>	93
<i>Strafrecht</i>	97
<i>Toegang tot documenten</i>	98
<i>Vennootschapsrecht</i>	99
<i>Verkiezingen en kiesrecht</i>	99
<i>Vervoer, reizen en rijbewijs</i>	99
<i>Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid</i>	104
<i>Wapens</i>	107
DEEL II – ALGEMEEN.....	108

Leeswijzer

De redactie heeft ervoor gekozen om de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) en het Gerecht per rubriek gezamenlijk aan te bieden. De toenemende vlevlechting van het EU recht en het EVRM sinds het Verdrag van Lissabon (2009) is met name zichtbaar op het terrein van de grondrechtenbescherming. Deze ontwikkeling naar een Europees *ius commune* maakt dat beide kenbronnen in een juridische casus gelijktijdig relevant kunnen zijn. De redactie wil aldus recht doen aan die Europese realiteit.

- Om sneller te scrollen: klik op tweede icoon van boven “bladwijzers”, de index blijft dan in de linkerkolom staan.
- De nieuwsbrief is ingedeeld in alfabetisch gerangschikte onderwerpen.
- Prejudiciële verwijzingen bevatten een link naar de verwijzingsuitspraak op de website van het ECER. Voor de samenvattingen wordt gebruik gemaakt van de samenvattingen van ECER. Als de verwijzing nog niet beschikbaar is verwijst de link, voorzien van een * naar de algemene pagina van ECER.

Volledigheid en selectiecriteria

- Voor wat betreft de Europese uitspraken streeft de redactie ernaar een volledig overzicht te geven van de voor Nederland relevante uitspraken.
- Alle prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten worden opgenomen in de nieuwsbrief.
- De Nederlandse uitspraken die in de nieuwsbrief staan, worden opgenomen omdat er een blog over is of omdat iemand de redactie heeft gewezen op een bepaalde uitspraak. Het overzicht van de Nederlandse jurisprudentie is dus niet volledig. Signalering van een relevante Nederlandse uitspraak wordt zeer op prijs gesteld.
- De redactie houdt ontwikkelingen bij via Twitter, Legal Intelligence etc. Uiteraard is dit overzicht niet volledig. Datzelfde geldt voor opleidingen, literatuur en noten bij arresten. Ook hiervoor geldt dat signalering door lezers op prijs wordt gesteld.

Deel I – Rechtspraak

Aanbesteding en overheidsopdrachten

HvJ – ARREST - C-601/21 (Commissie/Polen) – 7 september 2023 - ECLI:EU:C:2023:629 – conclusie – arrest

Niet-nakoming – Overheidsopdrachten - Vervaardiging van identiteitsdocumenten en andere officiële documenten – Bescherming essentiële veiligheidsbelangen lidstaten – Minder ingrijpende maatregelen - Richtlijn 2014/24/EU - Artikel 346, lid 1, onder a), VWEU

Op grond van artikel 15, leden 2 en 3, van richtlijn 2014/24/EU en artikel 346, lid 1, VWEU, kunnen lidstaten bepaalde overheidsopdrachten in wezen uitsluiten van de procedures waarin die richtlijn voorziet indien de bescherming van hun essentiële veiligheidsbelangen zou kunnen worden ondermijnd, mits er geen minder beperkende maatregelen voorhanden zijn.

Welke openbare belangen kunnen daartoe als „essentiële veiligheidsbelangen” worden aangemerkt? Wat is de beoordelingsruimte die lidstaten in dat verband hebben? Mag een lidstaat in verband met die belangen het beschermingsniveau kiezen dat hij het meest passend acht? Hoe ver gaat de verplichting van een lidstaat om maatregelen in overweging te nemen en, indien dat nodig blijkt, vast te stellen die wellicht minder beperkend zijn?

Hof: Door in de Poolse wet uitzonderingen op de werkingssfeer van richtlijn 2014/24/EU op te nemen die niet in die richtlijn voorkomen met betrekking tot opdrachten voor de vervaardiging van, ten eerste, de overheidsdocumenten bedoeld in artikel 4, punt 5c), van de wet inzake het plaatsen van overheidsopdrachten, met uitzondering van persoonsbewijzen van militairen en hun identiteitskaarten, dienstkaarten van politieagenten, grenswachten, staatsveiligheidsfunctionarissen, functionarissen van de binnenlandse veiligheidsdienst, functionarissen van de inlichtingendienst, functionarissen van de militaire contraspionagedienst en beroepsmilitairen die in een functie bij die dienst zijn aangesteld, functionarissen van de militaire inlichtingendienst en beroepsmilitairen die in een functie bij die dienst zijn aangesteld, en leden van de marechaussee, en, ten tweede, accijnszegels, legaliseringszegels, controlestickers, stembiljetten, hologrammen op stemrechtcertificaten, microprocessorsystemen met software voor het beheer van overheidsdocumenten, computersystemen en databanken die nodig zijn voor het gebruik van overheidsdocumenten, eveneens bedoeld in dat artikel 4, punt 5c), is de Republiek Polen de krachtens artikel 1, leden 1 en 3, en artikel 15, leden 2 en 3, van richtlijn 2014/24, gelezen in samenhang met artikel 346, lid 1, onder a), VWEU, op haar rustende verplichtingen niet nagekomen. Het beroep wordt verworpen voor het overige.

- EU-Hof: aanbestedingsrichtlijn voorziet niet in algemene uitsluitingsmogelijkheid voor overheidsopdrachten voor vervaardiging en softwarebeheer van overheidsdocumenten (ECER)

HvJ - ARREST - C-510/22 (Romaqua Group) – 21 september 2023 - Roemenië – ECLI:EU:C:2023:694 – geen conclusie – arrest

Verlenging vergunning zonder aanbesteding – Exploitatie mineraalbronnen - Richtlijn 2009/54/EG - Artikelen 49, 106 en 119 VWEU - Artikel 16 Handvest EU

Mede gelet op de punten 41-47 van het arrest Commissie/DEI, (C-553/12 P), stelt de verwijzende rechter vast dat er ernstige twijfel bestaat over de vraag of de nationale regeling inzake de verlenging van de betrokken vergunningen in overeenstemming is met het Unierecht op het gebied van mededinging, vrijheid van vestiging en de vrije uitoefening van een handelsactiviteit onder gelijke voorwaarden.

De vraag is o.a. of artikel 106, lid 1, VWEU aldus moet worden uitgelegd dat deze bepaling in de weg staat aan een nationale regeling volgens welke een aanvankelijke rechtstreekse gunning, zonder

mededinging, van de exploitatie van mineraalwaterbronnen aan een vennootschap waarvan het kapitaal volledig in handen is van de overheid, wordt gehandhaafd door de exclusieve vergunningen zonder temporele beperking steeds te verlengen.

Hof: Artikel 106, lid 1, VWEU, gelezen in samenhang met artikel 102 VWEU, moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale regeling die de houder van een exclusief exploitatierecht voor mineraalwaterbronnen de mogelijkheid biedt om, zonder mededinging, de exploitatievergunning voor opeenvolgende perioden van vijf jaar te laten verlengen wanneer die regeling de houder van de vergunning toelaat om, door de enkele uitoefening van de hem toegekende rechten, misbruik te maken van zijn machtspositie op een wezenlijk deel van de interne markt, of wanneer deze rechten een situatie kunnen creëren waarin die houder tot een dergelijk misbruik wordt gebracht, hetgeen de verwijzende rechter dient te beoordelen op basis van de gegevens, feitelijk en rechtens, waarover hij beschikt.

HvJ - CONCLUSIE - C-303/22 (CROSS Zlín) - 7 september 2023 - A-G Campos Sanchez-Bordona - Tsjechië – ECLI:EU:C:2023:652 – [conclusie](#)

Uitsluiting inschrijver – Sluiting overeenkomst overheidsopdracht vóór instelling beroep? - Richtlijn 89/665/EEG - Artikel 47 Handvest EU.

Op grond van een Tsjechische regeling kan een aanbestedende dienst een overeenkomst inzake een overheidsopdracht sluiten voordat beroep is ingesteld bij de rechter die bevoegd is om na te gaan of een door de mededingingsautoriteit gegeven besluit tot uitsluiting van een inschrijver rechtmatig is. De vraag is o.a. of deze regeling verenigbaar is met artikel 2, lid 3, en artikel 2 bis, lid 2, van richtlijn 89/665/EEG, uitgelegd in het licht van artikel 47 Handvest EU.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 2, leden 3 en 9, en artikel 2 bis, lid 2, van richtlijn 89/665/EEG, gelezen in het licht van artikel 47 Handvest EU, verzetten zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan de aanbestedende dienst, na uitputting van de procedure voor een onafhankelijke (niet-rechterlijke) beroepsinstantie, een overeenkomst inzake een overheidsopdracht kan sluiten voordat beroep in rechte wordt ingesteld bij de rechterlijke instantie die bevoegd is voor het onderzoek van de rechtmatigheid van het besluit tot uitsluiting van een inschrijver of tot gunning van die opdracht, op voorwaarde dat de rechter die dat beroep moet beslechten bevoegd is om een voorlopige maatregel vast te stellen waarbij indien nodig de werking van de reeds ondertekende overeenkomst wordt opgeschort.

HvJ – CONCLUSIE - C-421/22 (DOBELES AUTOBUSU PARKS e.a.) – 14 september 2023 - Letland – A-G Campos Sanchez-Bordona - ECLI:EU:C:2023:681 – [conclusie](#)

Aanbesteding – Openbaar personenvervoer – Busvervoersdiensten – Compensatieregeling – Indexering contractprijs - Verordening nr. 1370/2007

De aanbestedende dienst heeft een openbare aanbesteding uitgeschreven voor de concessie van het recht om openbare busvervoersdiensten te verlenen, die voorziet in de sluiting van een overheidsopdracht met aanbieders van openbare vervoersdiensten met een looptijd van 10 jaar. Eiseressen betwistten de bepalingen van het bestek van de aanbesteding.

Vraag is of het Unierecht in de weg staat aan een compensatieregeling die de bevoegde instantie niet verplicht om de verlener van openbaarvervoersdiensten middels regelmatige indexering van de contractprijs (compensatiebedrag) volledig te compenseren voor kostenstijgingen in verband met de dienstverlening waarop deze geen vat heeft, hetgeen inhoudt dat het risico dat de dienstverlener verliezen lijdt die niet voor compensatie in aanmerking komen niet volledig wordt weggenomen.

A-G geeft het Hof in overweging: Verordening (EG) nr. 1370/2007 staat er niet aan in de weg dat het bestek voor de gunning via openbare aanbesteding van een contract voor personenvervoer per bus geen clause bevat volgens welke alle kosten, waaronder de kosten waarop de dienstverlener geen vat heeft, periodiek worden geïndexeerd ter compensatie voor de openbaredienstverplichting waarin dat contract voorziet.

PREJUDICIËLE VERWIJZING - C-424/23 (DYKA Plastics) - België - 28 juni 2023 (ECER 4.9.2023) - verwijzingsuitspraak

Overheidsopdrachten – Aanbesteding – Technische specificaties - Richtlijn 2014/24/EU

De eisende partij en de verwerende partij hebben een geschil omtrent de plaatsing van overheidsopdrachten inzake rioleringswerken door verweerder.

De vraag is of de in artikel 42, lid 3 Richtlijn 2014/24/EU opgenomen lijst van wijzen waarop technische specificaties dienen te worden opgesteld een limitatief karakter heeft en een aanbestedende dienst bijgevolg verplicht is om de technische specificaties van haar overheidsopdrachten vorm te geven op één van de in deze bepaling vermelde wijzen?

PREJUDICIËLE VERWIJZING - C-513/23 (Obshtina Pleve) - Bulgarije - 28 juli 2023 (ECER 28.9.23) - verwijzingsuitspraak

Onregelmatigheid – Aanbestedingsprocedure – Inbreuk - Verordening (EU) nr. 305/2011 - Verordening (EU, Euratom) 2018/1046 - Verordening nr. 1303/2013 - Verordening nr. 1083/2006 - Richtlijn 2014/24/EU

Aan de verzoekende partij, de gemeente Pleven, is een financiële correctie opgelegd in verband met de overeenkomst die zij met een opdrachtnemer had gesloten. De verwerende beheersautoriteit voert aan dat bij de uitvoering van de aanbestedingsprocedure drie inbreuken hebben plaatsgevonden, te weten: inbreuk op artikel 2, lid 2, en artikel 48, lid 2, gelezen in samenhang met artikel 2, lid 1, punten 1 en 2, ZOP (nationale wetgeving).

Prejudiciële vraag: Moet artikel 42, lid 3, onder b), van richtlijn 2014/24/EU, gelezen in samenhang met bijlage VII, punt 2, bij die richtlijn, aldus worden uitgelegd dat een nationale regeling en rechtspraak toelaatbaar is volgens welke de aanbestedende dienst er steeds voor moet zorgen dat elke verwijzing naar een na te leven norm in de aankondiging van de opdracht vergezeld gaat van de woorden „of gelijkwaardig”, ook wanneer moet worden voldaan aan een geharmoniseerde norm die is vastgesteld krachtens verordening (EU) nr. 305/2011, of krachtens de ingetrokken richtlijn 89/106/EEG?

PREJUDICIËLE VERWIJZING - C-452/23 (Fastned Deutschland et Tesla Germany) - Duitsland - 16 juni 2023 (ECER 27.9.23) - verwijzingsuitspraak

Inhouse-gunning

De verwijzende rechter vraagt het Hof of artikel 72, lid 1, onder c), van richtlijn 2014/24/EU aldus moet worden uitgelegd dat ook overheidsopdrachten die eerder buiten de werkingssfeer van richtlijn 2014/24/EU aan een inhouse-entiteit zijn toegewezen, maar op het moment van de wijziging van de overeenkomst niet langer aan de voorwaarden van de inhousegunning wordt voldaan, binnen de werkingssfeer van deze bepaling vallen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – C-403/23 en C-404/23 JT - Luxone e.a. - Italië – 16 juni 2023 (ECER 13.9.2023) – [verwijzingsuitspraak](#)

Aanbesteding – Uitsluiting van aanbesteding - Richtlijn 2004/18/EG

De feiten en de motivering in zaak C-404/23 zijn vergelijkbaar met die in de zaak C-403/23 en de prejudiciële vragen zijn tevens gelijk aan zaak C-403/23. De rechter heeft het beroep verworpen dat verzoekster had ingesteld tegen het besluit waarbij is bepaald dat verzoekster van een aanbesteding werd uitgesloten en dat de voorlopige waarborgen die zij in het kader van de aanbestedingsprocedure had gesteld, werden verbeurd.

Staan richtlijn 2004/18/EG, de artikelen 16 en 52 Handvest EU en de beginselen van evenredigheid, mededinging, vrijheid van vestiging en vrijheid van dienstverrichting in de weg aan nationale bepalingen volgens welke het in geval van verstrijken van de geldigheidsduur van de oorspronkelijke inschrijving van een op te richten tijdelijke combinatie van ondernemingen niet mogelijk is om bij de verlenging van die inschrijving het oorspronkelijke aantal deelnemers van de combinatie te verlagen? Meer bepaald, zijn die nationale bepalingen verenigbaar met de algemene Unierechtelijke beginselen van vrijheid van economisch initiatief en nuttig effect, en met artikel 16 Handvest EU?

Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers

HvJ – ARREST - C-113/22 (TGSS) - 14 september 2023 – Spanje - ECLI:EU:C:2023:665 – [persbericht](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Aanvulling op invaliditeitspensioen - Discriminatie op grond van geslacht - Richtlijn 79/7/EEG

Vaders van twee of meer kinderen die gedwongen worden naar de rechter te stappen om een aanvulling op hun invaliditeitspensioen te krijgen, hebben recht op aanvullende compensatie. Een administratieve praktijk waarbij stelselmatig wordt geweigerd deze toeslag in gelijke mate aan vaders toe te kennen en daarmee de gevolgtrekkingen die kunnen worden getrokken uit het arrest van 2019, waarin het Hof van Justitie de toekenning van die toeslag uitsluitend aan moeders als discriminerend heeft aangemerkt, buiten beschouwing laat, maakt deze vaders onderworpen aan dubbele discriminatie.

Hof: Richtlijn 79/7/EEG en met name artikel 6 ervan, moet aldus worden uitgelegd dat wanneer een door een mannelijke aangeslotene ingediende aanvraag om toekenning van een pensioentoeslag door de bevoegde autoriteit is afgewezen krachtens een nationale regeling die de toekenning van die toeslag beperkt tot vrouwelijke aangeslotenen, terwijl deze regeling directe discriminatie op grond van geslacht oplevert in de zin van richtlijn 79/7, zoals uitgelegd door het Hof in een prejudicieel arrest dat is uitgesproken vóór het besluit tot afwijzing van deze aanvraag, de nationale rechter bij wie beroep tegen dat besluit is ingesteld die autoriteit niet alleen moet gelasten om de gevraagde pensioentoeslag toe te kennen aan de betrokkene, maar ook om hem een schadevergoeding te betalen die de als gevolg van de discriminatie daadwerkelijk geleden schade volledig kan vergoeden, overeenkomstig de toepasselijke nationale regels, met inbegrip van de gerechtskosten en advocatenhonoraria in verband met zijn rechtsvordering, in het geval waarin het afwijzingsbesluit is vastgesteld in overeenstemming met een bestuurspraktijk die erin bestaat die regeling ondanks dat arrest te blijven toepassen, waardoor de betrokkene gedwongen wordt om zijn recht op die toeslag in rechte geldend te maken.

HvJ – CONCLUSIE - C-167/22 (Commissie/Denemarken) – 7 september 2023 – A-G Rantos - ECLI:EU:C:2023:648 – [conclusie](#)

Niet-nakoming – Maximale parkeerduur vrachtwagens op openbare rustplaatsen - Cabotagevervoer – Rusttijden - Nationale regeling waarbij een maximale parkeerduur op openbare rustplaatsen langs de snelwegen wordt ingevoerd – Belemmering vrij verrichten van wegvervoerdiensten - Beperking tot 25 uur – Artikel 56 VWEU – Verordening (EG) nr. 1072/2009 - Verordening (EG) nr. 561/2006

Samenvatting onder: [Vervoer](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – C-441/23 (Omnitel Comunicaciones e.a.) - Spanje – 7 juni 2023 (ECER 7.9.2023) – [verwijzingsuitspraak](#)

Uitzendarbeid - Ontslag - Zwangerschap werkneemster – Richtlijn 2008/104/EG

Verzoekster was tot haar ontslag in dienst bij onder meer Leadmarket. Zij verrichte diensten die tussen deze ondernemingen en Microsoft, de inlenende werkgever, waren overeengekomen. Verzoekster werd zwanger in 2020 en in de zevende maand van haar zwangerschap deelde de inlenende werkgever mee dat het contract zou aflopen en om budgettaire redenen niet zou worden verlengd. Kort na haar zwangerschaps- en geboorteverlof, in april 2021, is haar arbeidsovereenkomst beëindigd wegens objectieve redenen. Verzoekster heeft een vordering ingesteld tegen Microsoft en Leadmarket, en eiste dat Microsoft hoofdelijk aansprakelijk zouden worden gesteld voor de gevolgen van die verklaring en eiste ook een schadevergoeding en de betaling van achterstallig loon. Volgens verzoekster is de situatie bij Leadmarket aan te merken als een terbeschikkingstelling van haar arbeidsdiensten aan Microsoft. De arbeidsrechter oordeelde onder meer dat er geen sprake was van een terbeschikkingstelling van arbeidskrachten en dat Microsoft het contract met Leadmarket had beëindigd vanwege het gebrek aan budget, en niet vanwege de zwangerschap. Daarom werd Microsoft niet aansprakelijk gesteld voor het ontslag en werd de vordering afgewezen. Verzoekster heeft daartegen beroep ingesteld.

De vraag is onder andere of richtlijn 2008/104/EG van toepassing is op een onderneming die een werkneemster ter beschikking stelt van een andere onderneming, ook al is de eerstgenoemde onderneming naar nationaal recht niet erkend als uitzendbureau omdat zij niet over een administratieve vergunning daartoe beschikt?

PREJUDICIËLE VERWIJZING – C-435/23 (Glavna direktsia Granichna politzia) - Bulgarije – 12 juli 2023 (ECER 12.9.2023) - [verwijzingsuitspraak](#)

Compensatie nachtarbeid – Ongelijke behandeling - Richtlijn 2003/88/EG - Artikelen 20 en 31 Handvest EU

Verzoekster heeft bij de verwijzende rechter beroep ingesteld tegen een vonnis van de rechter in eerste aanleg, waarbij de vordering van verweerder, een politieagent bij deze directie, om de hoofddirectie te veroordelen tot betaling van de hem verschuldigde vergoeding voor nachtarbeid, werd toegewezen.

De Bulgaarse rechter vraagt zich o.a. af of artikel 12, onder a), en overweging 8 van richtlijn 2003/88/EG alsmede de artikelen 20 en 31 Handvest EU in de weg staan aan een nationale regeling die de in vergelijking met dagarbeid kortere duur van de nachtarbeid die volgens de algemene regels voor werknemers in de particuliere sector geldt, niet toestaat voor werknemers in de publieke sector, zoals politieagenten en brandweerlieden, die ploegen- en nachtarbeid verrichten en daardoor leidt tot een ongelijke behandeling.

PREJUDICIËLE VERWIJZING - C-439/23 (Consiglio nazionale delle Ricerche) – Italië – 22 juni 2023 (ECER 25.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Richtlijn 1999/70/EG – Temporele werkingssfeer - Anciënniteit - Artikel 21 Handvest EU

Na verschillende arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd is K.V. in vaste dienst gekomen. Aan K.V. werd niet de anciënniteit toegekend die hij had opgebouwd op grond van de arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd die waren gesloten op een tijdstip vóór het verstrijken van de aan de lidstaten gestelde termijn voor de omzetting van richtlijn 1999/70/EG. In 2022 heeft K.V. beroep ingesteld bij de rechter en verzocht om de erkenning van het tijdvak waarin hij heeft gewerkt op basis van bepaalde tijd met het oog op opbouw van zijn anciënniteit in dat tijdvak en de daarmee verband houdende gevolgen voor zijn bezoldiging.

De vraag gaat o.a. over de temporele werkingssfeer van clausele, 4, punt 1, van richtlijn 1999/70/EG, onder meer de toepassing op arbeidsverhoudingen die tot stand zijn gekomen in de periode tussen de inwerkingtreding van de richtlijn en het verstrijken van de gestelde termijn voor de omzetting daarvan.

EHRM factsheets en case-law guide

- [Trade union rights](#)
- [Legal professional privilege](#)
- [Slavery, servitude and forced labour](#)
- [Surveillance at workplace](#)
- [Guide on Article 4 ECHR on prohibition of slavery and forced labour](#)

WIKI

- [Wiki Coördinatieverordeningen 1408/71 en 883/2004 en de bijbehorende toepassingsverordeningen](#)

Arbitragebeding

GERECHT EU – ARREST - T-748/20 (Commissie/CEVA e.a.) – 6 september 2023 ECLI:EU:T:2023:521 – [arrest](#)

Bevoegdheid op grond van arbitragebeding - Onderzoeksverslag OLAF waarin financiële onregelmatigheden zijn vastgesteld – Terugbetaling – Toepasselijk recht – Verjaring – Artikel 263 VWEU

De Europese Commissie vordert de vaststelling van het bedrag van haar schuldvordering inzake de terugbetaling van de subsidies die in het kader van de met het centrum voor de studie en de valorisatie van algen (CEVA) gesloten financieringsovereenkomst werden betaald voor de uitvoering van een project dat verband hield met het specifieke programma voor onderzoek en ontwikkeling met de benaming „Kwaliteit van het bestaan en beheer van de biologische hulpbronnen.

Gerecht: De schuldvordering van de Europese Commissie jegens het CEVA bedraagt 168 220,16 EUR, vermeerderd met vertragingsrente, vanaf de betaling van de onverschuldigd ontvangen bedragen, tegen een jaarlijkse rentevoet die gelijk is aan de door de Europese Centrale Bank (ECB) voor basisherfinancieringstransacties vastgestelde rentevoet, vermeerderd met 2 procentpunten.

Asiel, migratie en Unieburgerschap

EHRM - ARREST – M.A. t. Italië - 31 augustus 2023 - [persbericht](#) – [arrest](#) - [70583/17](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0831JUD007058317](#)

Kwetsbare minderjarige migranten – Onvoldoende psychologische bijstand – Plaatsing bij volwassenen – Artikel 3 EVRM - Schending

Klaagster, geboren in Ghana in 1999, is in 2016 als alleenstaande minderjarige per boot in Italië aangekomen, alwaar zij acht maanden in een ontvangstcentrum voor volwassenen is geplaatst. Zij is pas in een centrum voor minderjarigen geplaatst, nadat het EHRM daartoe een 'urgent measure' had afgegeven. Klaagster stelt (onder andere) dat artikel 3 EVRM door haar verblijf in het eerste centrum is geschonden. Het EHRM overweegt dat minderjarige migranten extra kwetsbaar zijn en dat de autoriteiten bij dergelijke kwetsbare mensen extra waakzaam moeten zijn. Daar komt bij dat de autoriteiten ervan op de hoogte waren dat klaagster in Afrika seksueel was misbruikt, hetgeen haar nog kwetsbaarder maakte. De autoriteiten hebben niet gereageerd op vier overplaatsingsverzoeken en hebben haar pas overgeplaatst na de 'interim measure' van het EHRM. Doordat klaagster in het eerste ontvangstcentrum moest verblijven, alwaar zij onvoldoende psychologische bijstand kreeg, en er onvoldoende is gedaan om tegemoet te komen aan haar behoeften als bijzonder kwetsbare minderjarige, oordeelt het EHRM dat klaagster onmenselijk is behandeld als bedoeld in artikel 3 EVRM.

EHRM - ARREST – Al Masudi t. Denemarken, Goma t. Denemarken, Noorzae t. Denemarken en Sharifi t. Denemarken – 5 september 2023 - [persbericht](#) – [arrest Al-Masudi](#) – [arrest Goma](#) – [arrest Noorzae](#) – [arrest Sharifi](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0905JUD003574021](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0905JUD001864622](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0905JUD004481020](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0905JUD003143421](#)

Bevel tot uitzetting uitgevaardigd tijdens een strafprocedure – Privé en gezinsleven – Belangenafweging - Artikel 8 EVRM

Deze vier zaken gaan over bevelen – uitgevaardigd tijdens een strafrechtelijke procedure – tot uitzetting van gevestigde migranten uit Denemarken. Alle vier de klagers kwamen op zeer jonge leeftijd naar Denemarken. Ze hebben allen een strafblad in Denemarken, met daarop veroordelingen voor ernstige misdaden, waaronder verkrachting, diefstal, herhaaldelijk geweld en druggerelateerde misdrijven. De Deense autoriteiten hebben om die reden besloten de klagers uit te zetten.

De klagers doen een beroep op artikel 8 EVRM (recht op respect voor het privé- en gezinsleven) en wijzen op de lange tijd die zij al in Denemarken hebben doorgebracht en de sterke band die zij met dat land hebben. De klagers stellen dat geen goede belangenafweging is gemaakt, temeer zij geen enkele band hebben met hun land van herkomst. EHRM: de nationale autoriteiten hebben inzicht gegeven in de belangenafweging, waarbij er veel waarde is gehecht aan de strafrechtelijke veroordelingen en de ernst van die misdrijven. De duur van het verblijf van klagers in Denemarken is bij die belangenafweging betrokken. De nationale rechter overwoog dat het voor klagers niet onmogelijk zou zijn om ook weer in het land van herkomst een bestaan op te bouwen. Het gezinsleven is ook bij de beslissing betrokken, maar dit heeft niet geleid tot een andere beslissing. Zo had één klager zijn vriendin een week voor zijn voorlopige hechtenis ontmoet en een andere klager heeft een kind verwekt gedurende de tijd dat hij in voorlopige hechtenis zat. Gelet daarop hebben de klagers onvoldoende onderbouwd waarom artikel 8 EVRM geschonden zou zijn bij uitzetting. Conclusie: geen schending.

HvJ – ARREST - C-689/21 (Udlændinge- og Integrationsministeriet) – 5 september 2023 – Denemarken – **Grote Kamer** – ECLI:EU:C:2023:626 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Van rechtswege verlies van nationaliteit bij het bereiken van bepaalde leeftijd – Effectieve band - Geen verblijf in lidstaat – Verlies Unieburgerschap - Artikel 20 VWEU - Artikel 7 Handvest EU

Deense onderdanen verliezen op de leeftijd van 22 jaar onder bepaalde voorwaarden automatisch de Deense nationaliteit wegens het ontbreken van een effectieve band wanneer zij vóór deze leeftijdsgrens geen aanvraag tot behoud van de nationaliteit hebben ingediend.

Vraag is of een regeling van een lidstaat op grond waarvan buiten de betrokken lidstaat geboren personen die nooit in deze lidstaat hebben gewoond en daar ook niet hebben verbleven in omstandigheden die wijzen op een nauwe band met die lidstaat, de nationaliteit van die lidstaat in beginsel bij het bereiken van de leeftijd van 22 jaar van rechtswege verliezen, waardoor personen die niet tevens de nationaliteit van een andere lidstaat bezitten de status van Unieburger en de daaraan verbonden rechten verliezen, verenigbaar is met artikel 20 VWEU juncto artikel 7 van het Handvest.

Het is al de vierde keer dat het Hof wordt gevraagd zich over dit onderwerp uit te spreken (arresten Rottmann, Tjebbes en Wiener Landesregierung). Deze Deense zaak (opnieuw grote kamer) biedt het Hof de gelegenheid om de voorwaarden voor het verlies van rechtswege van de nationaliteit van een lidstaat nogmaals te onderzoeken in het licht van het EU-burgerschap.

Het Hof oordeelt dat Denemarken het behoud van de Deense nationaliteit afhankelijk kan maken van het bestaan van een effectieve band met dat land. Wanneer de betrokkene echter niet de nationaliteit van een andere lidstaat bezit, zodat het verlies van de Deense nationaliteit ook zou leiden tot het verlies van de status van Unieburger, moet hij de evenredigheid van dat verlies kunnen laten onderzoeken.

Hof: Artikel 20 VWEU, gelezen in het licht van artikel 7 Handvest EU, verzet zich niet tegen de regeling van een lidstaat op grond waarvan zijn onderdanen die buiten het grondgebied van die lidstaat zijn geboren, daar nooit hebben gewoond en er niet hebben verbleven in omstandigheden waaruit blijkt dat er een effectieve band met die lidstaat bestaat, van rechtswege de nationaliteit van de betrokken lidstaat verliezen bij het bereiken van de leeftijd van 22 jaar, waardoor zij de status van burger van de Europese Unie en de daaraan verbonden rechten verliezen indien zij niet tevens onderdaan zijn van een andere lidstaat, mits aan de betrokkenen de mogelijkheid wordt geboden om binnen een redelijke termijn een aanvraag tot behoud of herkrijging van de nationaliteit in te dienen, waardoor de bevoegde autoriteiten kunnen onderzoeken of de gevolgen van het verlies van die nationaliteit vanuit het oogpunt van het Unierecht evenredig zijn en deze autoriteiten in voorkomend geval het behoud of de herkrijging met terugwerkende kracht van die nationaliteit kunnen toestaan. Deze termijn moet nog gedurende een redelijke periode blijven lopen nadat de betrokkene voormelde leeftijd heeft bereikt en kan slechts ingaan voor zover die autoriteiten hem naar behoren in kennis hebben gesteld van het verlies of het ophanden zijnde verlies van zijn nationaliteit, alsmede van zijn recht om binnen die termijn een aanvraag tot het behoud of de herkrijging van die nationaliteit met terugwerkende kracht aan te vragen. Indien dit niet het geval is, moeten de bevoegde autoriteiten een dergelijk onderzoek incidenteel kunnen verrichten naar aanleiding van een door de betrokkene ingediende aanvraag voor een reisdocument of enig ander document waaruit zijn nationaliteit blijkt.

- EU-Hof oordeelt opnieuw over de EU-rechtelijke verplichtingen van de lidstaten inzake het verlies van de nationaliteit ([ECER](#))

HvJ – ARREST – C-137/21 (Parlement/Commissie) - 5 september 2023 - Grote Kamer – ECLI:EU:C:2023:625 – persbericht – conclusie – arrest

Visumvrijstelling voor staatsburgers uit de VS – Wederkerigheid - Verordening (EG) nr. 539/2001 - Verordening (EU) 2018/1806

Burgers uit een aantal EU-landen hebben nog steeds een visum nodig om naar de VS te reizen. Het gaat om onderdanen van Bulgarije, Kroatië, Cyprus en Roemenië. Dit is in strijd met het principe van wederkerigheid, op grond waarvan ook alle VS-onderdanen zonder visum naar de EU kunnen reizen. Sinds 2017 dringt het Europees Parlement er op aan bij de Europese Commissie om de visavrijstelling voor VS-onderdanen op te schorten zolang niet alle EU-burgers onder het Amerikaanse visa waiver program vallen. Volgens de Europese Commissies zou een en ander echter contraproductief zijn. Zij heeft dus geen gevolg gegeven aan de resoluties van het Europees Parlement, dat om die reden een vordering wegens nalaten heeft ingesteld bij het Hof tegen de Europese Commissie.

Het Hof oordeelt dat de Commissie niet verplicht was om de visumvrijstelling voor staatsburgers van de Verenigde Staten op te schorten wegens een gebrek aan wederkerigheid. De Commissie beschikt namelijk over een politieke beoordelingsmarge om te besluiten of een dergelijke opschorting opportuun is wanneer een derde land de onderdanen van een of meer lidstaten aan een visumplicht onderwerpt.

Hof: Het beroep wordt verworpen.

- E** EU-Hof: Europese Commissie was niet verplicht om de visumvrijstelling voor staatsburgers van de VS op te schorten wegens een gebrek aan wederkerigheid ([ECER](#))
- E** The Price of Transatlantic Friendship ([Verfassungsblog](#))

HvJ – ARREST – C-568/21 (Staatssecretaris J & V) – 21 september 2023 - Nederland – Raad van State – ECLI:EU:C:2023:683 – conclusie – arrest

Asiel – Dublinregels - Diplomatieke identiteitskaart - Verblijfstitel - Verordening (EU) nr. 604/2013 - Verdrag van Wenen inzake diplomatiek verkeer

De Nederlandse Raad van State legt het Hof vragen voor over de Dublinregels inzake asiolverzoeken. Een diplomaat is op basis van een diplomatiek paspoort vanuit een andere EU-lidstaat (waar hij zijn standplaats had) met zijn gezin naar Nederland gereisd, alwaar hij asiel heeft gevraagd. Is een diplomatieke identiteitskaart die op grond van het Verdrag van Wenen inzake diplomatiek verkeer door een lidstaat is afgegeven aan derdelanders die personeelslid zijn van een diplomatieke vertegenwoordiging in die lidstaat, een verblijfstitel in de zin van artikel 2, onder I), van verordening (EU) nr. 604/2013 met als gevolg dat die lidstaat verantwoordelijk is voor de behandeling van door houders van die titel ingediende verzoeken om internationale bescherming.

Is Nederland bevoegd om het verzoek te beoordelen, dan wel de EU-lidstaat waar de diplomaat zijn standplaats had?

Hof: Artikel 2, onder I), van verordening (EU) nr. 604/2013 moet aldus worden uitgelegd dat een door een lidstaat op grond van het Verdrag van Wenen inzake diplomatiek verkeer, gesloten te Wenen op 18 april 1961 en in werking getreden op 24 april 1964, verstreekte diplomatieke kaart een „verblijfstitel” in de zin van die bepaling is.

HvJ – ARREST – C-151/22 (Staatssecretaris J & V) - 21 september 2023 – Nederland – Raad van State – ECLI:EU:C:2023:688 – geen conclusie – arrest

Asiel – Politieke overtuiging - Kwalificatierichtlijn - Richtlijn 2011/95/EU

De vraag is of in het geval waarin een vreemdeling nog niet in de negatieve belangstelling staat van de autoriteiten in het land van herkomst en zich beroept op zijn voor het eerst in het land van ontvangst gemanifesteerde politieke overtuiging, die vreemdeling aannemelijk moet maken dat die overtuiging van een bepaalde sterkte is om als vluchteling onder het Unierecht beschermd te worden.

Hof: Artikel 10, lid 1, onder e), en lid 2, van richtlijn 2011/95/EU moet aldus moet worden uitgelegd dat een opvatting, gedachte of mening van een verzoeker die nog niet negatief in de belangstelling staat van potentiële actoren van vervolging in zijn land van herkomst, reeds onder het begrip „politieke overtuiging” kan vallen indien deze verzoeker verklaart die opvatting, gedachte of mening te hebben of te uiten. Dit loopt niet vooruit op de beoordeling van de gegrondheid van de vrees van de verzoeker voor vervolging wegens een dergelijke politieke overtuiging.

Artikel 4, leden 3 tot en met 5, van richtlijn 2011/95 moet aldus moet worden uitgelegd dat de bevoegde autoriteiten van de lidstaten bij de beoordeling of de vrees van een verzoeker voor vervolging wegens zijn politieke overtuiging gegrond is, rekening moeten houden met het feit dat die overtuiging – vanwege de mate waarin deze wordt geuit of eventueel door die verzoeker verrichte activiteiten om die overtuiging te promoten – de negatieve belangstelling van potentiële actoren van vervolging in het land van herkomst van de verzoeker heeft gewekt of kan wekken. Het is echter niet vereist dat de betrokken overtuiging zo diepgeworteld is bij de verzoeker dat hij bij terugkeer naar zijn land van herkomst het uiten ervan niet achterwege zou kunnen laten en zo het risico loopt slachtoffer te worden van daden van vervolging in de zin van artikel 9 van die richtlijn.

HvJ – ARREST - C-143/22 (ADDE e.a.) – 21 september 2023 – Frankrijk – ECLI:EU:C:2023:689 – persbericht – conclusie – arrest

Schengengrenscore – Tijdelijke herinvoering van het grenstoezicht aan de binnengrenzen - Asielrecht - Grenstoezicht - Verordening (EU) 2016/399 - Richtlijn 2008/115/EG

In Frankrijk bestaat een regeling op grond waarvan, in geval van tijdelijke herinvoering van controles aan de EU-binnengrenzen van Frankrijk, illegale derdelanders toegang tot het Franse grondgebied kan worden geweigerd (ook al komen zij vanuit een Schengenland naar Frankrijk). Volgens de Franse Raad van State is dat in strijd met eerdere rechtspraak van het EU-Hof.

De verzoekende partijen hebben de Conseil d'État verzocht om nietigverklaring van ordonnantie nr. 2020-1733 tot vaststelling van het wetgevende gedeelte van het wetboek betreffende de binnenkomst en het verblijf van vreemdelingen en betreffende het asielrecht (CESEDA/wetboek) wegens bevoegdheidsoverschrijding. Zij betogen dat de nieuwe bepalingen in strijd zijn met de bepalingen van artikel 2, lid 2, onder a), van richtlijn 2008/115/EG.

Kan, in geval van tijdelijke herinvoering van het grenstoezicht aan de binnengrenzen, onder de voorwaarden van titel III, hoofdstuk II, van verordening (EU) 2016/399, aan een vreemdeling die rechtstreeks afkomstig is van het grondgebied van een staat die partij is bij de Schengen overeenkomst, bij controles aan die grens de toegang worden geweigerd op grond van artikel 14 van die verordening, zonder dat richtlijn 2008/115/EG van toepassing is?

Het Hof oordeelt dat de Terugkeerrichtlijn van toepassing is op elke onderdaan van een derde land die het grondgebied van een lidstaat is binnengekomen zonder te voldoen aan de voorwaarden voor binnenkomst, verblijf of vestiging. Dat geldt ook wanneer de betrokkene dat grondgebied is binnengekomen nog voordat hij een grensdoorlaatpost heeft overschreden waar dergelijke controles worden uitgevoerd.

Hof: Verordening (EU) 2016/399 en richtlijn 2008/115/EG moeten aldus worden uitgelegd dat een lidstaat die het grenstoezicht tijdelijk heeft heringevoerd aan zijn binnengrenzen, op grond van een toepassing naar analogie van artikel 14 van die grenscode de toegang kan weigeren aan een vreemdeling die zich bij een op het grondgebied van die lidstaat gelegen aangewezen grensdoorlaatpost meldt waar dat toezicht wordt verricht, mits op die derdelander met betrekking tot zijn verwijdering de in deze richtlijn vastgestelde gemeenschappelijke normen en procedures worden toegepast.

- E EU-Hof: Bij herinvoering interne grenscontroles terugkeerrichtlijn van toepassing op iedere derdelander die lidstaat binnenkomt zonder te voldoen aan voorwaarden voor toegang of verblijf (ECER)

HvJ – CONCLUSIE - C-216/22 (Bundesrepublik Deutschland) – Duitsland – 7 september 2023 - A-G Emilou - Grote Kamer – ECLI:EU:C:2023:646 – [conclusie](#)

Asiel – Herhaalde asielaanvraag – Begrip “nieuw element”- Internationale beschermingsstatus - Richtlijn 2013/32/EU

De herhaalde asielaanvraag van verzoeker is niet-ontvankelijk verklaard. Verzoeker heeft hiertegen beroep ingesteld bij de verwijzende rechter.

De vraag is o.a. of een nationale bepaling volgens welke een volgend verzoek slechts ontvankelijk wordt geacht indien de feitelijke of rechtssituatie waarop het oorspronkelijke weigeringsbesluit was gebaseerd nadien in het voordeel van de aanvrager is gewijzigd, verenigbaar is met artikel 33, lid 2, onder d), en artikel 40, lid 2, van de richtlijn.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 33, lid 2, onder d), van richtlijn 2013/32/EU, gelezen in samenhang met artikel 40 ervan, moet aldus worden uitgelegd dat het begrip ‚nieuw element’ een arrest van het Hof kan omvatten dat leidt tot een wijziging in de uitlegging van de nationale bepalingen waarop de op een vorig verzoek van de betrokkene genomen definitieve beslissing van bestuurlijke aard was gebaseerd, maar dat geen gevolgen heeft voor de geldigheid van die bepalingen of voor de bewoordingen ervan. Of een dergelijk arrest vóór of na die definitieve beslissing is geweest, doet niet ter zake.

Artikel 33, lid 2, onder d), van richtlijn 2013/32, gelezen in samenhang met artikel 40 ervan, moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale regeling op grond waarvan een volgend verzoek niet-ontvankelijk kan worden verklaard in een breder scala van omstandigheden dan die welke in die bepalingen worden genoemd, bijvoorbeeld omdat er een engere uitlegging wordt gegeven aan het in die bepalingen gebruikte begrip ‚nieuwe elementen’. Een arrest van het Hof kan alleen als ‚nieuw element’ worden aangemerkt indien het door de bevoegde autoriteiten niet in overweging is genomen in het kader van de procedure betreffende het vorige verzoek. Voorts moet het ‚verband [houden] met de behandeling van de vraag of [de verzoeker] voor erkenning als persoon die internationale bescherming geniet in aanmerking komt overeenkomstig richtlijn 2011/95/EU’. Om te voorkomen dat een volgend verzoek niet-ontvankelijk wordt verklaard, moet dat arrest bovendien de kans aanzienlijk groter maken dat diens verzoek wordt toegewezen.

Artikel 46 van die richtlijn moet aldus worden uitgelegd dat deze bepaling zich er, mits het gelijkwaardigheidsbeginsel en het doeltreffendheidsbeginsel in acht worden genomen, niet tegen verzet dat de lidstaten een regeling vaststellen volgens welke de nationale rechterlijke instanties in het kader van een bij hen ingesteld beroep tegen een beslissing waarbij een volgend verzoek niet-ontvankelijk wordt verklaard, niet ten gronde over het asielverzoek van de betrokkene kunnen beslissen.

HvJ – CONCLUSIE - C-359/22 (Minister for Justice) – 14 september 2023 - Ierland – A-G Pikamaä - ECLI:EU:C:2023:678 – [conclusie](#)

Dublinverordening – Overdrachtsbesluit – Daadwerkelijk rechtsmiddel – Opschortende werking - Verordening (EU) nr. 604/2013

De verwijzende rechter wijst erop dat in Ierland de IPAT bevoegd is om de in artikel 27 van de Dublin III-verordening bedoelde beroepen tegen overdrachtsbesluiten te behandelen. Daarentegen kan in Ierland enkel de minister van Justitie een discretionair besluit als bedoeld in artikel 17, lid 1, van de Dublin III-verordening nemen, en het enige rechtsmiddel dat tegen een dergelijk besluit openstaat, is een beroep door middel van rechterlijke toetsing. De verwijzende rechter heeft echter twijfels over de opschortende werking dat een beroep tegen een besluit overeenkomstig artikel 17 kan hebben voor een overdrachtsbesluit, met name wanneer tegen het overdrachtsbesluit reeds beroep is ingesteld krachtens artikel 27. Voorts wenst de verwijzende rechter te vernemen of het in artikel 47 Handvest EU neergelegde recht op een doeltreffende voorziening in rechte tot gevolg kan hebben dat, enerzijds, de gevolgen van een overdrachtsbesluit worden opgeschort in afwachting van een discretionair besluit krachtens artikel 17, lid 1, van de Dublin III-verordening of van een beroepsprocedure tegen een dergelijk besluit en, anderzijds, die opschortende werking de uitvoering van een overdrachtsbesluit overeenkomstig artikel 29 van die verordening kan uitstellen.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 27, lid 1, van verordening (EU) nr. 604/2013 moet in die zin worden uitgelegd dat het de lidstaten niet verplicht te voorzien in een daadwerkelijk rechtsmiddel tegen een besluit van een lidstaat om zijn discretionaire bevoegdheid uit te oefenen teneinde op grond van artikel 17, lid 1, van deze verordening de verantwoordelijkheid op zich te nemen voor de behandeling van een verzoek om internationale bescherming waartoe hij op grond van de in deze verordening vastgelegde criteria niet verplicht is, of om te weigeren om deze bevoegdheid uit te oefenen.

Artikel 47 Handvest EU verzet zich er niet tegen dat een lidstaat een overdrachtsbesluit uitvoert voordat er uitspraak is gedaan over het verzoek om uitoefening door die lidstaat van zijn discretionaire bevoegdheid krachtens artikel 17, lid 1, van verordening nr. 604/2013, of uitspraak is gedaan op een specifiek beroep in rechte dat krachtens bepalingen van nationaal recht is ingesteld tegen het antwoord op een dergelijk verzoek. In dat geval begint de in artikel 29, lid 1, eerste alinea, van verordening nr. 604/2013 gestelde termijn van zes maanden voor de overdracht van de persoon die om internationale bescherming verzoekt, te lopen op de datum waarop een beroep tegen een overdrachtsbesluit is verworpen.

GERECHT EU - ARREST –T-600/21 (WS e.a. / Frontex) – 6 september 2023 – ECLI:EU:T:2023:492 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Vluchtelingen – Illegale pushbacks – Verordening (EU) 2016/1624 – Richtlijn 2013/32/EU - Richtlijn 2008/115/EG

In 2016 kwamen verschillende Syrische vluchtelingen aan op Griekse eilanden. Zij vroegen asiel aan, maar werden, na een gezamenlijke terugkeeroperatie onder leiding van het Europees Grens- en Kustwachtagentschap (Frontex) en Griekenland overgebracht naar Turkije. Van daaruit reisden ze naar Irak, waar ze sindsdien wonen. Zij vragen schadevergoeding bij het Gerecht van de Europese Unie (96.000 euro voor materiële schade en 40.000 euro voor morele schade) als gevolg van het vermeende onrechtmatige gedrag van Frontex voor, tijdens en na de terugkeeroperatie. Volgens hen zou Frontex met name inbreuk hebben gemaakt op het beginsel van non-refoulement, het recht op asiel, het verbod op collectieve uitzetting, de rechten van het kind, en het verbod op terugzending van asielzoekers naar Syrië.

Het Gerecht oordeelt dat het beroep tot schadevergoeding dat verscheidene Syrische vluchtelingen na hun uitzetting van Griekenland naar Turkije hebben ingesteld tegen Frontex wordt verworpen. Aangezien Frontex niet bevoegd is om de gegrondheid van terugkeerbesluiten of verzoeken om

internationale bescherming te beoordelen, kan dit EU-agentschap niet aansprakelijk worden gehouden voor eventuele schade bij terugzending naar Turkije.

- 📌 EU-Gerecht verwerpt het door Syrische vluchtelingen ingestelde beroep tot schadevergoeding tegen het Grens- en kustwachtagentschap van de EU (Frontex) ([ECER](#))
- 📌 Responsibility in Joint Returns after WS and Others v Frontex: Letting the Active By-Stander Off the Hook ([EU law analysis](#))
- 📌 The EU General Court's judgment in the case of WS and Others v Frontex: human rights violations at EU external borders going unpunished ([EU law analysis](#))
- 📌 The General Court finds Frontex not liable for helping with illegal pushbacks: it was just following orders. ([European law blog](#))
- 📌 Verwaltung ohne Verantwortung ([Verfassungsblog](#))
- 📌 Shielding Frontex ([Verfassungsblog](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING - C-460/23 (Kinshasa) – Italië - 17 juli 2023 (ECER 19.9.23) - verwijzingsuitspraak

Hulpverlening aan vreemdelingen bij illegale binnenkomst – Strafbaarstelling - Richtlijn 2002/90/EG - Kaderbesluit 2002/946/JBZ - Artikel 52, lid 1 Handvest EU

De verdachte, O.B. van Congolese afkomst, wordt beschuldigd van het verrichten van handelingen waardoor twee buitenlandse minderjarigen het Italiaanse grondgebied konden binnenkomen, en van het strafbare feit van bezit van valse legitimatiebewijzen voor haarzelf en de twee minderjarigen. Vastgesteld is dat een van de minderjarigen de dochter van O.B. is, en dat het andere meisje waarschijnlijk haar nichtje is. De rechter heeft de arrestatie van O.B. bevestigd, maar niet bevolen dat zij in de gevangenis moest blijven. In 2019 heeft O.B. een verzoek om internationale bescherming ingediend en deze procedure is nog niet afgerond.

De verwijzende rechter stelt dat de delictsomschrijving van de nationale regeling in overeenstemming is met de kaderregeling van de Unie, maar vraagt zich af of zij verenigbaar is met diverse beginselen van het Handvest. Met de strafbaarstelling wordt beoogd de smokkel en uitbuiting van illegale migranten tegen te gaan. De verwijzende rechter vraagt zich echter af of het redelijk is dat er geen strafuitsluitingsgrond is vastgesteld voor gevallen van hulp bij illegale binnenkomst van vreemdelingen met het oogmerk humanitaire bijstand te verlenen, die erin bestaat de betrokkene te helpen bij de uitoefening van zijn grondrechten.

Prejudiciële vragen:

1) Staat het Handvest EU, in de weg aan de bepalingen van richtlijn 2002/90/EG en kaderbesluit 2002/946/JBZ voor zover de lidstaten daarin worden verplicht om strafrechtelijke sancties op te leggen aan eenieder die opzettelijk hulp verleent of handelingen verricht die ertoe strekken hulp te verlenen bij de illegale binnenkomst van vreemdelingen op het grondgebied van de Unie, zelfs wanneer deze gedraging niet uit winstbejag is verricht, zonder dat de lidstaten tegelijk de verplichting wordt opgelegd om de strafrechtelijke relevantie uit te sluiten van hulp bij illegale binnenkomst waarmee wordt beoogd de vreemdeling humanitaire bijstand te verlenen?

2) Staat het Handvest EU in de weg aan de delictsomschrijving in de nationale wet, voor zover daarin de gedraging wordt bestraft van eenieder die handelingen verricht waardoor vreemdelingen illegaal het grondgebied van de staat kunnen binnenkomen, zelfs wanneer die gedraging niet uit winstbejag is verricht, zonder dat de lidstaten tegelijk de verplichting wordt opgelegd om de strafrechtelijke relevantie uit te sluiten van hulp bij illegale binnenkomst die tot doel heeft de vreemdeling humanitaire bijstand te verlenen?

NOOT – EHRM 18 juli 2023, Camara t. België

Domestic enforcement of the right to housing of applicants for international protection: a (small) victory in *Camara v. Belgium*. ([strasbourgobservers](#))

OVERIG

- Hungary: Gravely concerned over pushbacks of asylum seekers, the Committee of Ministers urges authorities to terminate this practice without further delay ([Raad van Europa](#))
- Ukrainian refugees: EU member states agree to extend temporary protection ([EC](#))
- Europese Commissie stelt voor om de tijdelijke bescherming voor mensen die Oekraïne ontvluchten met een jaar te verlengen ([ECER](#))
- Europese Commissie presenteert tienpuntenplan in het kader van de situatie op Lampedusa ([ECER](#))
- EUAA Strategy on Digital Innovation in Asylum Procedures and Reception Systems ([EUAA](#))
- Recommendations on Family Reunification within the Dublin Procedure ([EUAA](#))
- Quarterly Overview of Asylum Case Law ([EUAA](#))
- Jurisprudence on LGBTIQ applicants in international protection ([EUAA](#))
- LGBTIQ applicants in asylum systems ([EUAA](#))
- The EU's New Pact on Migration and Asylum: three key arguments ([EU law analysis](#))
- Germany: A Points System for Labour Migration and a Hidden Gem ([EU immigration law blog](#))
- From something to “offer in return” to something to “withdraw”: Retracing trade conditionality in EU readmission policy ([EU migration law blog](#))
- Improving migrant integration through stronger EU laws ([FRA](#))
- Migrant Instrumentalisation: Facts and Fictions ([Verfassungsblog](#))

EHRM factsheets en case-law guides

- [Accompanied migrant minors in detention](#)
- [Unaccompanied migrant minors in detention](#)
- [Migrants in detention](#)
- [Dublin” cases](#)
- [Collective expulsions of aliens](#)
- [Guide on the case-law of the ECHR on Immigration](#)
- [Guide on Article 3 of Protocol No. 4 ECHR - prohibition of expulsion of nationals](#)
- [Guide on Article 4 of Protocol No. 4 to ECHR - prohibition of collective expulsions of aliens](#)
- [Guide to Article 1 of Protocol No. 7 ECHR - procedural safeguards relating to expulsion of aliens](#)

Beginnelsen EU-recht

HvJ – CONCLUSIE - C-582/21 (Profi Credit Polska) – 14 september 2023 – A-G EMILIOU - Polen – ECLI:EU:C:2023:674 – [conclusie](#)

Herzieningsprocedure – Beginselen Unierecht – Consumentenkrediet - Richtlijn 93/13/EEG

Samenvatting onder: [Consumenten](#)

Belastingen

HvJ – ARREST – C-15/22 (Finanzamt G) – 7 september 2023 - Duitsland – ECLI:EU:C:2023:636 – conclusie – arrest

Inkomstenbelasting – Buitenlands inkomen – Ontwikkelingshulp – Europees Ontwikkelingsfonds - Artikel 4, lid 3, VEU - Artikel 4, lid 3 VWEU - Artikel 208 juncto artikel 210 VWEU

De onderhavige zaak betreft een Duitse nationale bestuurspraktijk. Op grond daarvan wordt vrijstelling van inkomstenbelasting verleend voor salarissen die worden betaald voor werkzaamheden voor buitenlandse ontwikkelingshulpprojecten die voor ten minste 75 % worden gefinancierd door een voor ontwikkelingssamenwerking verantwoordelijk Bondsministerie of een particuliere ontwikkelingshulporganisatie die eigendom van de overheid is. Het salaris van een werknemer die werkzaam is voor een door het Europees Ontwikkelingsfonds gefinancierd hulpproject, profiteert echter niet van een dergelijke vrijstelling.

Verzoekster vordert in cassatie vrijstelling van inkomstenbelasting over haar salaris. Verzoekster is werkzaam bij een in Duitsland gevestigde ontwikkelingshulporganisatie. Op basis van een tijdelijke arbeidsovereenkomst, beperkt tot de duur van een tijdelijk ontwikkelingsproject, is haar standplaats voor de duur van het project (ruim drie jaar) in Afrika geweest. Haar woonplaats was nog steeds in Duitsland. Het tijdelijke project werd gefinancierd door het Europees Ontwikkelingsfonds. Over haar salaris is in Duitsland inkomstenbelasting geheven.

Vraag van de Duitse rechter of het Unierecht zich verzet tegen een nationale bestuurspraktijk volgens welke in gevallen waarin een ontwikkelingssamenwerkingsproject wordt gefinancierd door het Europees Ontwikkelingsfonds niet van belastingheffing wordt afgezien, terwijl onder bepaalde voorwaarden wel wordt afgezien van belastingheffing over het salaris dat een werknemer op basis van een lopende arbeidsverhouding verdient voor een activiteit in verband met de Duitse officiële ontwikkelingshulp.

Hof: Artikel 4, lid 3, VEU junctis de artikelen 208 en 210 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het zich niet verzet tegen een nationale belastingpraktijk op grond waarvan het salaris van een werknemer die wordt ingezet voor een activiteit die verband houdt met officiële ontwikkelingshulp, niet wordt vrijgesteld van inkomstenbelasting wanneer deze activiteit door een Europees Ontwikkelingsfonds wordt gefinancierd, terwijl die vrijstelling wel wordt verleend wanneer een dergelijke activiteit voor ten minste 75 % wordt gefinancierd door een ministerie dat verantwoordelijk is voor ontwikkelingssamenwerking of door een particuliere onderneming voor ontwikkelingshulp die in handen is van de betrokken lidstaat.

HvJ – ARREST - C-692/20 (Commissie/Verenigd Koninkrijk) – 28 september 2023 – ECLI:EU:C:2023:707 – persbericht – conclusie – arrest

Niet nakoming - Merken van gasolie voor fiscale doeleinden – Niet-uitvoering arrest – Artikel 260, lid 1, VWEU –Oplegging van een forfaitaire som - Ernst van de niet-nakoming – Terugtrekkingsakkoord - Richtlijn 95/60/EG - Artikel 260, lid 1 en lid 2, VWEU

Het Hof van Justitie veroordeelt het Verenigd Koninkrijk tot betaling van een forfaitaire boete van 32 miljoen euro omdat het het gebruik van gemarkeerde brandstof in particuliere pleziervaartuigen niet binnen de door de Commissie gestelde termijn heeft verboden. Het Verenigd Koninkrijk heeft het arrest waarbij de inbreuk werd vastgesteld, pas na de aanhangigmaking van de gerechtelijke procedure, na een periode van bijna drie jaar, nageleefd.

 VK moet € 32 mln betalen aan EC bij niet nakomen verplichtingen. ([VN-Vandaag-2023/2258](#))

HvJ — ARREST - C-508/22 (Administrația Județeană a Finanțelor Publice Brașov) – 28 september 2023 - Roemenië – ECLI:EU:C:2023:715 – geen conclusie – [arrest](#)

Motorvoertuigen – Belasting bij eerste registratie – Terugbetaling onrechtmatige heffing aan wie? – Waarde van de auto - Eigendomsrecht – Heffingen - Artikel 110 VWEU

Verzoek tot herziening van het arrest van de rechter in tweede aanleg dat is ingediend door verzoekster en voortgezet door haar erfgenamen.

Vraag is onder andere of op grond van artikel 110 VWEU het bedrag van een door het Unierecht verboden heffing is vervat in de waarde van het voertuig en uitsluitend samen met het eigendomsrecht daarop aan derdenverkrijgers kan worden overgedragen?

Hof: Artikel 110 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het bedrag van een belasting die een lidstaat in strijd met het Unierecht op motorvoertuigen heeft geïnd bij de eerste registratie ervan, kan worden opgenomen in de waarde van die voertuigen, zodat de schuldvordering ten laste van de staat wegens de onrechtmatige heffing van die belasting wordt geacht bij de verkoop van die voertuigen te zijn overgedragen aan de latere kopers ervan.

Artikel 110 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het zich niet verzet tegen een nationale regeling die bepaalt dat een belasting die door een lidstaat op motorvoertuigen wordt geïnd bij de eerste registratie ervan, slechts kan worden terugbetaald aan de belastingplichtige die deze belasting heeft betaald, en niet aan een latere verkrijger van het betrokken voertuig, op voorwaarde dat de koper die de belasting daadwerkelijk heeft gedragen, volgens de nationale procedurevoorschriften terugbetaling ervan kan verkrijgen van de belastingplichtige die deze belasting heeft betaald, of, in voorkomend geval, van de belastingautoriteiten, wanneer met name terugbetaling door deze belastingplichtige onmogelijk of uiterst moeilijk blijkt te zijn.

- 📌 Voorwaarden terugbetaling Roemeense registratiebelasting niet strijdig met EU-recht. ([VN-Vandaag-2023/2264](#))

GERECHT EU – ARREST– zaak T-131/16 RENV (België/Commissie) – 20 september 2023 ECLI:EU:T:2023:561 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Staatssteun – Belgische taxrulings – Besluit (EU) 2016/1699

Samenvatting onder: [Staatssteun](#)

GERECHT EU – ARREST – T-826/14 (Spanje/Commissie) – 27 september 2023 - ECLI:EU:T:2023:582 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Spaanse belastingregeling – Verwerving van aandelen in buitenlandse vennootschappen - Besluit 2011/5/EG - Besluit 2011/282/EU

Samenvatting onder: [Staatssteun](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – C-432/23 (Ordre des avocats du Barreau de Luxembourg) Luxemburg – 11 juli 2023 (ECER 4.9.2023) - [verwijzingsuitspraak](#)

Belastingen – Beroepsgeheim advocaten – Artikel 7 Handvest EU - Richtlijn 2011/16/EU

De belastingdienst heeft vennootschap F verzocht alle stukken over haar relatie met vennootschap K te verschaffen. De vennootschap F heeft laten weten dat zij als raadsman en juridisch adviseur van het

concern, waarvan de vennootschap K deel uitmaakt, had gehandeld. Hierdoor was het voor haar wettelijk gezien onmogelijk om informatie te verstrekken, aangezien deze informatie onder haar beroepsgeheim valt. De administratie heeft de vennootschap F een boete opgelegd en de vennootschap F heeft hiertegen beroep ingesteld,

De vraag is onder andere of een juridisch advies van een advocaat in vennootschapsrechtelijke aangelegenheden – in casu met het oog op de oprichting van een investeringsconstructie voor vennootschappen – onder de in artikel 7 van het Handvest toegekende versterkte bescherming van de uitwisselingen van informatie tussen advocaten en hun cliënten valt?

GERECHT EU – ARREST – T-263/16 RENV (Magnetrol International/Commissie) – 20 september 2023 – ECLI:EU:T:2023:565 – [arrest](#)

Fiscale rulings voor overwinst - Artikel 263 VWEU - Besluit (EU) 2016/1699

Samenvatting onder: [staatssteun](#)

EHRM factsheet

➤ [Taxation](#)

Belastingen, accijns

HvJ – ARREST - C-323/22 (KRI) – 7 september 2023 - Italië – ECLI:EU:C:2023:641 – geen conclusie – [arrest](#)

Accijns – Schorsingsregeling – Onrechtmatige handeling door een derde – Risicoaansprakelijkheid entrepothouder? - Richtlijn 92/12/EEG

De vraag is o.a. of artikel 14, eerste volzin, van richtlijn 92/12/EEG aldus moet worden uitgelegd dat in geval van onregelmatige onttrekking van een accijnsproduct aan een schorsingsregeling de entrepothouder die een zekerheid heeft gesteld voor de betaling van de accijns een risicoaansprakelijkheid heeft, zelfs wanneer deze onttrekking afhangt van een onrechtmatige handeling die – uitsluitend – aan een derde kan worden toegerekend.

Hof: Artikel 14, lid 1, eerste volzin, van richtlijn 92/12/EEG moet aldus worden uitgelegd dat de daarin bedoelde vrijstelling van de belasting niet van toepassing is op de entrepothouder die verantwoordelijk is voor de betaling van de accijns in het geval van een onttrekking aan de schorsingsregeling die het gevolg is van een onrechtmatige handeling, zelfs wanneer de entrepothouder op geen enkele wijze op de hoogte was van die onrechtmatige handeling, die uitsluitend aan een derde kan worden toegerekend, en hij er terecht op heeft vertrouwd dat het product onder schorsing van accijns regelmatig in het verkeer is gebracht.

- 📌 Accijnsvrijstelling niet van toepassing bij onttrekking door onrechtmatige handeling. ([VN-Vandaag-2023/2047](#))

HvJ – ARREST – C-820/21 (Vinal) – 14 september 2023 - Bulgarije – ECLI:EU:C:2023:667 – geen conclusie – arrest

Accijns - Belastingentrepots – Intrekking van erkenning naast oplegging van financiële sanctie - Ne-bis-in-idembeginsel – Evenredigheid - Richtlijn 2008/118/EG - Artikel 50 Handvest EU

Verzoekster was erkend entrepouthouder, dat wil zeggen een persoon die beschikt over de vergunning om in het kader van een accijnsschorsingsregeling accijnsgoederen in een belastingentrepot te produceren en/of voorhanden te hebben, te ontvangen of te verzenden. Verweerder heeft de vergunning van de entrepouthouder van verzoekster ingetrokken, nadat zij eerder al een boete opgelegd had na een geconstateerde overtreding. Verzoekster heeft bij de verwijzende rechter beroep ingesteld tegen het besluit tot intrekking van de vergunning en verzoekt om vernietiging van het besluit.

Vraag naar de uitleg van onder andere artikel 16, lid 1, van richtlijn 2008/118/EG, voor zover daarin is bepaald dat voor de vergunning voor de opening en het beheer van een belastingentrepot de voorwaarden gelden die de autoriteiten van rechtswege mogen stellen om elke vorm van fraude en misbruik te voorkomen, en wat de inhoud moet zijn van deze voorwaarden, opdat de doelen van het voorkomen van fraude en misbruik kunnen worden verwezenlijkt.

Hof: Artikel 16, lid 1, van richtlijn 2008/118/EG, gelezen in samenhang met het evenredigheidsbeginsel, verzet zich niet tegen een nationale regeling die voorziet in de intrekking van een vergunning voor het beheer van een belastingentrepot in geval van een overtreding van de accijnsregeling die in de nationale regeling als ernstig wordt beschouwd, naast een financiële sanctie die reeds is opgelegd voor dezelfde feiten, mits deze intrekking, met name gelet op het definitieve karakter ervan, geen maatregel vormt die onevenredig is aan de ernst van de overtreding.

Ingeval die twee sancties strafrechtelijk van aard zijn, moet artikel 50 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie aldus worden uitgelegd dat het zich niet verzet tegen een dergelijke nationale regeling, op voorwaarde:

- dat bij de wet is voorzien in de mogelijkheid om beide sancties te cumuleren;
- dat de nationale regeling niet toestaat dat dezelfde feiten worden vervolgd en bestraft wegens dezelfde strafbaarstelling of om dezelfde doelstelling na te streven, maar het enkel mogelijk maakt om vervolgingsmaatregelen en sancties te cumuleren op grond van verschillende regelingen;
- dat met die vervolgingsmaatregelen en sancties elkaar aanvullende doeleinden worden nagestreefd die in voorkomend geval betrekking hebben op verschillende aspecten van hetzelfde inbreukmakende gedrag, en
- dat er duidelijke en nauwkeurige regels bestaan die het mogelijk maken om te voorzien voor welk handelen en nalaten vervolgingsmaatregelen en sancties kunnen worden gecumuleerd en die zorgen voor coördinatie tussen de verschillende instanties, dat beide procedures daadwerkelijk zijn gevoerd op een voldoende gecoördineerde wijze en temporeel dicht bij elkaar lagen, en dat de sanctie die in voorkomend geval is opgelegd naar aanleiding van de chronologisch eerst gevoerde procedure, in aanmerking is genomen bij het bepalen van de tweede sanctie, zodat de voor de betrokkenen uit een dergelijke cumulatie voortvloeiende lasten beperkt zijn tot wat strikt noodzakelijk is en de opgelegde sancties in hun geheel beschouwd stroken met de ernst van de begane inbreuken.

e Dubbele sanctie geoorloofd bij ernstige overtreding accijnsregeling. (VN-Vandaag-2023/2117)

HvJ – CONCLUSIE - C-336/22 (f6 Cigarettenfabrik) - 28 september 2023 - Duitsland – A-G Rantos - ECLI:EU:C:2023:718 – conclusie

Accijns tabaksproducten – Pijptabak - Richtlijn 2008/118/EG - Richtlijn 2011/64/EU

Verzoekster vervaardigt tabaksfabrikaten. De door haar op de markt gebrachte tabaksrolletjes worden door elektrische energie verhit onder hun ontbrandingstemperatuur. Daardoor ontstaat een nicotinehoudende aerosol, die door de consument wordt geïnhaled via een mondstuk. Door het verhitten van de tabak onder de ontbrandingstemperatuur ervan zou het gehalte aan voor de gezondheid schadelijke stoffen in de geproduceerde damp aanzienlijk worden verminderd in vergelijking met gewone sigarettenrook. In haar beroep tegen de belastingaangifte voert verzoekster aan dat de heffing van de extra belasting op verhitte tabak een schending vormt van artikel 1, lid 2, van richtlijn 2008/118/EG. Volgens haar is de extra belasting geen toegestane andere indirecte belasting. Integendeel, de extra belasting is een extra belasting op tabak en dus een accijns. De vraag is o.a. of artikel 1, lid 2, van richtlijn 2008/118/EG in de weg staat aan een nationale regeling van een lidstaat betreffende de heffing van belasting op verhitte tabak, die met betrekking tot de berekening van de belasting bepaalt dat naast de belasting op pijptabak een extra belasting wordt geheven ten belope van 80 procent van het bedrag van de belasting op sigaretten.

A-G geeft het Hof in overweging: De gecombineerde bepalingen van artikel 1, lid 2, van richtlijn 2008/118/EG moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen een nationale regeling die voorziet in een op verhitte tabak geheven aanvullende belasting en voor de berekening van de belasting bepaalt dat bovenop het belastingtarief voor pijptabak een aanvullende belasting wordt geheven ten belope van 80 % van het bedrag van de belasting op sigaretten, verminderd met het bedrag van de belasting op pijptabak.

- Extra belasting op verhitte tabak volgens A-G HvJ EU niet strijdig met EU-recht. ([VN-Vandaag-2023/2272](#))

HvJ – CONCLUSIE - C-509/22 (Girelli Alcool) - 28 september 2023 - Italië – A-G Collins - ECLI:EU:C:2023:720 – conclusie

Accijnzen – Verloren gegane hoeveelheid alcohol door fout medewerker - Niet te voorzien omstandigheden – Schorsingsregeling – Entrepouder - Richtlijn 2008/118/EG

Het Italiaanse Douaneagentschap heeft geweigerd een Italiaans bedrijf met een erkend magazijn voor ethylalcohol en een denaturatie- en verpakkingsmethode, een vrijstelling van accijns te verlenen voor een hoeveelheid zuivere ethylalcohol die onherstelbaar verloren is gegaan door een fout van een van de werknemers van het bedrijf.

De vraag is o.a. of het concept van "onvoorzienbare omstandigheden" op dezelfde manier moet worden geïnterpreteerd als dat van "overmacht" en of het een situatie omvat waarin het onherstelbare verlies van accijnsgoederen het gevolg is van nalatigheid of van een niet-ernstige schuld van een medewerker van een erkend magazijnier. Het betwijfelt tevens de verenigbaarheid met deze bepaling van een nationale regeling die, met het oog op het verkrijgen van vrijstelling van accijnzen, een niet-ernstige fout gelijkstelt met onvoorzienbare omstandigheden en overmacht. Ten slotte vraagt de verwijzende rechter zich af wat de reikwijdte is van de toestemming die de bevoegde autoriteiten van de lidstaten op grond van deze bepaling kunnen verlenen.

A-G geeft het Hof in overweging: [niet officiële vertaling] Artikel 7, lid 4, van Richtlijn 2008/118/EG moet aldus worden uitgelegd dat het begrip 'onvoorzienbare omstandigheden' in die bepaling verwijst, net als het begrip 'overmacht', betrekking heeft op abnormale en onvoorzienbare omstandigheden die vreemd zijn aan de erkende entrepouder en waarvan de gevolgen, ondanks de betrachting door hem of haar van alle zorgvuldigheid, niet vermeden hadden kunnen worden. Het vereiste dat de omstandigheden buiten de macht van de erkende entrepouder moeten liggen, beperkt zich niet tot die

omstandigheden die in materiële of fysieke zin buiten zijn of haar macht liggen, maar omvat ook omstandigheden die objectief gezien buiten zijn of haar controle of verantwoordelijkheidsgebied liggen.

Artikel 7, lid 4, van richtlijn 2008/118 moet aldus worden uitgelegd dat de erkenning van onvoorzienbare omstandigheden vereist dat een erkende entreehouder alle nodige zorgvuldigheid heeft betracht om het ontstaan van het schadebrengende feit te voorkomen.

Artikel 7, lid 4, van richtlijn 2008/118 moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale regeling op grond waarvan feiten die geen ernstige fout opleveren, gelijkgesteld moeten worden met onvoorzienbare omstandigheden en overmacht.

Artikel 7, lid 4, van richtlijn 2008/118 moet aldus worden uitgelegd dat de uitdrukking 'als gevolg van toestemming van de bevoegde autoriteiten van de lidstaat' in die bepaling de lidstaten niet toestaat een algemene omstandigheid toe te voegen die gebaseerd is op niet-ernstige fout in omstandigheden waarin de totale vernietiging of het onherstelbare verlies van accijnsgoederen niet als uitslag tot verbruik wordt beschouwd.

Belastingen, btw

HvJ – ARREST - C-461/21 (Cartrans Preda) – 7 september 2023 – Roemenië – ECLI:EU:C:2023:632 – conclusie – arrest

Btw – Invoer goederen – Naheffingsaanslag – Vervoer - Artikelen 56 en 57 VWEU - Richtlijn 2006/112/EG

Deze zaak betreft een geding tussen de Roemeense vennootschap Cartrans Preda en de Roemeense belastingautoriteiten over een naheffingsaanslag die de belastingautoriteiten aan die vennootschap hebben opgelegd. Bij de naheffingsaanslag hebben de Roemeense autoriteiten Cartrans Preda gelast tot betaling van, ten eerste, een aanvullend btw-bedrag voor het vervoer van goederen die bestemd zijn voor invoer naar Roemenië en, ten tweede, een bronheffing over door niet-ingezetenen ontvangen inkomsten. Volgens de Roemeense autoriteiten had Cartrans Preda die heffing moeten inhouden over de vergoedingen die zij had betaald aan een Deense vennootschap waarmee zij een overeenkomst had gesloten inzake de terugvordering van btw en accijnzen in verschillende lidstaten.

De vragen betreffen de verenigbaarheid van nationale bepalingen die ten grondslag liggen aan de vaststelling van de naheffingsaanslag met het Unierecht.

Hof: Artikel 86, lid 1, onder b), en lid 2, alsmede artikel 144 van richtlijn 2006/112/EG moeten aldus worden uitgelegd dat, om in aanmerking te komen voor de vrijstelling van de btw voor vervoerdiensten die betrekking hebben op de invoer van goederen, wanneer het vervoer van een in de Europese Unie ingevoerd goed door een belastingplichtige wordt verricht tussen de lidstaat op het grondgebied waarvan dat goed in de Unie wordt binnengebracht en een plaats van bestemming in een andere lidstaat, de enkele registratie van de invoeractiviteit niet stelselmatig inhoudt dat de kosten van dit vervoer in de maatstaf van heffing van de btw over de ingevoerde goederen worden opgenomen.

Artikel 86, lid 1, onder b), en lid 2, alsmede artikel 144 van richtlijn 2006/112 staan in de weg aan de belastingpraktijk van een lidstaat waarbij de vrijstelling van de btw voor vervoerdiensten die betrekking hebben op invoer van goederen automatisch wordt geweigerd op grond dat de belastingplichtige niet de door de nationale wettelijke regeling voorgeschreven specifieke documenten heeft overgelegd, terwijl hij andere documenten overlegt waarvan de echtheid en betrouwbaarheid niet in twijfel kunnen worden getrokken en waarmee kan worden aangetoond dat aan de voorwaarden voor het recht op btw-vrijstelling is voldaan.

De artikelen 56 en 57 VWEU moeten aldus worden uitgelegd dat, ten eerste, een dienst bestaande in de terugvordering van de belasting over de toegevoegde waarde (btw) en accijnzen bij de belastingautoriteiten van meer dan één lidstaat een dienstverrichting in de zin van deze artikelen is en, ten tweede, de toepassing van een bronheffing op de door een niet-ingezeten dienstverrichter voor een

verrichte dienst ontvangen inkomsten – welke bronheffing niet van toepassing is op een identieke prestatie die door een ingezeten dienstverrichter wordt verricht – het vrij verrichten van diensten beperkt. Deze beperking kan worden gerechtvaardigd door de noodzaak om de doelmatige invordering van belastingen te verzekeren, voor zover zij geschikt is om de verwezenlijking van dat doel te verzekeren en niet verder gaat dan nodig is om dat doel te bereiken.

Artikel 56 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale wettelijke regeling volgens welke niet-ingezeten dienstverrichters in de regel aan de bron worden belast over de door hen voor verrichte diensten ontvangen inkomsten, zonder mogelijkheid tot aftrek van de rechtstreeks aan de betrokken activiteit verbonden bedrijfskosten, terwijl ingezeten dienstverrichters die mogelijkheid wel hebben, tenzij de in die regeling vervatte beperking van het vrij verrichten van diensten aan een met het VWEU verenigbaar rechtmatig doel beantwoordt en wordt gerechtvaardigd door dwingende vereisten van algemeen belang.

- Roemeense bronheffing voor niet-ingezetenen in strijd met EU-recht. ([VN-Vandaag-2023/2044](#))

HvJ – ARREST – C-453/22 (Schütte) – 7 september 2023 - Duitsland – ECLI:EU:C:2023:639 – geen conclusie – arrest

Btw – Verzoek kwijtschelding – Billijkheid – Beginsel fiscale neutraliteit - Richtlijn 2006/112/EG

Verzoeker is land- en bosbouwer. Van 2011 tot en met 2013 heeft hij van verschillende leveranciers hout gekocht. Dit hout heeft hij vervolgens als brandhout aan zijn klanten doorverkocht en geleverd. Het op de facturen van zijn leveranciers vermelde btw-tarief was het normale tarief van 19 %, maar op de door verzoeker aan zijn klanten uitgereikte facturen was het verlaagde tarief van 7 % vermeld.

De leveranciers deden telkens een btw-aangifte bij de Duitse belastingdienst en droegen 19 % btw af. Verzoeker heeft op zijn beurt aangifte gedaan van de verkopen die hij tegen een tarief van 7 % had verricht, onder aftrek van de voorbelasting over de aankopen tegen een tarief van 19 %. De per saldo verschuldigde btw werd door verzoeker in het hoofdgeding aan de Duitse belastingdienst betaald.

Verzoeker heeft verzocht om kwijtschelding van btw-naheffingen plus rente om redenen van billijkheid. Verweerder heeft het verzoek afgewezen.

Gebieden het beginsel van fiscale neutraliteit en het doeltreffendheidsbeginsel van de btw-richtlijn dat aan een dienstafnemer een rechtstreeks recht op teruggaaf van de door hem aan zijn dienstverrichters te veel betaalde btw jegens de belastingdienst toekomt, wanneer de mogelijkheid bestaat dat de belastingdienst later nog aangesproken wordt door de toeleveranciers vanwege een correctie van de facturen en zij dan wellicht geen verhaal meer kan halen bij de dienstafnemer.

Hof: Richtlijn 2006/112/EG en het doeltreffendheidsbeginsel moeten aldus worden uitgelegd dat zij gebieden dat aan de ontvanger van een goederenlevering een rechtstreeks recht op teruggaaf van de ten onrechte in rekening gebrachte btw, met inbegrip van rente, jegens de belastingdienst toekomt, welke btw deze ontvanger aan zijn leveranciers heeft betaald en deze leveranciers aan de schatkist hebben afgedragen, in omstandigheden waarin, ten eerste, die ontvanger van die leveranciers niet langer terugbetaling van het te veel betaalde kan vorderen wegens de in het nationale recht vastgestelde verjaringsregeling – zonder dat hij verdacht wordt van fraude of misbruik, of hem nalatigheid kan worden verweten – en, ten tweede, er een formele mogelijkheid bestaat dat die leveranciers op een later tijdstip van de belastingdienst teruggaaf van de te veel betaalde btw vorderen na de facturen te hebben gecorrigeerd die oorspronkelijk aan de ontvanger van deze leveringen waren gericht. Wanneer de door de belastingdienst ten onrechte geheven btw niet binnen een redelijke termijn wordt teruggegeven, moet de schade die wordt geleden doordat het bedrag dat overeenkomt met deze ten onrechte geheven btw niet beschikbaar is, worden gecompenseerd door de betaling van vertragsrente.

HvJ – CONCLUSIE - C-433/22 (HPA – Construções) – 7 september 2023 - A-G Kokott - Portugal – ECLI:EU:C:2023:655 – [conclusie](#)

Btw – Verlaagd btw-tarief – Begrip ‘gebouw voor bewoning’ - Richtlijn 2006/112/EG

Portugal belast arbeidsintensieve diensten aan gebouwen tegen een verlaagd tarief. Het moet echter gaan om renovatie, restauratie, reparatie en onderhoud van *onroerend goed dat wordt gebruikt voor bewoning*. Een dergelijk verlaagd belastingtarief was volgens de Uniewetgeving in het litigieuze jaar 2007 slechts voor een beperkte periode mogelijk (tot 31 december 2010) en heeft al geleid tot twee verwijzingsprocedures bij het Hof.

Het Hof moest over dezelfde Portugese bepaling reeds op 5 mei 2022 in zaak C-218/21 beslissen of ze ook betrekking heeft op de reparatie van een lift in een gebouw dat niet uitsluitend voor bewoning wordt gebruikt. Hoewel het Hof dit bevestigde, benadrukte het in de rechtsoverwegingen dat in het geval van renovatie- en hersteldiensten voor gemeenschappelijke voorzieningen in gebouwen voor gemengd gebruik een „pro-rataverdeling” nodig was.

In casu is daarentegen de vraag of het voor een onroerend goed dat „voor bewoning wordt gebruikt” voldoende is dat in het kadaster staat vermeld dat het alleen voor bewoning mag worden gebruikt, of dat het op het moment van renovatie daadwerkelijk voor dat doel moet worden gebruikt. Dit laatste zou voorkomen dat investeerders die geen recht hebben op aftrek van voorbelasting, oude huizen van tevoren renoveren tegen het verlaagde belastingtarief en ze pas later verkopen (vooral nadat de beperkte termijn van het verlaagde belastingtarief is verstreken) als woningen of zelfs als speculatief onroerend goed. In wezen gaat het om de bevoegdheid van de lidstaten om selectief te voorzien in een verlaagd belastingtarief zonder het neutraliteitsbeginsel in gevaar te brengen.

A-G geeft het Hof in overweging: Punt 2 van bijlage IV bij richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat het verlaagde btw-tarief enkel mag worden toegepast op diensten met het oog op renovatie en herstel van particuliere woningen die op het tijdstip waarop deze handelingen plaatsvinden als particuliere woningen worden gebruikt. Er is ook sprake van gebruik als particuliere woning als de ontvanger van de dienst het onroerend goed aan een derde als woning ter beschikking heeft gesteld. Voor de toepassing van het verlaagde belastingtarief is het echter niet nodig dat de woning tijdens de dienstverrichting bewoond is.

HvJ – CONCLUSIE – C-314/22 (Consortium Remi Group) – 7 september 2023 - A-G Kokott - Bulgarije – ECLI:EU:C:2023:656 – [conclusie](#)

Btw – Herzieningsmogelijkheid – Niet betaalde facturen - Verzoek om verrekening - Verjaring - Neutraliteitsbeginsel - Richtlijn 2006/112/EG

In het handelsverkeer komt het regelmatig voor dat een klant zijn facturen niet stipt of in het geheel niet vereffent. Dit is bijzonder lastig voor ondernemingen die belastingplichtig zijn in de zin van het recht betreffende de btw. Op grond van het btw-recht is de belastingplichtige de belasting namelijk reeds verschuldigd voordat degene die in feite uiteindelijk de belasting dient te voldoen (de afnemer) dat bedrag aan hem heeft betaald. Al bij al moet de onderneming de btw voorfinancieren totdat de klant heeft betaald. Zij moet de staat dus een renteloze lening verstrekken. In casu gaat het om meerdere niet-betaalde facturen uit de periode van 2006 tot en met 2012.

Om die reden voorzien veel lidstaten in geval van niet-betaling in een navenante herziening van de btw die de onderneming in kwestie reeds verschuldigd is geworden. Volgens de verwijzende rechter voorziet het Bulgaarse recht echter niet in een mogelijkheid om in geval van gehele of gedeeltelijke niet-betaling de maatstaf van heffing te verlagen. Dit kan slechts bij een wijziging van de prijs. Bovendien geldt voor een recht op teruggaaf in het belastingrecht een algemene verjaringstermijn van vijf jaar.

Derhalve dient het Hof de vraag te beantwoorden of het geharmoniseerde btw-recht van de Unie een herzieningsmogelijkheid vereist en zo ja, of de lidstaat deze mogelijkheid in de tijd kan beperken. Indien een beperking is toegestaan, rijst voorts de vraag op welk tijdstip deze termijn ingaat.

De verwijzende rechter wijst in casu op drie bijzondere kenmerken. Ten eerste heeft Bulgarije gebruik gemaakt van de afwijkingmogelijkheid van artikel 90, lid 2, van de btw-richtlijn. Ten tweede beroept verzoekster in cassatie zich op het recht op verrekening/teruggaaf van de gefactureerde belasting wegens niet-betaling door de ontvangers van de facturen zonder dat zij de uitgereikte facturen heeft gecorrigeerd, en dit pas acht tot tien jaar na uitreiking van de facturen. Ten derde moet in ogenschouw worden genomen dat alle ontvangers van de facturen in kwestie, evenals KRG zelf, insolvent zijn verklaard.

De vraag is o.a. of het neutraliteitsbeginsel en artikel 90 van de btw-richtlijn zich verzetten tegen een nationale bepaling die voorziet in een vervaltermijn voor de indiening van een verzoek om verrekening of teruggaaf van de door de belastingplichtige voor goederenleveringen of diensten in rekening gebrachte belasting, wanneer de afnemer de factuur niet of slechts gedeeltelijk heeft betaald.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 90 van richtlijn 2006/112/EG verzet zich niet tegen een redelijke vervaltermijn, wanneer deze pas ingaat op of na het tijdstip waarop de belastingplichtige in geval van gehele of gedeeltelijke niet-betaling van de prijs de maatstaf van heffing kon verlagen. Een vervaltermijn die ingaat op het moment van de goederenlevering of dienstverrichting dan wel de uitreiking van de factuur, is echter niet verenigbaar met artikel 90 van deze richtlijn. Zonder een wettelijke specificatie van dit tijdstip kan een vervaltermijn pas ingaan op het tijdstip waarop de schuldvordering met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid oninbaar is geworden.

Een verplichting om een juiste factuur te corrigeren als voorwaarde voor een verlaging van de maatstaf van heffing in geval van niet-betaling van de prijs, is in strijd met de btw-richtlijn.

Voor het bepalen van het tijdstip vanaf wanneer een belastingplichtige in geval van een gehele of gedeeltelijke niet-betaling als bedoeld in artikel 90, lid 1, van de btw-richtlijn de maatstaf van heffing voor het eerst kan verlagen, zijn de situatie in de betrokken lidstaat en de omstandigheden van het individuele geval doorslaggevend, die de verwijzende rechter dient te beoordelen. In dit verband verbiedt het neutraliteitsbeginsel een onevenredig lange voorfinanciering van de belasting, indien de belastingplichtige (leverancier of dienstverrichter) alle stappen heeft ondernomen die redelijkerwijs van hem kunnen worden verlangd om zijn functie van belastingontvanger voor rekening van de staat te vervullen. Dit laatste vereist in beginsel een vergeefs betalingsverzoek (aanmaning) aan de afnemer. Niet noodzakelijk is echter een vruchteloze gerechtelijke procedure of de opening dan wel beëindiging van een insolventieprocedure ten aanzien van het vermogen van de afnemer.

Artikel 90, lid 1, van de btw-richtlijn heeft rechtstreekse werking wanneer de lidstaat de in artikel 90, lid 2, van de btw-richtlijn bedoelde afwijking verkeerd toepast door geen rekening te houden met de onzekerheid over de definitieve niet-betaling, maar door een verlaging van de maatstaf van heffing volledig uit te sluiten.

Een wettelijke verplichting op grond waarvan de leverancier of dienstverrichter de afnemer in geval van (gehele of gedeeltelijke) niet-betaling van de prijs moet wijzen op de wijziging van de maatstaf van heffing teneinde hem te herinneren aan een mogelijke wijziging van de btw-af trek is onevenredig want ongeschikt. Derhalve kunnen de lidstaten op grond van artikel 90 van de btw-richtlijn niet in een dergelijke verplichting voorzien.

De berekening van rente over de teruggaaf is op z'n vroegst pas mogelijk vanaf het tijdstip waarop de leverancier ervan kan uitgaan dat er geen betaling meer wordt verricht en hij dit in het kader van de belastingaangifteprocedure heeft aangegeven.

HvJ – CONCLUSIE – C-442/22 (Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Lublinie) - 21 september 2023 - Polen – A-G Kokott - ECLI:EU:C:2023:702 – [conclusie](#)

Btw – Valse btw-facturen door werknemers - Aansprakelijkheid - Richtlijn 2006/112/EG

Het gaat in deze zaak om de omvang van de „aansprakelijkheid van een onderneming” die op de een of andere manier betrokken was bij de btw-fraude door een andere belastingplichtige. Zoals bekend is het hiervoor voldoende dat de onderneming had moeten weten dat zij met haar handelingen deelnam aan handelingen die onderdeel waren van btw-fraude. In dat geval kan haar een aftrek van voorbelasting of een btw-vrijstelling worden geweigerd, mogelijk zelfs beide tegelijkertijd.

Hier komt nu een derde mogelijkheid bij: een extra btw-schuld wegens een onterechte vermelding van de btw. Het komt er daarbij in wezen op neer dat een onderneming aansprakelijk is voor haar werknemers die buiten haar medeweten op een georganiseerde en criminele manier doelbewust ertoe hebben bijgedragen dat andere belastingplichtigen btw-fraude (wellicht in combinatie met inkomstenbelastingfraude) konden plegen. Zo verzamelden werknemers van tankstations weggegooide kastickets, stelden zij vervolgens voor de daarop vermelde brandstofhoeveelheden nieuwe facturen op met behulp van een tweede „boekhoudsysteem” en verkochten zij deze aan geïnteresseerde partijen. Laatstgenoemden maakten van de betalingen voor brandstofleveringen (die dus nooit plaatsvonden) gebruik om in de btw-aangifte voorbelasting af te trekken en wellicht ook om in de inkomstenbelastingaangifte bedrijfskosten in mindering te brengen. De Poolse Staat kon dit aan het licht brengen, maar kon van de fraudeurs geen volledige btw-schadeloosstelling bekomen. Daarom richt de belastingdienst zich ook nog eens tot de onderneming, die haar eigen verkopen weliswaar correct heeft belast, maar de valse facturen ogenschijnlijk zelf heeft uitgereikt.

De vragen gaan o.a. over de uitlegging van artikel 203 van richtlijn 2006/112, in het geval dat een werknemer op een valse btw-factuur die hij uitreikt, de gegevens van zijn werkgever als belastingplichtige vermeldt.

A-G: Artikel 203 van richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat de ogenschijnlijke uitreiker van een factuur voor fictieve handelingen de op die factuur vermelde belasting enkel verschuldigd is indien (1) de aftrek van voorbelasting nog niet kon worden geweigerd aan de ontvanger van de factuur, (2) hem de uitreiking van de factuur door een derde dient te worden toegerekend wegens een specifieke verantwoordelijkheid (of verbondenheid) en (3) hij niet te goeder trouw heeft gehandeld. Goede trouw kan daarbij alleen worden uitgesloten wanneer de ogenschijnlijke uitreiker zelf in gebreke is gebleven. Een belastingplichtige kan ook worden geacht in gebreke te zijn gebleven wanneer hij op een hem verwijtbare wijze is tekortgeschoten in de keuze van of het toezicht op zijn werknemers.

HvJ – CONCLUSIE - C-341/22 (Feudi di San Gregorio Aziende Agricole) – 28 september 2023 - Italië – A-G Collins - ECLI:EU:C:2023:719 – [conclusie](#)

Btw – Recht op aftrek - Lege vennootschap? - Richtlijn 2006/112/EG - Richtlijn 77/388/EEG

In deze zaak is een naheffingsaanslag opgelegd aan een vennootschap die als lege vennootschap werd gekwalificeerd, omdat laatstgenoemde in haar boekhouding handelingen had geregistreerd voor een totaalbedrag dat lager was dan de inkomstendrempel waaronder de nationale wettelijke regeling een vennootschap als niet-operationeel beschouwt.

Mag een lidstaat op grond van richtlijn 2006/112/EG een regeling invoeren waarbij een als belastingplichtige ingeschreven vennootschap als een lege vennootschap kan worden aangemerkt zodat zij – onverminderd haar recht om de voorbelasting te verrekenen met btw die in rekening is gebracht over haar in een later stadium verrichte handelingen – het recht verliest om een eventueel btw-krediet naar een volgend belastingtijdvak over te hevelen indien zij gedurende drie opeenvolgende belastingjaren onder een bepaalde minimumdrempel blijft voor in een later stadium verrichte btw-belaste handelingen, tenzij zij kan aantonen dat die minimumdrempel om objectieve redenen niet haalbaar was?

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 9, lid 1, van richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat de hoedanigheid van belastingplichtige niet kan worden geweigerd aan een persoon die gedurende drie opeenvolgende jaren btw-belaste handelingen heeft verricht voor een bedrag dat onverenigbaar wordt geacht met de inkomsten die, gelet op de activa waarover hij beschikt, redelijkerwijs mogen worden verwacht.

Het beginsel van btw-neutraliteit en het evenredigheidsbeginsel moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen een nationale regeling waarbij het recht op aftrek, teruggaaf of gebruik in een volgend belastingjaar van de btw die over aankopen is voldaan, kan worden ontzegd aan een belastingplichtige die gedurende drie opeenvolgende belastingjaren btw-belaste handelingen heeft verricht voor een bedrag dat onverenigbaar wordt geacht met de inkomsten die, gelet op de activa waarover hij beschikt, redelijkerwijs mogen worden verwacht en die niet kan aantonen dat dit resultaat wordt verklaard door objectieve omstandigheden. De uitoefening van het recht op btw-aftrek door de betrokkenen mag in de praktijk niet onmogelijk of uiterst moeilijk worden gemaakt door de voorwaarden waaronder dat bewijs kan worden geleverd, waarbij het aan de verwijzende rechter staat om dit te verifiëren.

Het beginsel van rechtszekerheid en het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen een nationale regeling waarbij het recht op aftrek, teruggaaf of gebruik in een volgend belastingjaar van de btw die over aankopen is voldaan, kan worden ontzegd aan een belastingplichtige die gedurende drie opeenvolgende belastingjaren btw-belaste handelingen heeft verricht voor een bedrag dat onverenigbaar wordt geacht met de inkomsten die, gelet op de activa waarover hij beschikt, redelijkerwijs mogen worden verwacht en die niet kan aantonen dat dit resultaat wordt verklaard door objectieve omstandigheden.

- Italië stelt volgens A-G HvJ EU ten onrechte omzeteis aan BTW-belastingplicht. ([VN-Vandaag-2023/2271](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING - C-427/23 (Határ Diszkont) – Hongarije – 3 juli 2023(ECER 19.9.23) - verwijzingsuitspraak

Administratiekosten voor btw teruggaaf – Vrijstelling - Richtlijn 2006/112/EG

Verzoekster heeft btw terugbetaald over diverse goederen die zij had verkocht aan in Servië wonende buitenlandse passagiers. Voor de afwikkeling van de btw-teruggaaf heeft zij aan de buitenlandse passagiers administratiekosten in rekening gebracht. Volgens verzoekster zijn de litigieuze kosten van de administratieve afhandeling vrijgesteld van de btw omdat de betrokken dienst rechtstreeks verband houdt met een goed waarvan de belastingdienst heeft vastgesteld dat het goed het grondgebied van de Gemeenschap heeft verlaten. De administratiekosten zijn bijkomende kosten van de vrijgestelde goederenlevering en zijn daarom vrijgesteld van de btw. Verweerster stelt zich op het standpunt dat er geen materieelrechtelijke regel bestaat die voorziet in de vrijstelling van de betrokken diensten.

De vraag is o.a. of de btw-teruggaaf die tegen betaling van administratiekosten wordt verricht moet worden beschouwd als een dienst die samenhangt met de vrijgestelde goederenlevering aan een buitenlandse passagier en als zodanig van de btw is vrijgesteld, dan wel als een zelfstandige en derhalve belastbare dienst.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – C-475/23 (Voest Alpine Giesserei Linz) - Roemenië – 3 juli 2023 (ECER 14.9.2023) – [verwijzingsuitspraak](#)

Belastingen – Btw-aftrek – Werkzaamheden door onderaannemer - Richtlijn 2006/112/EG

De verzoekende partij (een in Oostenrijk gevestigde rechtspersoon en in Roemenië geregistreerd voor de btw) heeft in een procedure tegen verwerende partijen, het belastingkantoor verzocht om nietigverklaring van de belastingaanslag waarbij het verzoek tot teruggaaf van btw is afgewezen.

Staan de bepalingen van richtlijn 2006/112/EG in de weg aan een nationale praktijk volgens welke een vennootschap, wanneer zij een goed verwerft dat zij vervolgens gratis ter beschikking stelt aan een onderaannemer zodat deze voor haar werkzaamheden verricht, het recht op btw-aftrek over het gekochte goed wordt geweigerd, omdat de aankoop wordt geacht niet te zijn gedaan ten behoeve van haar belaste handelingen maar ten behoeve van die van de onderaannemer?

Belastingen, douane en tariefindeling

HvJ – ARREST – C-770/21 (OGL-Food Trade Lebensmittelvertrieb) – 21 september 2023 - Bulgarije – [ECLI:EU:C:2023:690](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Douanewetboek – Transactiewaarde – Douaneaangifte – Invoer groenten - Verordening (EU) nr. 2017/891 - Verordening (EU) nr. 952/2013

Beroep tegen een beschikking van de douaneautoriteit over de aangegeven transactiewaarde van uit Turkije ingevoerde verse courgettes. Onder welke voorwaarden kan een beschikking van de douaneautoriteiten tot niet-aanvaarding van een transactiewaarde worden aangevochten voor de rechter. Kan de motivering van die beschikking worden gewijzigd in de gerechtelijke fase van het daartegen ingestelde beroep? Welke elementen zijn van belang voor de beoordeling van de in artikel 70, lid 3, onder d), van het douanewetboek geformuleerde voorwaarde dat „de koper en de verkoper niet verbonden zijn”?

Hof: Artikel 75, leden 5 en 6, van gedelegeerde verordening (EU) 2017/891 moet aldus worden uitgelegd dat:

– *het eraan in de weg staat dat een importeur die er niet binnen de in die bepalingen gestelde termijnen voor heeft gekozen om de douanewaarde van de ingevoerde partij overeenkomstig artikel 74, lid 2, onder c), van verordening (EU) nr. 952/2013 vast te stellen, maar deze waarde integendeel overeenkomstig artikel 70 van deze verordening heeft vastgesteld, zich ter ondersteuning van zijn beroep in rechte tegen een beschikking van de douaneautoriteiten tot vaststelling van de douaneschuld rechtsgeldig kan baseren op een berekening van de douanewaarde overeenkomstig artikel 74, lid 2, onder c), van verordening nr. 952/2013 om onder verwijzing naar artikel 134, lid 2, onder b), van uitvoeringsverordening (EU) 2015/2447 van de Commissie van 24 november 2015 houdende nadere uitvoeringsvoorschriften voor enkele bepalingen van verordening nr. 952/2013 aan te tonen dat de in artikel 70 van verordening nr. 952/2013 bedoelde prijzen juist zijn;*

– *het eraan in de weg staat dat een rechterlijke instantie waarbij beroep is ingesteld tegen een beschikking van een douaneautoriteit tot vaststelling van de douaneschuld, ambtshalve en voor het eerst in het kader van het aldaar aanhangige geding de vraag kan opwerpen of er banden bestaan tussen de importeur en de exporteur in de zin van artikel 70, lid 3, onder d), van verordening nr. 952/2013, en, zo ja, of deze eventuele banden de daadwerkelijk betaalde of te betalen prijs in de zin van laatstgenoemde bepaling al dan niet hebben beïnvloed, terwijl de door de douaneautoriteit verrichte douanecontrole geen betrekking had op het bestaan van dergelijke banden, aangezien deze autoriteit de aangegeven transactiewaarde buiten beschouwing heeft gelaten om andere redenen, die verband houden met de voorwaarden waartegen de betrokken partij op de markt van Europese Unie is afgezet.*

Artikel 75, lid 5, van gedelegeerde verordening 2017/891 moet aldus worden uitgelegd dat de afzet van de partij ingevoerde goederen door middel van verkoop met verlies een ernstige aanwijzing vormt dat de aangegeven transactiewaarde kunstmatig is opgedreven, die de importeur evenwel niet verplicht om aan de douaneautoriteiten, teneinde aan te tonen dat die waarde juist is, naast de documenten die verband houden met vervoer, verzekering, handling en opslag van de partij, die uitdrukkelijk worden genoemd in de vierde alinea van deze bepaling, en het bewijs van betaling van de aangegeven transactiewaarde, ook een contract of een gelijkwaardig document over te leggen waarin de prijs is vermeld waartegen de ingevoerde partij door hem is gekocht, wanneer eerstgenoemde documenten volstaan om aan te tonen dat de aangegeven transactiewaarde juist is.

Artikel 75, lid 5, van gedelegeerde verordening 2017/891 moet aldus worden uitgelegd dat de douaneautoriteiten voor de vaststelling van de douanewaarde de aangegeven transactiewaarde van een partij ingevoerde goederen moeten afwijzen wanneer deze waarde duidelijk hoger is dan de forfaitaire invoerwaarde die door de Europese Commissie is vastgesteld, deze partij in het douanegebied van de Europese Unie met verlies is verkocht en de importeur, ondanks het feit dat hem is verzocht om alle documenten over te leggen die bewijzen dat die partij is afgezet tegen zodanige condities dat de juistheid van die waarde wordt bevestigd, geen dergelijke documenten heeft verstrekt, ook al betwisten deze autoriteiten niet dat de door de exporteur uitgereikte factuur echt is en dat zij daadwerkelijk door de importeur is betaald.

HvJ – ARREST – C-210/22 (Stappert Deutschland) – 21 september 2023 - Duitsland – ECLI:EU:C:2023:693 – geen conclusie – arrest

Tariefindeling warmgevormde naadloze buizen van rvs - Verordening (EU) nr. 952/2013 - Gedelegeerde verordening (EU) 2015/2446 - Verordening (EEG) nr. 2658/87 - Uitvoeringsverordening (EU) 2017/2093

De vraag is o.a. of het begrip „holle profielen” in de oorsprongsregel voor GS-onderverdeling 7304 41 van bijlage 22-01 bij GV-DWU ook warmgevormd primair materiaal van GS-onderverdeling 7304 49 omvat, dat niet voldoet aan de eisen van een technische norm voor warmgevormde naadloze buizen van roestvrij staal en dat koud wordt verwerkt om buizen met een andere diameter en wanddikte te vervaardigen.

Hof: De primaire regel voor goederen van onderverdeling 7304 41 van het geharmoniseerde systeem inzake de omschrijving en de codering van goederen, die is opgenomen in bijlage 22-01 bij gedelegeerde verordening (EU) 2015/2446 moet aldus worden uitgelegd dat het begrip „hol profiel” in de zin van deze regel geen betrekking heeft op een warmgevormde „onafgewerkte buis”, recht en op alle plaatsen van gelijke wanddikte, die niet voldoet aan de eisen van een technische norm voor warmgevormde naadloze buizen van roestvrij staal en waaruit door koudbewerking buizen met een andere dwarsdoorsnede en een andere wanddikte worden vervaardigd die vallen onder onderverdeling 7304 41 van het geharmoniseerde systeem inzake de omschrijving en de codering van goederen.

De primaire regel voor goederen van onderverdeling 7304 41 van het geharmoniseerde systeem inzake de omschrijving en de codering van goederen, die is opgenomen in bijlage 22-01 bij gedelegeerde verordening 2015/2446, is ongeldig voor zover hij uitsluit dat de verandering van tariefpost als gevolg van de verwerking van buizen en pijpen van onderverdeling 7304 49 van dit geharmoniseerde systeem tot buizen, pijpen en holle profielen, naadloos, van ijzer of van staal, koudgetrokken of koudgewalst, van onderverdeling 7304 41 van dat geharmoniseerde systeem, deze laatste buizen, pijpen en holle profielen het karakter verleent van producten van oorsprong uit het land waar deze verandering heeft plaatsgevonden.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – C-503/23 (Centro di Assistenza Doganale Mellano) - Italië – 26 juli 2023 (ECER 27.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Douanehandelingen - Vrij verkeer van diensten - Richtlijn 2006/123/EG - Verordening (EU) nr. 952/2013 - Gedelegeerde verordening (EU) 2015/2446

Verzoeker, een vennootschap, verricht douanehandelingen voor rekening van haar klanten. Verzoeker heeft bij de verwerende partij een vergunning aangevraagd voor de erkenning van een andere plaats dan het douanekantoor. De opslagruimte bevindt zich niet in het district waar de territoriale directie bevoegd is. De aanvraag van de verzoekende partij is echter afgewezen. De verzoekende partij heeft beroep ingesteld tegen dit afwijzende besluit. De verzoekende partij stelt dat dat het litigieuze besluit in strijd is met overweging 21 en artikel 18 van verordening (EU) nr. 952/2013 en met richtlijn 123/2006/EG. De verwerende partij stelt echter dat een douane-expediteur weliswaar bevoegd is om op het gehele nationale grondgebied douanehandelingen te verrichten, maar dat deze bepaling niet van toepassing is op de activiteit van de douane-expediteur die als vennoot van een 'centrum voor douanebijstand' optreedt.

De vraag is o.a. of artikel 18 van verordening (EU) nr. 952/2013, gelezen in samenhang met overweging 21 van die verordening en artikelen 10 en 15 van richtlijn 2006/123/EG, in de weg staat aan een bepaling die de activiteiten van centra voor douanebijstand beperken tot een „erkende plaats” binnen de directie waar zij hun statutaire zetel hebben, en de uitbreiding ervan tot het gehele nationale grondgebied uitsluiten.

PREJUDICIËLE VERWIJZING - C-506/23 (Network One Distribution) – Roemenië – 16 december 2022 (ECER 22.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Fiscaal procesrecht – Antidumpingrecht - Cumulatieve toepassing van rente en sancties - Douanewetboek Unie - Verordening (EU) nr. 952/2013 - Uitvoeringsverordening (EU) nr. 502/2013

Verzoeker heeft fietsen, elektrische fietsen en onderdelen daarvan ingevoerd in Roemenië en als land van oorsprong Thailand aangegeven. Na een douanecontrole blijken de goederen uit China te komen. Hierop is vastgesteld dat verzoeker een antidumpingrecht moest betalen op grond van de uitvoeringsverordening (EU) nr. 502/2013. Bovendien heeft de douaneadministratie op grond van artikel 114 van verordening (EU) nr. 952/2013 vastgesteld dat ook bijkomende fiscale lasten moesten worden betaald, te weten vertragingsrente over het antidumpingrecht en boeten wegens achterstallige betaling.

De vraag is o.a. of artikel 114 van verordening (EU) nr. 952/2013 in de weg staat aan een administratieve praktijk waarbij aan een belastingplichtige naast de boeten wegens achterstallige betaling uit hoofde van de verordening ook een boete wegens achterstallige betaling wordt opgelegd die afzonderlijk in de nationale regeling (het wetboek van fiscaal procesrecht) is vastgesteld.

Beroepskwalificaties

HvJ – CONCLUSIE - C-75/22 (Commissie/Tsjechische Republiek) - 14 september 2023 – A-G Pikmaë - ECLI:EU:C:2023:679 – [conclusie](#)

Erkenning van beroepskwalificaties – Proeve van bekwaamheid – Status van migrerende stagiairs van aanvragers die zich op de proeve van bekwaamheid willen voorbereiden – Zelfstandig verrichten van werkzaamheden – Aanvullende beroepservaring - Richtlijn 2005/36/EG - Richtlijn 2013/55/EU

Met de eerste grief betoogt de Commissie dat de Tsjechische Republiek artikel 3, lid 1, onder g) en h), van richtlijn 2005/36 onjuist heeft omgezet, aangezien de bevoegde autoriteiten van de lidstaat op grond van deze bepaling verplicht zijn om de status vast te stellen van personen die een aanpassingsstage volgen of zich willen voorbereiden op een proeve van bekwaamheid.

Met haar tweede grief verwijt de Commissie de Tsjechische Republiek dat zij artikel 6, onder b), van richtlijn 2005/36 niet heeft omgezet met betrekking tot, ten eerste, de vrijstelling voor in een andere lidstaat gevestigde dienstverrichters van de verplichting tot inschrijving bij een publiekrechtelijke instelling voor de sociale zekerheid in de ontvangende lidstaat en, ten tweede, de verplichting voor dienstverrichters om deze instelling in kennis te stellen van de door hen verrichte diensten.

De vierde grief is ontleend aan de niet-omzetting van artikel 21, lid 6, en artikel 31, lid 3, van richtlijn 2005/36 betreffende de beroepstitel van verantwoordelijk algemeen ziekenverpleger.

Met haar vijfde grief voert de Commissie aan dat de Tsjechische Republiek aan houders van een opleidingstitel op het terrein van de farmacie geen toegang heeft gewaarborgd tot de in artikel 45, lid 2, onder c), ten dele e), en f), van richtlijn 2005/36 bedoelde werkzaamheden.

A-G geeft het Hof in overweging: De Tsjechische Republiek

– is de verplichtingen niet nagekomen die op haar rusten krachtens artikel 3, lid 1, onder g) en h), van richtlijn 2005/36/EG door niet de nodige maatregelen te nemen om de status vast te stellen van migrerende stagiairs en van aanvragers die zich op de proeve van bekwaamheid willen voorbereiden, en

– is de verplichtingen niet nagekomen die op haar rusten krachtens artikel 45, lid 2, onder e), van richtlijn 2005/36, door te bepalen dat werkzaamheden die verband houden met het beheer van een apotheek pas zelfstandig mogen worden verricht nadat gespecialiseerde competenties zijn verworven.

Het beroep wordt verworpen voor het overige.

Bestuursrecht

PREJUDICIËLE VERWIJZING – C-419/23 (Nemzeti Földügyi Központ) - Hongarije – 21 juni 2023 (ECER 13.9.2023) – [verwijzingsuitspraak](#)

Recht van vruchtgebruik – Onrechtmatige inschrijving - Artikel 63 VWEU - Artikel 17 EU

Het geding tussen verzoekster, en verweerder, het nationaal centrum voor grondzaken betreft een geschil over grondtransacties.

De vraag is of artikel 63 VWEU en artikel 17 van het Handvest in de weg staan aan de regeling van een lidstaat die na de doorhaling van een recht van vruchtgebruik dat onrechtmatig, maar definitief was ingeschreven in het grondregister, de herinschrijving van dat recht van vruchtgebruik oplegt naar aanleiding van de uitkomst van een niet-nakomingsprocedure, zonder voor te schrijven dat moet worden onderzocht of het recht van vruchtgebruik rechtmatig was ingeschreven.

Brexit

HvJ – ARREST – C-632/21 (Diamond Resorts Europe e.a.) - 14 september 2023 - Spanje – ECLI:EU:C:2023:671 – geen conclusie – arrest

Toepasselijk recht - Verbintenissen uit overeenkomst – Onroerende goederen – Brexit - Verordening (EG) nr. 593/2008 (Verdrag van Rome)

Samenvatting onder: IPR

HvJ – ARREST - C-821/21 (Club La Costa e.a.) - 14 september 2023 - Spanje – ECLI:EU:C:2023:672 – geen conclusie – arrest

IPR – Brexit - Consumentenovereenkomst – Begrip ‘wederpartij bij de overeenkomst’ – Bevoegde rechter – Toepasselijk recht - Verordening (EU) nr. 1215/2012 - Verordening (EG) nr. 593/2008 - Terugtrekkingsakkoord VK/EU

Samenvatting onder: IPR

HvJ – ARREST - C-692/20 (Commissie/Verenigd Koninkrijk) – 28 september 2023 – ECLI:EU:C:2023:707 – persbericht – conclusie – arrest

Niet nakoming - Merken van gasolie voor fiscale doeleinden – Niet-uitvoering arrest – Artikel 260, lid 1, VWEU – Oplegging van een forfaitaire som - Ernst van de niet-nakoming – Terugtrekkingsakkoord - Richtlijn 95/60/EG - Artikel 260, lid 1 en lid 2, VWEU

Samenvatting onder: Belastingen

WIKI

➤ Wiki Brexit

Broeikasgasemissierechten

PREJUDICIËLE VERWIJZING – C-414/23 (Metsä Fibre) - Finland – 30 juni 2023 (ECER 15.9.2023) - verwijzingsuitspraak

Emissierechten – Hertoewijzing – Ongeldig verklaarde bepalingen - Verordening (EU) nr. 601/2012 - Verordening (EU) nr. 389/2013 - Verordening (EU) 2019/1122

De vraag is of de bepalingen van de artikelen 70 en 40 van de registerverordening en de monitorverordening inzake de termijnen voor het terugdraaien van transacties en inzake het definitieve en onherroepelijke karakter van transacties ongeldig zijn voor zover die bepalingen in de weg staan aan een hertoewijzing van emissierechten in een situatie waarin de inlevering van emissierechten in het EU-register was gebaseerd op de toepassing van ongeldig verklaarde bepalingen en de onderneming wegens het huidige lage emissieniveau geen gebruik kan maken van het positieve nalevingsstatuscijfer van de nalevingsrekening.

Consumenten

HvJ – ARREST - C-83/22 (Tuk Tuk Travel) – 14 september 2023 - Spanje – ECLI:EU:C:2023:664 – persbericht – conclusie – arrest

Pakketreis – Annulering – Covid-19-pandemie - Onvermijdbare en buitengewone omstandigheden – Ambtshalve toetsing - Richtlijn (EU) 2015/2302 - Aanbeveling (EU) 2020/648

Samenvatting onder: [Vervoer en reizen](#)

HvJ – ARREST – C-27/22 (Volkswagen Group Italia en Volkswagen Aktiengesellschaft) – 14 september 2023 - Italië – ECLI:EU:C:2023:663 – persbericht – conclusie – arrest

Ne bis idem - Sancties wegens oneerlijke handelspraktijken – Cumulatie van grensoverschrijdende sanctieprocedures – Dieseltax - Richtlijn 2005/29/EG - Artikelen 50 en 52 Handvest EU

Samenvatting onder: [Ne bis in idem](#)

HvJ – ARREST – C-139/22 (mBank) – 21 september 2023 - Polen – ECLI:EU:C:2023:692 – geen conclusie – arrest

Ooneerlijk beding – Hypothecaire kredietovereenkomst – Vreemde valuta - Richtlijn 93/13/EEG

In 2009 hebben verzoekers-kredietnemers als consument een overeenkomst inzake hypothecair krediet in Zwitserse frank (CHF) gesloten met de bank, tegen een variabele rentevoet. Verzoekers in deze zaak vorderen dat verweerster wordt veroordeeld tot betaling aan verzoekers van een geldbedrag, vermeerderd met de wettelijke rente, wegens door verweerster ten onrechte van verzoekers geïnde termijnen (hoofdsom en rente) die hoger waren dan het verschuldigde bedrag.

Volstaat het voor de kwalificatie van een contractueel beding waarover niet afzonderlijk is onderhandeld in de zin van de artikelen 3, lid 1, artikel 7, leden 1 en 2, en artikel 8 van richtlijn 93/13/EEG en het doeltreffendheidsbeginsel, als een oneerlijk beding om vast te stellen dat het contractuele beding overeenstemt met een beding dat is opgenomen in een nationaal register van oneerlijk bevonden bedingen?

Hof: Artikel 3, lid 1, artikel 7, lid 1, en artikel 8 van richtlijn 93/13/EEG moeten aldus worden uitgelegd dat zij er niet aan in de weg staan dat een contractueel beding waarover niet afzonderlijk is onderhandeld, door de betrokken nationale autoriteiten als oneerlijk wordt beschouwd op de enkele grond dat het contractuele beding inhoudelijk gelijk is aan een beding uit algemene voorwaarden dat is opgenomen in het nationale register van oneerlijk bevonden bedingen in algemene voorwaarden.

Artikel 3, lid 1, van richtlijn 93/13 moet aldus worden uitgelegd dat een contractueel beding dat als oneerlijk moet worden beschouwd vanwege de voorwaarden die het stelt aan de nakoming van bepaalde verplichtingen van de betrokken consument, zijn oneerlijke karakter niet kan verliezen op grond van een ander beding in die overeenkomst dat aan de consument de mogelijkheid biedt om die verplichtingen onder andere voorwaarden na te komen.

Artikel 4, lid 2, van richtlijn 93/13, gelezen in samenhang met artikel 2, onder b), ervan, moet aldus worden uitgelegd dat een verkoper verplicht is de betrokken consument informatie te verstrekken over de wezenlijke kenmerken van de overeenkomst die met hem wordt gesloten en de risico's die ermee gepaard gaan, ook al is deze consument bij hem in dienst en beschikt hij over specifieke kennis van zaken op het gebied waarop die overeenkomst betrekking heeft.

- Alternative terms on performance, average consumers... tune in to CJEU in mBank (C-139/22) (ECLB)

HvJ – ARREST - C-133/22 (LACD) – 28 september 2023 - Duitsland – ECLI:EU:C:2023:710 – conclusie – arrest

Consumenten - Garantieverklaring – Begrip “commerciële garantie”- Wettelijke eisen – Subjectieve houding consument – Tevredenheid consument - Richtlijn 2011/83/EU - Richtlijn (EU) 2019/771

Verzoekster verkoopt in haar onlineshop sport- en fitnessartikelen. Verweerster distribueert via de detailhandel en onlinehandelaars sport- en fitnessartikelen onder de merknaam „LACD”. Zij voorzag, ten minste tot en met 2013, haar T-shirts van hanglabels, waarop de volgende tekst was gedrukt: „LACD Warranty. Every LACD product comes with our own lifetime guarantee. If you are not completely satisfied with any of our products, please return it to your specialist dealer from whom you purchased it. Alternatively, you can return it to ‚LACD’ directly but remember to tell us where and when you bought it.” Volgens verzoekster voldeed de informatie op de hangtags niet aan de wettelijke vereisten die aan een garantieverklaring worden gesteld.

„Tevreden of geld terug!” Deze pakkende reclameslogan vormt een bekende en wijdverbreide verkooptechniek, maar in de onderhavige zaak rijst de vraag of deze boodschap kan vallen onder het begrip commerciële garantie in de zin van artikel 2, punt 14, van richtlijn 2011/83/EU en artikel 2, punt 12, van richtlijn (EU) 2019/771.

Kan er sprake zijn van enig/een ander vereiste dat geen verband houdt met de conformiteit in de zin van artikel 2, punt 14, van richtlijn 2011/83/EU en van artikel 2, punt 12, van richtlijn 2019/771, indien de verplichting van de garant samenhangt met omstandigheden die in de persoon van de consument zijn gelegen, in het bijzonder met diens subjectieve houding ten opzichte van het verkochte product (in casu: de aan het vrije oordeel van de consument overgelaten tevredenheid over het verkochte product), zonder dat deze persoonlijke omstandigheden verband hoeven te houden met de staat of de kenmerken van het verkochte product?

Indien de eerste vraag bevestigend wordt beantwoord: Moet het niet beantwoorden aan vereisten die betrekking hebben op omstandigheden die in de persoon van de consument zijn gelegen (in casu diens tevredenheid over de gekochte goederen), kunnen worden vastgesteld aan de hand van objectieve omstandigheden?

Hof: Artikel 2, punt 14, van richtlijn 2011/83/EU moet aldus worden uitgelegd dat het begrip „commerciële garantie”, opgevat als „enige andere vereisten die geen verband houden met de conformiteit, die vermeld zijn in de garantieverklaring of in de desbetreffende reclameboodschappen ten tijde van of vóór de sluiting van de overeenkomst”, zich uitstrekt tot verbintenissen die een garant jegens de betrokken consument is aangegaan en die betrekking hebben op omstandigheden die afhangen van die individuele consument – zoals de aan zijn oordeel overgelaten tevredenheid over het gekochte goed –, zonder dat, opdat die commerciële garantie geldt, objectief moet worden nagegaan of die omstandigheden zich voordoen.

- Guarantee statements and subjective consumer satisfaction – CJEU in LACD (C-133/22) (ECLB)

HvJ – CONCLUSIE - C-582/21 (Profi Credit Polska) – 14 september 2023 - Polen – A-G Emiliou - ECLI:EU:C:2023:674 – [conclusie](#)

Herzieningsprocedure – Beginselen Unierecht – Consumentenkrediet - Richtlijn 93/13/EEG

Verzoek tot herziening van een procedure die is afgesloten met een definitief verstekvonnis. Verzoekster is bij verstek veroordeeld tot het betalen van een geldbedrag tot terugbetaling van een kredietovereenkomst. De veroordelende rechter heeft daarbij niet onderzocht of de kredietovereenkomst oneerlijke bedingen bevatte.

Vraag is o.a. of de grond voor herziening van een civiele procedure moet worden afgeleid uit de in de rechtspraak van het Hof ontwikkelde beginselen van gelijkwaardigheid en de Unierechtconforme uitlegging.

A-G geeft het Hof in overweging: Als een uitdrukking van de verplichting tot loyale samenwerking die is neergelegd in artikel 4, lid 3, VEU moet het gelijkwaardigheidsbeginsel aldus worden uitgelegd dat het niet verlangt dat een buitengewoon rechtsmiddel dat het mogelijk maakt om een civiele procedure te heropenen op basis van een arrest van het nationale grondwettelijke hof dat:

– een nationale bepaling die in die procedure is aangevoerd, onverenigbaar met een rechtsregel van hogere rang en dus ongeldig verklaart, of

– een bepaalde uitlegging van een voorschrift van nationaal recht dat in die procedure is aangevoerd, onverenigbaar verklaart met een rechtsregel van hogere rang,

beschikbaar is op grond van een arrest van het Hof dat is geweest in een procedure krachtens artikel 267 VWEU en waarbij een bepaling van Unierecht wordt uitgelegd.

Artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG moeten aldus worden uitgelegd dat zij niet vereisen dat een buitengewoon rechtsmiddel beschikbaar wordt gesteld om de heropening mogelijk te maken van een procedure die is afgesloten met een definitieve rechterlijke beslissing die is geweest zonder dat is onderzocht of de bedingen in een consumentenovereenkomst mogelijkwijs oneerlijk zijn. Deze bepalingen moeten echter aldus worden uitgelegd dat zij verlangen dat in de betrokken nationale rechtsorde in een rechtsmiddel wordt voorzien voor het geval dat een dergelijke rechterlijke beslissing is geweest en definitief is geworden op basis van procedureregels die het niet mogelijk maken om de rechten te eerbiedigen die de consument aan richtlijn 93/13 ontleent.

HvJ – CONCLUSIE – C-536/22 (VR Bank Ravensburg-Weingarten) - 28 september 2023 Duitsland – A-G Campos Sánchez Bordona - ECLI:EU:C:2023:721 – [conclusie](#)

Kredietovereenkomst voor consumenten – Vervroegde aflossing – Vergoeding kosten - Richtlijn 2014/17/EU

Verzoekers hebben een kredietovereenkomst opgezegd. Verweerster heeft verzoekers in kennis gesteld van de vergoeding voor vervroegde aflossing ten belope van 27.614,17 EUR die zij zou eisen in het geval van vervroegde aflossing van de lening. Verzoekers hebben deze vergoeding voor vervroegde aflossing betaald. Verzoekers vorderen in het kader van het onderhavige beroep terugbetaling van dit bedrag. Verzoekers zijn van mening dat verweerster geen recht had op betaling van de vergoeding voor vervroegde aflossing, omdat de kredietovereenkomst onvoldoende informatie bevatte over onder meer de berekening van de vergoeding voor vervroegde aflossing. Volgens verzoekers volgt bovendien uit richtlijn 2014/17 dat de vergoeding voor vervroegde aflossing alleen een vergoeding kan zijn voor daadwerkelijk gemaakte kosten en niet de door de kredietgever gederfde rente of de gederfde winst mag omvatten.

De vraag is o.a. of het begrip „eerlijke en objectief verantwoorde vergoeding voor mogelijke kosten die rechtstreeks aan vervroegde aflossing verbonden zijn” in artikel 25, lid 3, van richtlijn 2014/17/EU aldus

moet worden uitgelegd dat de vergoeding ook de gedeelde winst van de kredietgever dekt, in het bijzonder de toekomstige rentebetalingen die als gevolg van de vervroegde aflossing verloren gaan

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 25, lid 3, van richtlijn 2014/17/EU moet aldus worden uitgelegd dat het zich niet verzet tegen een nationale regeling volgens welke bij het vaststellen van de aan de kredietgever verschuldigde vergoeding rekening wordt gehouden met de schade die voortvloeit uit het verlies aan rente-inkomsten die na de vervroegde aflossing van het krediet door de consument niet meer zullen worden ontvangen;

het zich niet verzet tegen een methode voor de berekening van de vergoeding van de kredietgever voor de vervroegde aflossing van het krediet die is gebaseerd op de fictieve herbelegging van het afgeloste bedrag in veilige kapitaalmarkt-effecten met een looptijd die overeenkomt met de resterende looptijd van de lening;

het van toepassing is wanneer de consument zijn recht om zich vervroegd van zijn verplichtingen te kwijten uitoefent nadat hij de kredietovereenkomst met betrekking tot voor bewoning bestemde onroerende goederen heeft opgezegd.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – C-324/23 (Myszak) - Polen – 26 oktober 2022 (ECER 28.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Consumentenovereenkomst - Oneerlijke bedingen - Gedwongen afwikkeling – Voorlopige maatregelen - Richtlijn 93/13/EEG - Richtlijn 2014/59/EU

Verzoekers, die consumenten zijn, hebben met de verwerende bank een overeenkomst inzake een aan de Zwitserse frank gekoppeld hypothecair krediet gesloten. Tot op heden hebben zij de daaruit voortvloeiende termijnen nog niet in hun geheel afgelost. Zij hebben verzocht vast te stellen dat de overeenkomst oneerlijke bedingen bevat.

Staat het Unierecht in de weg aan bepalingen van nationaal recht volgens welke het niet is toegestaan om gevolg te geven aan een door een consument ingediend verzoek tot verkrijging van een door de rechter gelaste voorlopige maatregel (waarborging van een vordering) bestaande in de schorsing voor de duur van de gerechtelijke procedure van de verplichting van deze consument tot het aflossen van krediettermijnen uit hoofde van een uitgekeerde hoofdsom en de daarover verschuldigde rente, die voortvloeit uit een kredietovereenkomst die door de rechter waarschijnlijk nietig zal worden verklaard als gevolg van de schrapping van de in die overeenkomst opgenomen oneerlijke contractuele bedingen?

PREJUDICIËLE VERWIJZING – C-426/23 (Financial Bulgaria) - Bulgarije – 11 juli 2023 (ECER 27.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Oneerlijke bedingen – Kredietovereenkomst - Borgstelling - Richtlijn 93/13/EEG - Richtlijn 2005/29/EG - Richtlijn 2008/48/EG - Richtlijn 2009/138/EG

De verwijzende rechter stelt dat de eerste drie vragen zien op het verband tussen de kredietovereenkomst en de overeenkomst van borgstelling. Allereerst wil de verwijzende rechter weten in welke verhouding de door de schuldenaren gesloten kredietovereenkomsten en de overeenkomsten van borgstelling tot elkaar staan om te kunnen beoordelen of de daarin opgenomen bedingen oneerlijk zijn. Daarnaast rijst ook de vraag naar de aard van de overeenkomst van borgstelling, die weliswaar op verzoek van een consument is afgesloten, maar met een eenzijdig door de oorspronkelijke schuldeiser gekozen persoon. De beperkte keuze van de consument laat hem bij het sluiten van de kredietovereenkomst in feite in het ongewisse over wie de borg zal zijn aan wie hij gebonden zal zijn en onder welke voorwaarden dit zal gebeuren.

Ten aanzien van de vierde en vijfde vraag, stelt de verwijzende rechter dat deze zien op het verband tussen de praktijk van de aanwijzing van een borg door de oorspronkelijke schuldeiser en de oneerlijkheid van bedingen. De zesde en zevende vraag zien op de effectieve toepassing van de termijn voor de ontheffing van de borg van zijn verplichtingen jegens de schuldeiser en de consument. De vragen acht tot en met elf zien op de gevolgen van de betaling voor de borgstelling voor de bepaling van het jaarlijkse kostenpercentage in de kredietovereenkomst. De twaalfde vraag ziet op de juridische aard van de overeenkomst van borgstelling en de kwalificatie ervan als verzekeringstransactie.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – C-518/23 (NEW Niederrhein Energie und Wasser) - Duitsland (ECER 26.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Consumentenbescherming – Tarieven voor stroom - Informatieverstrekking - Richtlijn 2005/29/EG

Verzoeker is de overkoepelende vereniging van de zestien consumentencentrales in Duitsland. Verweerder is een energiebedrijf dat in heel Duitsland actief is en elektriciteit levert aan particuliere huishoudens. In de algemene voorwaarden wijst de verwerende partij erop dat de lokale netbeheerder de uren waarin de stroom tegen laagtarief wordt vrijgegeven en de hoogte van de compensatie bepaalt. De verzoekende partij heeft verzocht de verwerende partij onder meer te verbieden om zelf of via een derde te adverteren met een aanbieding voor verwarmingsstroom zonder de consument in de gehele bestelprocedure bij de afrekeningsmethode voor verwarmingsstroom zelf of via een derde uitdrukkelijk te wijzen op de concrete compensatie bij gezamenlijke registratie van verwarmings- en huishoudelijke stroom met een dubbele tariefmeter. Volgens de verzoekende partij is de aangeboden totale prijs te laag omdat deze geen rekening houdt met de compensatie. Met de stakingsvordering keert de verzoekende partij zich tegen de reclame van de verwerende partij voor verwarmingsstroom zonder „bij de afrekeningsmethode voor verwarmingsstroom” uitdrukkelijk te wijzen „op de concrete compensatie”. De rechter in eerste aanleg heeft het verzoek afgewezen. De rechter in tweede aanleg heeft het hoger beroep van verzoeker hiertegen verworpen.

De vraag is o.a. of de door de handelaar op grond van artikel 7, lid 1 en lid 4, onder c), van richtlijn 2005/29/EG te verstrekken informatie over de manier waarop de prijs wordt berekend, bij een prijsstelling naar verbruik van dien aard zijn dat de consument op basis van de informatie zelfstandig de prijs kan berekenen wanneer hij zijn verbruik kent.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – C-472/23 (L.) - Polen – 21 juni 2023 (ECER 18.9.2023) – [verwijzingsuitspraak](#)

Kredietovereenkomst – Oneerlijke bedingen – Verplichtingen kredietgever – Jaarlijks kostenpercentage - Richtlijn 2008/48/EG - Richtlijn 93/13/EEG

De verzoekende partij heeft van degene die met verweerder een kredietovereenkomst heeft afgesloten, alle vorderingen verworven die jegens de kredietgever kunnen worden ingesteld. Verzoeksters vordering strekt tot vergoeding van de kosten en de rente die uit hoofde van het consumentenkrediet verschuldigd zijn.

De vraag is of op grond van artikel 10, lid 2, onder g), van richtlijn 2008/48/EG de kredietgever zijn verplichting niet is nagekomen wanneer een deel van de bedingen van de met hem gesloten consumentenkredietovereenkomst wordt geacht oneerlijk te zijn en het door de kredietgever bij de sluiting van de overeenkomst opgegeven jaarlijkse kostenpercentage daardoor hoger is dan wanneer het betreffende oneerlijke contractuele beding wordt geacht niet-bindend te zijn.

RECHTSPRAAK NL – Parket bij de Hoge Raad - 19 september 2023 - [ECLI:NL:PHR:2023:817](#)

Prejudiciële vragen op de voet van art. 392 Rv. Leidt de jurisprudentie van het HvJ in de arresten van 17 mei 2022 (ECLI:EU:C:2022:394 t/m 397, *MA/Ibercaja Banco, 1 SPV Project 1503 en Banco di Desio, L/Unicaja Banco en Impuls Leasing România*) ertoe dat in verzetzaken tussen een handelaar en consument de wettelijke termijn van verzet buiten toepassing moet worden gelaten indien uit het verstekvonnis niet blijkt van (ambtshalve) toetsing op oneerlijkheid als bedoeld in de Richtlijn oneerlijke bedingen van (alle) bedingen die aan de vordering ten grondslag zijn c.q. kunnen worden gelegd? De conclusie strekt ertoe dat de Hoge Raad deze vraag ontkennend zal beantwoorden en daardoor kan afzien van beantwoording van de overige vragen.

COVID-19

HvJ – ARREST - C-83/22 (Tuk Tuk Travel) - 14 september 2023 – Spanje – [ECLI:EU:C:2023:664](#) – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Pakketreis – Annulering – Covid-19-pandemie - Onvermijdbare en buitengewone omstandigheden – Ambtshalve toetsing - Richtlijn (EU) 2015/2302 - Aanbeveling (EU) 2020/648

Samenvatting onder: [Vervoer en reizen](#)

HvJ – CONCLUSIE – C-128/22 (NORDIC INFO) – 7 september 2023 – België – A-G Emiliou - **Grote Kamer** – [ECLI:EU:C:2023:645](#) – [conclusie](#)

COVID-19 – Kleurcodes voor niet-essentiële reizen - Geannuleerde reizen vanwege code rood – Schade voor reisorganisatie - Vrij verkeer – Schengengrenscodes - Richtlijn 2004/38/EG - Verordening (EU) 2016/399

In de context van de coronacrisis heeft de Belgische regering besloten om de niet-essentiële reizen van en naar België te regelen met een kleurencode. Tot 12 juli 2020 mocht zonder beperking naar en vanuit Zweden worden gereisd, Vanaf die datum werd Zweden als rode zone ingekleurd. Nordic Info, een reisorganisatie, annuleerde daarop alle geplande reizen van het zomerseizoen vanuit België. Op 15 juli 2020 veranderde de kleurencode van Zweden naar oranje, waardoor reizen van en naar dat land niet verboden, maar alleen afgeraden werd. Nordic Info vordert schadevergoeding van de Belgische overheid omdat die de EU-regels inzake vrij verkeer en de Schengenzone geschonden zou hebben.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 4, lid 1, en artikel 5, lid 1, gelezen in samenhang met artikel 27, lid 1, en artikel 29, lid 1, van richtlijn 2004/38/EG moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich in beginsel niet verzetten tegen nationale maatregelen die worden genomen in reactie op de ernstige en reële bedreiging van de volksgezondheid in de vorm van een pandemie en die bestaan in, ten eerste, een verbod om te reizen naar en uit landen waar de epidemiologische situatie vergelijkbaar slechter is dan in de betrokken lidstaat en, ten tweede, quarantaine- en testverplichtingen voor ingezetenen bij hun terugkeer uit die landen.

Artikel 25, lid 1, van verordening (EU) 2016/399 moet aldus worden uitgelegd dat deze bepaling er in beginsel niet aan in de weg staat dat een lidstaat in reactie op een pandemie tijdelijk opnieuw grenstoezicht aan de binnengrenzen invoert, mits deze pandemie ernstig genoeg is om als een ,ernstige bedreiging voor de openbare orde' in de zin van deze bepaling te worden aangemerkt en aan alle daarin genoemde voorwaarden is voldaan.

HvJ – CONCLUSIE – zaak C-299/22 (Tez Tour) – 21 september 2023 - Litouwen – A-G MEDINA
ECLI:EU:C:2023:696 – [conclusie](#)

Annulering pakketreis – Covid-19 -pandemie - Onvermijdbare en buitengewone omstandigheden? - Richtlijn (EU) 2015/2302

Samenvatting onder: [Vervoer en reizen](#)

HvJ – CONCLUSIE – gevoegde zaken C-414/22 en C-584/22 (DocLX Travel Events en Kiwi Tours) – 21 september 2023 - Oostenrijk – A-G Medina -
- ECLI:EU:C:2023:698 – [conclusie](#)

Pakketreis – Annulering vanwege Covid-19 – Inreisverbod afgekondigd na annulering, voor aanvang van de reis - Buitengewone omstandigheden - Richtlijn (EU) 2015/2302

Samenvatting onder: [Vervoer en reizen](#)

WIKI

- [Coronavirus – Europees recht](#)

EHRM factsheets

- [COVID-19 health crisis](#)

Detentie, politiebehandeling en politieonderzoek

NOOT – bij EHRM 20 juni 2023, [Bodí e.a. t. Hongarije](#)

Bódi and Others v Hungary: when the Court's focus on the volume of procedures speaks volumes about its stance on antigypsyism. ([strasbourgobservers](#))

EHRM factsheets en guides

- [Hunger strikes in detention](#)
- [Migrants in detention](#)
- [Prisoners' right to vote](#)
- [Prisoners' health-related rights](#)
- [Detention and mental health](#)
- [Detention conditions and treatment of prisoners](#)
- [Use of force in the policing of demonstrations](#)
- [Guide on the case-law of the ECHR on Prisoners' rights](#)

Diensten, elektronische communicatiediensten

HvJ – ARREST – C-226/20 (Nexive Commerce e.a.) – 7 september 2023 - Italië – ECLI:EU:C:2023:637 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Universele postdiensten – Financiering van regelgevende instantie voor postsector - Bijdrage - Begrip ‚bedrijfskosten’ - Richtlijn 97/67/EG

In Italië moeten particuliere exploitanten in de postsector de kosten van de nationale regelgevende instantie dragen, zonder enig vorm van medefinanciering door de overheid. Deze verplichting rust zowel op aanbieders van expres- en koeriersdiensten als op aanbieders van de universele dienst.

In deze prejudiciële verwijzing wordt het Hof, kort samengevat, gevraagd of deze nationale regeling verenigbaar is met richtlijn 97/67/EG, en met de beginselen van evenredigheid en non-discriminatie.

Het Hof oordeelt dat aan marktdeelnemers een bijdrageverplichting kan worden opgelegd, met uitsluiting van eventuele staatsfinanciering. Deze financiële last kan op uniforme wijze worden opgelegd aan alle exploitanten in die sector, inclusief de aanbieders van exprespostdiensten, zonder onderscheid naar gelang van de verschillende soorten postdiensten die worden aangeboden.

Hof: Artikel 9, lid 2, tweede alinea, vierde streepje, en lid 3, van richtlijn 97/67/EG, gelezen in samenhang met artikel 22 van richtlijn 97/67, moet aldus worden uitgelegd dat het zich er niet tegen verzet dat een lidstaat kiest voor een model voor de financiering van de voor de postsector bevoegde nationale regelgevende instantie dat uitsluitend afhankelijk is van de bijdrage die krachtens artikel 9, lid 2, tweede alinea, vierde streepje, van die richtlijn, zoals gewijzigd, aan de in die sector werkzame marktdeelnemers wordt opgelegd, zodat er geen sprake is van financiering ten laste van de staat, mits dit model ervoor zorgt dat de betrokken nationale regelgevende instantie daadwerkelijk over de middelen beschikt die nodig zijn om goed te functioneren en haar regelgevende taken in de postsector volkomen onafhankelijk uit te voeren, of over de juridische middelen die het mogelijk maken om die middelen te verkrijgen.

Artikel 9, lid 2, tweede alinea, vierde streepje, van richtlijn 97/67, gelezen in samenhang met artikel 22 van richtlijn 97/67, moet aldus worden uitgelegd dat het in de eerstgenoemde bepaling genoemde begrip „bedrijfskosten” in de eerste plaats de kosten omvat die de voor de postsector bevoegde nationale regelgevende instanties maken voor hun regelgevingswerkzaamheden met betrekking tot postdiensten die geen onderdeel zijn van de universele dienst, en in de tweede plaats de uit de activiteiten van deze instanties voortvloeiende kosten die weliswaar geen rechtstreeks verband houden met hun regelgevende taken, maar bijdragen aan de uitvoering van hun rol als regulator van de postsector.

Het Unierecht en in het bijzonder de beginselen van evenredigheid en non-discriminatie en artikel 9, lid 2, tweede alinea, vierde streepje, van richtlijn 97/67, zoals gewijzigd bij richtlijn 2008/6, moeten aldus worden uitgelegd dat zij niet in de weg staan aan een nationale regeling die, om ervoor te zorgen dat de voor de postsector bevoegde nationale regelgevende instantie over financiering beschikt waarmee deze instantie haar taken met betrekking tot de regulering van die sector volkomen onafhankelijk kan uitvoeren, alle marktdeelnemers in die sector op uniforme wijze verplicht bij te dragen aan de financiering van de bedrijfskosten van die instantie, zonder dat er rekening wordt gehouden met de intensiteit van de regelgevende en toezichthoudende taken die afhankelijk van de verschillende soorten postdiensten worden uitgevoerd en zonder dat daarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen aanbieders van de universele postdienst en aanbieders van expres- en koeriersdiensten, mits de door deze regeling aan die marktdeelnemers opgelegde verplichting bovendien transparant, toegankelijk, precies en ondubbelzinnig is, van tevoren openbaar is gemaakt en op objectieve criteria gebaseerd is.

HvJ – CONCLUSIE - C-167/22 (Commissie/Denemarken) – 7 september 2023 – A-G Rantos - ECLI:EU:C:2023:648 – [conclusie](#)

Niet-nakoming – Maximale parkeerduur vrachtwagens op openbare rustplaatsen - Cabotagevervoer – Rusttijden - Nationale regeling waarbij een maximale parkeerduur op openbare rustplaatsen langs de snelwegen wordt ingevoerd – Belemmering vrij verrichten van wegvervoerdiensten - Beperking tot 25 uur – Artikel 56 VWEU – Verordening (EG) nr. 1072/2009 - Verordening (EG) nr. 561/2006

Samenvatting onder: [Vervoer](#)

HvJ – CONCLUSIE - C-470/21 (La Quadrature du Net e.a.) – 28 september 2023 - Frankrijk – A-G Szpunar - ECLI:EU:C:2023:711 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

AVG – Inbreuk IE-rechten - Geautomatiseerde verwerking – IP-adres - Verkeers- en locatiegegevens - Verordening (EU) 2016/679 - Richtlijn 2002/58/EG

Samenvatting onder: [Privacy en persoonsgegevens](#)

GERECHT EU – ARREST – 27 september 2023 – zaak T-172/21 – Valve Corporation / Commissie – ECLI:EU:T:2023:587 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Online videogames – Geoblocking - Artikel 101 VWEU – Artikel 53 EER

Samenvatting onder: [Mededinging](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – C-503/23 (Centro di Assistenza Doganale Mellano) - Italië – 26 juli 2023 (ECER 27.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Douanehandelingen - Vrij verkeer van diensten - Richtlijn 2006/123/EG - Verordening (EU) nr. 952/2013 - Gedelegeerde verordening (EU) 2015/2446

Samenvatting onder: [Belastingen, douane](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING - C-476/23 (Star Post) – Bulgarije – 14 juli 2023 (ECER 18.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Verstoring mededinging - Universele postdienst – Subsidie -Procesbelang - Richtlijn 97/67/EG – Artikel 106 VWEU

De universele postdienst is een dienst van algemeen belang die wordt verricht tegen gereguleerde prijzen en onder de voorwaarden die zijn vastgesteld in de wet op de postdiensten en in de afzonderlijke vergunning . De exploitant van deze dienst, B.P. ontvangt een compensatie uit de staatsbegroting indien de verplichting tot levering van de universele postdienst gepaard gaat met netto kosten en voor hem een onevenredige financiële last vormt. De Commissie voor regulering van communicatie heeft het bedrag van de netto kosten voor het beschikbaar stellen van de universele postdienst vastgesteld en vastgesteld dat deze een onevenredige financiële last vormen. Tegen dit besluit heeft verzoeker “STAR POST” OOD beroep ingesteld.

De Bulgaarse rechter vraagt zich o.a. af hoe de uitdrukking „aanbieder van postdiensten, die door een besluit van de nationale regelgevende instantie is getroffen”, en met name het begrip „getroffen”, in de zin van artikel 22, lid 3, van richtlijn 2008/6/EG moet worden uitgelegd.

Digitalisering, sociale media en AI

HvJ – CONCLUSIE - C-470/21 (La Quadrature du Net e.a.) – 28 september 2023 - Frankrijk – A-G Szpunar - ECLI:EU:C:2023:711 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

AVG – Inbreuk IE-rechten - Geautomatiseerde verwerking – IP-adres - Verkeers- en locatiegegevens - Verordening (EU) 2016/679 - Richtlijn 2002/58/EG

Samenvatting onder: [Privacy en persoonsgegevens](#)

EUROPESE COMMISSIE

- Mededeling van de Commissie Richtsnoeren van de Commissie over de toepassing van artikel 4, leden 1 en 2, van Richtlijn (EU) 2022/2555 (NIS 2-richtlijn), [PB C 328 van 18.9.2023](#)
- Mededeling van de commissie tot vaststelling van prognosetrajecten op Unieniveau voor de digitale doelstellingen, [PB C 344 van 29.9.2023](#)
- Europese Commissie lanceert een Transparantiedatabase voor digitale diensten ([ECER](#))

NOOT - EHRM 4 juli 2023, [Glukhin t. Rusland](#)

Glukhin and the EU regulation of facial recognition: Lessons to be learned? ([European law blog](#))

OVERIG

- Children and the Artificial Intelligence Act: Is the EU Legislator Doing Enough? ([European law blog](#))
- Ensuring access to public services for older people in digital societies ([FRA](#))

Discriminatie

NOOT – EHRM 20 juni 2023, [Bódi e.a. t. Hongarije](#)

Bódi and Others v Hungary: when the Court’s focus on the volume of procedures speaks volumes about its stance on antigypsyism. ([strasbourgobservers](#))

NOOT – EHRM 29 augustus 2023, [Kovacevic t. Bosnië Herzegovina](#)

A Judgment Leaking from the European Court: The Case of Kovačević v Bosnia and Herzegovina ([EJILTalk](#))

EHRM - factsheets en guides

- [Guide on Article 14 ECHR and on article 1 of Protocol No. 12 to the Convention - prohibition of discrimination](#)

Eigendomsrecht

EHRM – ARREST – Yaşaroğlu t. Turkije – 12 september 2023 – [persbericht](#) – [arrest](#) - [78661/11](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0912JUD007866111](#)

Eigendomsrecht – Invoer juwelen zonder aangifte douane – Inbeslagname - Artikel 1, Eerste Protocol EVRM

Klager werd in 2003 beschuldigd van smokkel, omdat hij 25 kilo gouden juwelen in Turkije had ingevoerd zonder dat bij de douane aan te geven. Klager werd eerst vrijgesproken, maar die beslissing werd door het Hof van Cassatie vernietigd in 2005. In 2007 werd klager schuldig bevonden aan smokkel en veroordeeld tot een geldboete. In 2011 werd deze beslissing wederom vernietigd door het Hof van Cassatie, omdat de zaak was verjaard. Desondanks werd besloten dat de juwelen in beslag moesten worden genomen. Het EHRM is van oordeel dat artikel 1, Eerste Protocol EVRM is geschonden, nu klager niet in een eindspraak van een rechter schuldig is bevonden aan smokkel en de juwelen desondanks van hem zijn afgenomen.

EHRM factsheets en guides

- [Guide on Article 1 of Protocol No. 1 to the ECHR - protection of property](#)

Energiemarkt

HvJ – CONCLUSIE - C-371/22 (G) – 7 september 2023 – A-G Rantos - Polen – [ECLI:EU:C:2023:654](#) – [conclusie](#)

Energieleverancier - Contractuele boete bij overstap naar andere energieleverancier - Richtlijn 2009/72/EG - Richtlijn (EU) 2019/944

Is de contractuele boete die een kleine onderneming door haar vorige leverancier krijgt opgelegd omdat zij een elektriciteitsleveringscontract dat voor bepaalde tijd en tegen vaste prijs is gesloten, voortijdig beëindigt om van leverancier te veranderen, en waarvan het bedrag overeenstemt met de kostprijs van de energie die niet is afgenomen gedurende de aanvankelijke looptijd van het betreffende contract, verenigbaar met het recht van deze afnemer om daadwerkelijk gemakkelijk van leverancier te veranderen in de zin van artikel 3, leden 5 en 7, van deze richtlijn?

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 3, leden 5 en 7, van richtlijn 2009/72/EG verzet zich niet tegen een nationale regeling volgens welke een kleine onderneming die een voor bepaalde tijd en tegen vaste prijs gesloten elektriciteitsleveringscontract voortijdig beëindigt om van leverancier te veranderen, ertoe gehouden kan zijn een contractuele boete te betalen wanneer die regeling bepaalt dat deze boete

verschuldigd is ongeacht de omvang van de door de vorige leverancier geleden schade, geen criteria voor de berekening of de matiging van de boete bevat en toestaat dat het bedrag van de boete overeenstemt met de prijs van de energie die niet is afgenomen gedurende de aanvankelijke looptijd van het betreffende contract, voor zover zij door die leverancier op duidelijke, volledige en transparante wijze op de hoogte is gesteld van het bestaan, de voorwaarden voor toepassing en de wijze van berekening van de contractuele boete, en het bedrag ervan haar niet het recht ontnemt om daadwerkelijk gemakkelijk van leverancier te veranderen. In dat verband moet de nationale rechter rekening houden met alle specifieke omstandigheden van het geding, in het bijzonder met de evenredigheid van het bedrag van de contractuele boete, dat niet hoger mag zijn dan nodig is om de kosten te dekken die aan de vorige leverancier zijn opgekomen wegens de voortijdige beëindiging van het contract.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – C-514/23 (Tiberis Holding) - Italië – 8 augustus 2023 (ECER 27.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Energie uit hernieuwbare bronnen - Wettigheid van stimuleringsmaatregelen - Richtlijn 2009/28/EU - Richtlijn 2018/2001/EU

Verzoeker beheert een waterkrachtcentrale. Verweerder heeft het verzoek van deze onderneming ingewilligd om toegang te krijgen tot de stimuleringsmaatregelen die door het ministerie van Economische Ontwikkeling zijn vastgesteld en een contract gesloten met verzoeker voor de toekenning van de stimuleringsstarieven voor elektriciteit die wordt opgewekt door installaties voor andere hernieuwbare bronnen dan fotonvoltaïsche energie, waarin de voorwaarden zijn vastgesteld voor de toekenning van de stimuleringsmaatregelen waar de belanghebbende recht op heeft. Ingevolge deze stimuleringsmaatregel heeft verzoeker meer dan 4 miljoen euro ontvangen over vijf jaar. Verweerder heeft echter een deel van dit bedrag teruggevorderd. Daartegen heeft verzoeker beroep ingesteld.

De vraag is o.a. of de in artikel 3 van richtlijn 2009/28/EG en artikel 4 van richtlijn 2018/2001/EU neergelegde beginselen al dan niet in de weg staan aan een nationale regeling die een stimuleringsstarief hanteert dat een minimumprijs garandeert, die tegelijkertijd een maximumprijs is, op grond van een vereveningsmechanisme voor de bedragen die de waarde van de stimulans overtreffen wanneer de marktprijs hoger is dan deze stimulans (een zogenoemde negatieve prikkel).

EUROPESE REKENKAMER

Speciaal verslag 22/2023: “Hernieuwbare offshore-energie in de EU — Ambitieuze plannen voor groei, maar duurzaamheid blijft een uitdaging”, [PB C 332 van 21.9.2023, blz. 7–7](#)

REGELGEVING

Verordening (EU) 2023/1804 van het Europees Parlement en de Raad van 13 september 2023 betreffende de uitrol van infrastructuur voor alternatieve brandstoffen en tot intrekking van Richtlijn 2014/94/EU, [PB L 234 van 22.9.2023](#)

- 📌 Nieuwe EU-verordening moet zorgen voor meer laad- en tankpunten voor alternatieve brandstoffen in de EU ([ECER](#))

Richtlijn (EU) 2023/1791 van het Europees Parlement en de Raad van 13 september 2023 betreffende energie-efficiëntie en tot wijziging van Verordening (EU) 2023/955 (herschikking), [PB L 231 van 20.9.2023](#)

- 📌 Herzien energie-efficiëntierichtlijn in het EU-Publicatieblad verschenen ([ECER](#))

Europese subsidies

PREJUDICIËLE VERWIJZING – C-471/23 en C-477/23 (JT Obshtina Veliko Tarnovo e.a.) - Bulgarije – 13 juli 2023 (ECER 25.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Onregelmatigheid – Samenwerkingsverband - Aansprakelijkheid - Verordening (EG) nr. 1370/2007 - Verordening (EU) nr. 1303/2013 - Richtlijn 2014/24/EU - Artikelen 41 en 47 Handvest EU

In beide zaken vraagt de verwijzende rechter het Hof onder meer om uitlegging van artikel 2 van verordening nr. 1303/2013 (gemeenschappelijke bepalingen inzake het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling), met name de scope van het begrip „begunstigde” en de aansprakelijkheid bij inbreuken begaan bij het gebruik van staatssteun uit ESIF-middelen.

Familieleven, familierecht en kinderrechten

EHRM – ARREST – Gauvin-Fournis en Silliau t. Frankrijk - 7 september 2023 - [persbericht](#) - [arrest](#) - [21424/16](#) - [45728/17](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0907JUD002142416](#)

Anonimiteit spermadonor - Artikel 8 EVRM – Artikel 14 EVRM

Twee klagers die met behulp van een spermadonor zijn verwekt willen meer informatie met betrekking tot hun (biologische) afkomst. De aanvragen die zij hebben ingediend bij de bevoegde autoriteiten zijn afgewezen. Zij klagen bij het EHRM dat hun recht op eerbiediging van privé- familie- en gezinsleven wordt geschonden omdat zij discriminatoir worden behandeld ten opzichte van andere kinderen die niet met behulp van een spermadonor zijn verwekt. Het is voor hen namelijk onmogelijk om niet-identificeerbare (medische) informatie te verkrijgen met betrekking tot hun donor-ouder. In Frankrijk geldt dat deze informatie gedeeld mag worden, *mits* de donor daarmee instemt of er een medische noodzaak is. Daar is in onderhavige zaken geen sprake van. Naar het oordeel van het Hof handelt de Franse overheid binnen haar beoordelingsvrijheid, omdat er een uitvoerig debat over het onderwerp is gevoerd waarbij alle betrokken belangen zijn gewogen, waaronder dus ook het belang van de donor om anoniem te blijven. Het Hof overweegt dat geen algemene overeenstemming bestaat over de vraag of spermadonoren al dan niet anoniem mogen blijven, maar dat er slechts sprake is van een recente trend om de anonimiteit van die donoren op te heffen.

- 📌 Don de gamètes et accès aux origines ([Libertés chéries](#))

EHRM - ARREST – Baret en Caballero t. Frankrijk – 14 september 2023 – [persbericht](#) – [arrest](#) – [22296/20](#) - [37138/20](#) - ECLI:CE:ECHR:2023:0914JUD002229620

Verbod op export gameten (geslachtscellen) voor postume inseminatie - Artikel 8 EVRM

Samenvatting onder: [Gezondheid en geneesmiddelen](#)

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSINGEN – A.G. t. Noorwegen en elf andere zaken tegen Noorwegen – 14 september 2023 - [persbericht](#) – [besluit](#) – 14301/19 e.a. - ECLI:CE:ECHR:2023:0711DEC001430119

Kinderbescherming in Noorwegen – Verschillende zaken – Artikel 8 EVRM - Niet-ontvankelijkheid en schending

Het Hof heeft twaalf klachten tegen Noorwegen unaniem niet-ontvankelijk verklaard. De beslissingen van de autoriteiten ten aanzien van ondertoezichtstelling, contactrechten, zorgopdrachten en adoptie zijn voldoende gerechtvaardigd. Over het geheel genomen zijn er geen tekortkomingen in het besluitvorming proces. De klachten zijn daarom kennelijk ongegrond en niet ontvankelijk.

Daarnaast heeft het Hof op 12 september 2023 – ook drie uitspraken gedaan in zaken met soortgelijke verzoeken. In die zaken oordeelde het dat er sprake was van schendingen van artikel 8 EVRM. In een uitspraak oordeelde het Hof dat het ontzeggen van alle contact na een uithuisplaatsing zo'n vergaande beperking was dat de klagers en hun kinderen nagenoeg al hun *family life* werd ontzegd. In de twee andere zaken waren kinderen geadopteerd zonder instemming van de biologische ouders. Bij die beslissingen was onvoldoende belang gehecht aan het doel dat het betrokken gezin (op enig moment) wordt herenigd en dat een uithuisplaatsing tijdelijk is. Ook was onvoldoende aandacht voor de positieve verplichting om maatregelen te nemen om familiebanden zo veel als redelijkerwijs mogelijk in stand te houden.

Zie voor meer informatie: Strand Lobben e.a. t. Noorwegen, (no. 37283/13), K.O. and V.M. t. Noorwegen (no. 64808/16), A.S.t. Noorwegen (no.60371/15), M.L. t. Noorwegen, (no. 64639/16), Abdi Ibrahim t. Noorwegen (no. 15379/16), en A.L. e.a. t. Noorwegen en E.M. e.a. t. Noorwegen (nos. 45889/18 and 53471/17).

HvJ – ARREST – C-71/21 (Sofiyska gradska prokuratura e.a.)– 14 september 2023 - Bulgarije – ECLI:EU:C:2023:668 – geen conclusie – [arrest](#)

Overlevering – Herhaald aanhoudingsbevel na weigering overlevering – Overeenkomst EU-Noorwegen – Familieleven - Artikel 8 EVRM

Samenvatting onder: [Overlevering en uitlevering](#)

CONSULTATIE

Kinderbescherming – systemen integreren, Feedback- en raadplegingsperiode 14 Juli 2023 - 20 Oktober 2023 ([EC](#))

OVERIG

- Children who fled Ukraine face rights challenges in the EU ([FRA](#))
- General Comment No.26 on Children and the Environment – A Milestone in International Human Rights Law? ([EJILtalk](#))

EHRM factsheets en case-law guide

- [Children's rights](#)
- [Gestational surrogacy](#)
- [International child abductions](#)
- [Parental rights](#) aug 2023
- [Protection of minors](#)
- [Reproductive rights](#)
- [Guide on Article 8 ECHR - right to respect for private and family life, home and correspondence](#)
- [Guide on Article 12 ECHR - right to marry](#)

Financiële markt en diensten, EMU, Bankenunie

HvJ – ARREST – C-803/21 P (Versobank/BCE) – 7 september 2023 - ECLI:EU:C:2023:630 – geen conclusie – [arrest](#)

Hogere voorziening – Prudentieel toezicht op kredietinstellingen – Intrekking vergunning Versobank AS - Verdeling bevoegdheden tussen ECB en de nationale bevoegde autoriteiten – Richtlijn 2013/36/EU

Versobank AS verzoekt het HvJ om nietigverklaring van het arrest van het Gerecht in zaak T-351/18 en T-584/18, waarbij het Gerecht (i) oordeelde dat er niet langer uitspraak hoefde te worden gedaan over het beroep in zaak T-351/18 tot nietigverklaring van Besluit ECB-SSM -2018-EE-1 WHD-2017-0012 van de Europese Centrale Bank (ECB) en (ii) in zaak T-584 /18 afwees het beroep tot nietigverklaring van zowel Besluit ECB-SSM-2018-EE-2-WHD-2017-0012 van de ECB van 17 juli 2018 ter vervanging van het eerste besluit, waarbij de ECB de vergunning van Versobank om als kredietinstelling te opereren introk, en van Besluit ECB-SSM-2018-EE-3 van de ECB van 14 augustus 2018 betreffende de kosten in verband met de herzieningsprocedure.

Hof: Verwerpt het beroep.

HvJ – ARREST – 28 september 2023 – zaak C-262/22 P – QI e.a. / Commissie en BCE – ECLI:EU:C:2023:714 – geen conclusie – [arrest](#)

Beroep – Schadevordering – Economisch en monetair beleid – Herstructurering van de Griekse staatsschuld – Betrokkenheid van de particuliere sector – Verplichte omwisseling van staatsobligaties - Collectieve actieclausules – Activering – Schade die verband houdt met de verlaging van de nominale waarde van de staatsobligaties – Evenredigheidsbeginsel

Q.I. e.a. vorderen de nietigverklaring van het arrest van het Gerecht in zaak T-868/16 waarbij het Gerecht het beroep van Q.I. e.a. heeft afgewezen. Zij vorderen vergoeding van de schade die zij hebben geleden als gevolg van de uitvoering van een verplichte uitwisseling van staatsobligaties in de context van de herstructurering van de Griekse staatsschuld in 2012. Het Hof verwerpt het beroep.

HvJ – CONCLUSIE - C-822/21 (Letland / Zweden) - 7 september 2023 - A-G Richard de la Tour - ECLI:EU:C:2023:647 – [conclusie](#)

Niet-nakoming - Depositogarantiestelsels – Niet-overdracht van bijdragen aan het depositogarantiefonds – Nuttige werking – Loyale samenwerking tussen de lidstaten – Richtlijn 2014/49/EU

Letland verwijt Zweden dat het de verplichtingen niet is nagekomen die op hem rusten krachtens artikel 14, lid 3, van richtlijn 2014/49/EU. Meer in het bijzonder betreft dit beroep de wijze van inning van de jaarlijks door sommige kredietinstellingen verschuldigde bijdrage aan het op het grondgebied van een lidstaat gevestigde depositogarantiestelsel (hierna: „DGS”), in een context van overdrachten van in andere lidstaten gevestigde bijkantoren die overeenkomstig voornoemd artikel 14, lid 3, met zich meebrengen dat de bijdragen die voor deze bijkantoren in de twaalf maanden voor hun afstoting zijn betaald aan het DGS van het hoofdkantoor van de kredietinstelling, worden overgedragen aan de nationale DGS's die na de verkoop van die bijkantoren bevoegd zijn geworden. De Republiek Letland verwijt het Koninkrijk Zweden eveneens dat het de verplichtingen niet is nagekomen die op deze laatste lidstaat rusten krachtens artikel 4, lid 3, VEU, doordat het, door de overdracht van die bijdragen te weigeren, de integratie van de eengemaakte markt ongunstig beïnvloedt en aldus het beginsel van wederzijds vertrouwen tussen de lidstaten ondermijnt. Estland, Litouwen en de Europese Commissie hebben geïntervenieerd aan de zijde van Letland. Het hoofdkantoor van de kredietinstelling was namelijk gevestigd in Zweden en voornoemde overgedragen bijkantoren waren gevestigd in Estland, Letland en Litouwen. Gezien het geringe aantal beroepen wegens niet-nakoming dat de lidstaten onderling hebben ingesteld, biedt deze zaak het Hof de gelegenheid om de voorwaarden voor ontvankelijkheid van een beroep wegens niet-nakoming op grond van artikel 259 VWEU nader te preciseren.

A-G geeft het Hof in overweging het beroep te verwerpen.

REGELGEVING

- Besluit (EU) 2023/1680 van de Europese Centrale Bank van 17 augustus 2023 betreffende de rapportage van financieringsplannen van onder toezicht staande entiteiten door nationale bevoegde autoriteiten aan de Europese Centrale Bank (ECB/2023/19) (herschikking), [PBL 216 van 1.9.2023, blz. 98–104](#)
- Besluit (EU) 2023/1681 van de Europese Centrale Bank van 17 augustus 2023 betreffende de verstrekking aan de Europese Centrale Bank van toezichtgegevens die door de onder toezicht staande entiteiten aan de nationale bevoegde autoriteiten zijn gerapporteerd (ECB/2023/18) (herschikking), [PBL 216 van 1.9.2023, blz. 105–111](#)
- BNC Fiche: Herziened richtlijn en verordening betaaldiensten (PSD3 en PSR), [Kamerstuk 22112, nr. 3763](#)

OVERIG

- The ECB's liquidity lines – insuring deposits, both domestically and abroad ([European law blog](#))
- Climate risk and the EU's macroprudential response ([Leiden law blog](#))

GBVB – Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid

GERECHT EU – ARREST – T-65/18 RENV (Venezuela / Raad) – 13 september 2023 Grote Kamer
– [ECLI:EU:T:2023:529](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Beperkende maatregelen in het licht van de situatie in Venezuela - Verordening (EU) 2017/2063. - Uitvoeringsverordening (EU) 2018/1653 - Besluit (GBVB) 2018/1656. Besluit (GBVB) 2017/2074

Het betreft een verzoek krachtens artikel 263 VWEU tot nietigverklaring van beperkende maatregelen in het licht van de situatie in Venezuela. Het Gerecht verwerpt het beroep van Venezuela tegen de beperkende maatregelen van de EU.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – C-483/23 (T Trust) - Italië – 11 april 2023 (ECER 21.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Trustgoederen – Sancties – Bevriezingsmaatregel – Zeggenschap - Begunstigde - Besluit (GBVB) 2022/337 - Verordening (EU) nr. 269/2014 - Richtlijn (EU) 2015/849

De verzoekende partijen A, B, C en D verrichten activiteiten van commerciële aard en zijn volledige dochtermaatschappijen van een op Bermuda gevestigde vennootschap, die op haar beurt is ondergebracht in een trust. De trust is ingesteld door een natuurlijke persoon (hierna: „insteller”) en wordt beheerd door het recht van de staat Bermuda.

Bij besluit van de Raad is de insteller opgenomen in de lijst van personen op wie de in die verordening vastgestelde maatregelen van toepassing zijn. Vervolgens heeft het bij het ministerie van Economie en Financiën ingestelde Comité voor financiële zekerheid overeenkomstig artikel 2 van verordening (EU) nr. 269/2014 en wetsbesluit nr. 109/2007 een maatregel vastgesteld tot “bevriezing” van de aandelen en goederen die eigendom zijn van de vennootschappen A, B, C en dat die aandelen en goederen indirect konden worden teruggevoerd op de insteller als uiteindelijk begunstigde.

De vraag is o.a. of artikel 2, lid 1, van verordening (EU) nr. 269/2014 aldus moet worden uitgelegd dat de maatregel van bevriezing ook kan worden vastgesteld in geval van goederen of middelen die in een trust zijn ondergebracht door een in bijlage I bij de verordening vermelde insteller, en of die insteller moet worden beschouwd als de persoon aan wie de goederen of middelen toebehoren.

EHRM factsheets en guides

- [Conscientious objection](#)
- [Freedom of religion](#)
- [Religious symbols and clothing](#)
- [Guide on article 9 ECHR - freedom of thought, conscience and religion](#)

Gewasbeschermingsmiddelen

HvJ – CONCLUSIE - C-308/22 (PAN Europe) – Nederland — 28 september 2023 - CBB – A-G Medina - ECLI:EU:C:2023:716 – [conclusie](#)

Gewasbeschermingsmiddelen - Toelatingsprocedure – Wetenschappelijke kennis - Verordening (EG) nr. 1107/2009

PAN Europe heeft beroep ingesteld tegen een besluit waarbij het Ctgb het bezwaar van PAN Europe heeft afgewezen tegen zijn besluit om de toelating van het gewasbeschermingsmiddel Closer, dat de werkzame stof sulfoxaflor bevat, uit te breiden.

Het Europees Milieuagentschap heeft erop gewezen dat verontreiniging door gewasbeschermingsmiddelen (pesticiden) een belangrijke oorzaak is van de teloorgang van biodiversiteit in Europa. Ook wordt „menselijke blootstelling aan chemische bestrijdingsmiddelen in verband gebracht met chronische ziekten zoals kanker en hart-, ademhalings- en neurologische aandoeningen”. De onderhavige zaak is van belang aangezien daarin de vraag aan de orde is of lidstaten bij het vaststellen van een besluit om de toelating voor een gewasbeschermingsmiddel te verlenen of te weigeren, rekening moeten kunnen houden met de meest recente wetenschappelijke en technische kennis wat de effecten van dat gewasbeschermingsmiddel op ons leven betreft.

In dat verband streeft de Europese Unie ernaar om in het kader van de agenda van de Europese Green Deal (met name de „van boer tot bord”-strategie) het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen tegen 2030 met 50 % te verminderen om „een eerlijk, gezond en milieuvriendelijk voedselsysteem” te waarborgen. In dit verband zij erop gewezen dat in 2018 het Europees Parlement gewag heeft gemaakt van 500 verschillende gewasbeschermingsmiddelen die tot de markt van de Europese Unie zijn toegelaten en er verhandeld worden. Het is tegen deze achtergrond dat de A-G de vragen behandelt die door het onderhavige verzoek om een prejudiciële beslissing zijn opgeworpen.

Deze zaak houdt verband met de gevoegde zaken C-309/22 en C-310/22, PAN Europe (Beoordeling van hormoonontregelende eigenschappen), die door dezelfde Nederlandse rechter aanhangig zijn gemaakt.

A-G geeft het Hof in overweging: Eerste vraag: Artikel 36, lid 2, van verordening (EG) nr. 1107/2009 moet aldus worden uitgelegd dat de betrokken lidstaat bij het onderzoek van een toelatingsaanvraag voor een gewasbeschermingsmiddel mag afwijken van de beoordeling van de zoonal rapporterende lidstaat en dat hij het recht heeft om een gevraagde toelating te weigeren wanneer uit de stand van de wetenschappelijke of technische kennis blijkt dat voor het betrokken gewasbeschermingsmiddel niet of niet meer wordt voldaan aan de eis dat er geen schadelijk effect op de gezondheid van mens of dier noch enig onaanvaardbaar effect op het milieu mag zijn.”

Vierde en vijfde vraag: Artikel 36, lid 1, van verordening nr. 1107/2009 moet aldus worden uitgelegd dat een lidstaat bij het onderzoek van een toelatingsaanvraag voor een gewasbeschermingsmiddel krachtens die bepaling rekening dient te houden met alle relevante en betrouwbare actuele (dat wil zeggen meest recente) wetenschappelijke en technische kennis, ongeacht de bron of het document waaruit die voortvloeit.

HvJ – CONCLUSIE - C-309/22 en C-310/22 (PAN Europe) – 28 september 2023 - Nederland – CBB – A-G Medina - ECLI:EU:C:2023:717 – conclusie

Gewasbeschermingsmiddelen – Toelatingsprocedure - Criteria – Hormoonontregelende eigenschappen – Wetenschappelijke kennis - Verordening (EU) 2018/605 – Overgangsregeling Verordening (EG) nr. 1107/2009 - Verordening (EU) 2018/605

Het beroep in het hoofdgeding in zaak C-309/22 is door PAN Europe ingesteld tegen het besluit waarbij het Ctgb het bezwaar van PAN Europe heeft afgewezen tegen zijn besluit om het gewasbeschermingsmiddel Pitcher, dat de werkzame stof fludioxonil bevat, op de Nederlandse markt toe te laten.

Het beroep in het hoofdgeding in zaak C-310/22 is door PAN Europe ingesteld tegen het besluit waarbij het Ctgb het bezwaar van PAN Europe heeft afgewezen tegen zijn besluit om het gewasbeschermingsmiddel Dagonis, dat de werkzame stof difenoconazool bevat, op de Nederlandse markt toe te laten.

In beide zaken gaat het erom dat de werkzame stoffen in de gewasbeschermingsmiddelen – Pitcher en Dagonis – hormoonontregelende eigenschappen zouden hebben. Gelet op het voorgaande wordt het Hof verzocht zich uit te spreken over de verdeling van de bevoegdheden van de bij de toelating van gewasbeschermingsmiddelen betrokken autoriteiten krachtens verordening nr. 1107/2009, met name over de vraag of en hoe in het kader van deze toelatingsprocedure de meest recente wetenschappelijke en technische kennis in aanmerking moet worden genomen.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 29, lid 1, onder e), van verordening (EG) nr. 1107/2009, gelezen in samenhang met artikel 4, lid 1, tweede alinea, en lid 3, van die verordening en punt 3.6.5 van bijlage II bij die verordening, moet aldus worden uitgelegd dat wanneer de bevoegde autoriteit van een lidstaat die verantwoordelijk is voor het onderzoek van een toelatingsaanvraag voor een gewasbeschermingsmiddel in die lidstaat, over relevante en betrouwbare informatie beschikt die is gebaseerd op de stand van de wetenschappelijke of technische kennis (dat wil zeggen de meest recente kennis) – ongeacht de bron van die informatie – en waaruit blijkt dat een werkzame stof in het betrokken middel het hormoonstelsel kan ontregelen, deze autoriteit rekening moet houden met het risico van schadelijke effecten die dat middel kan hebben, dat risico moet beoordelen en een passend besluit over die aanvraag moet nemen in het licht van alle vereisten van artikel 29, lid 1, van die verordening.

Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering

EHRM - ARREST – Baret en Caballero t. Frankrijk – 14 september 2023 – persbericht – arrest – 22296/20 - 37138/20 - ECLI:CE:ECHR:2023:0914JUD002229620

Verbod op export gameten (geslachtscellen) voor postume inseminatie - Artikel 8 EVRM

Klagers in deze zaak zijn twee weduwen die het sperma van hun overleden echtgenoot respectievelijk met het sperma van de overleden echtgenoot gecreëerde embryo's van Frankrijk naar Spanje wilden verplaatsen. In Spanje is namelijk postume inseminatie toegestaan, in tegenstelling tot Frankrijk. Ook het exporteren van gameten (geslachtscellen) en embryo's is verboden om te voorkomen dat die regelgeving omzeild kan worden. Het Hof stelt vast dat de regelgeving een beperking op het recht op eerbiediging van het privé- en gezinsleven van klagsters vormt, omdat zij worden beperkt in hun vrijheid om zich met medische hulp voort te planten. Volgens het Hof heeft de gewraakte regelgeving als doel de bescherming van de rechten van anderen en het beschermen van de goede zeden. Aan nationale overheden komt een ruime beoordelingsvrijheid toe met betrekking tot de vraag wat de goede zeden precies inhouden, te meer omdat het hier gaat om een ethisch gevoelige kwestie. De wet waarover klagsters klagen is een uitvloeisel van een uitvoerig maatschappelijk debat. De uitvoering daarvan valt daarom binnen die beoordelingsvrijheid. Het Hof overweegt daarnaast dat er geen onderscheid wordt gemaakt tussen een spermacel en een embryo, omdat een embryo geen

onafhankelijke rechten of belangen heeft. Met het verbod op de export van de gameten en de embryo's maakt de Franse overheid dus geen ongeoorloofde inbreuk op de rechten van klagsters.

🇪🇺 Conception post mortem : la CEDH refuse de s'en mêler. ([Libertés chéries](#))

HvJ – ARREST - C-384/22 (Commissie/Spanje) – 7 september 2023 - ECLI:EU:C:2023:643 – geen conclusie – arrest

Niet nakoming – Bescherming tegen straling - Richtlijn 2013/59/Euratom

Het Hof oordeelt dat door niet binnen de voorgeschreven termijn alle wettelijke, regelgevende en administratieve bepalingen te hebben vastgesteld die nodig zijn om volledig te voldoen aan Richtlijn 2013/59/Euratom, en zonder de tekst van de maatregelen aan de Europese Commissie te hebben meegedeeld die zijn genomen om de volledige omzetting van deze richtlijn te garanderen, Spanje er niet in geslaagd zijn verplichtingen uit hoofde van genoemde richtlijn, en met name uit artikel 106, leden 1 en 3, daarvan na te komen.

HvJ – ARREST - C-47/22 (Apotheke B.) - 21 september 2023 - Oostenrijk – ECLI:EU:C:2023:691 – conclusie – arrest

Intrekking vergunning – Groothandelaar geneesmiddelen – Apotheek - Richtlijn 2001/83/EG - GDP-Richtsnoeren

Verzoekster is een commanditaire vennootschap naar Oostenrijks recht die een openbare apotheek exploiteert, waarvoor de beherende vennoot van die vennootschap een vergunning krachtens het Oostenrijkse apothekenrecht bezit. Verzoekster is ook houder van een vergunning als groothandelaar in geneesmiddelen. In de beroepsprocedure is de rechtmatigheid van de intrekking van een vergunning voor de groothandel in geneesmiddelen aan de orde.

Vraag is onder andere of aan het uit artikel 80, eerste alinea, onder b), van richtlijn 2001/83 af te leiden vereiste nog steeds wordt voldaan wanneer een houder van een groothandelsvergunning, zoals in het hoofdgeding, geneesmiddelen betreft (aanschaf) bij andere personen die krachtens de nationale bepalingen eveneens gemachtigd of gerechtigd zijn geneesmiddelen aan het publiek af te leveren, maar die zelf geen houder van een dergelijke vergunning zijn of krachtens artikel 77, lid 3, van deze richtlijn zijn vrijgesteld van de verplichting om een dergelijke vergunning te verkrijgen, en de aanschaf slechts op kleine schaal geschiedt?

Hof: Artikel 80, eerste alinea, onder b), van richtlijn 2001/83/EG moet aldus worden uitgelegd dat een persoon die houder is van een groothandelsvergunning voor geneesmiddelen geen geneesmiddelen mag betrekken van andere personen die krachtens de nationale regeling gemachtigd of gerechtigd zijn om geneesmiddelen aan het publiek af te leveren, maar zelf geen houder van een dergelijke groothandelsvergunning zijn en evenmin zijn ontheven van de verplichting om die vergunning te verkrijgen volgens artikel 77, lid 3, van richtlijn 2001/83, zoals gewijzigd, zelfs wanneer de verwerving slechts betrekking heeft op een geringe hoeveelheid of wanneer de gekochte geneesmiddelen er uitsluitend toe bestemd zijn te worden doorverkocht aan personen die gemachtigd of gerechtigd zijn om geneesmiddelen aan het publiek af te leveren of aan personen die zelf houder zijn van een groothandelsvergunning.

Artikel 79, onder b), van richtlijn 2001/83, moet aldus worden uitgelegd dat aan de in deze bepaling neergelegde personeelsvereisten is voldaan wanneer de door de groothandelaar aangewezen verantwoordelijke persoon tijdens een inspectie niet aanwezig is in het bedrijf, maar wel telefonisch bereikbaar is, en de in het bedrijf aanwezige personeelsleden de inspectiedienst direct de gevraagde inlichtingen kunnen verstrekken over procedures die onder hun bevoegdheid vallen. Om te beoordelen

of een groothandelaar over voldoende deskundig personeel beschikt, moet rekening worden gehouden met de activiteiten die deze groothandelaar in voorkomend geval heeft uitbesteed en met het aantal personeelsleden die betrokken zijn bij deze activiteiten.

Artikel 77, lid 6, van richtlijn 2001/83, moet aldus worden uitgelegd dat de bevoegde autoriteit van een lidstaat die ermee belast is te beslissen of de groothandelsvergunning voor geneesmiddelen moet worden geschorst of ingetrokken omdat er schendingen van de verplichtingen van de artikelen 79 en 80 van richtlijn 2001/83 zijn vastgesteld, haar onderzoek dient te baseren op de aard en de ernst van deze schendingen, waarbij zij bijzondere aandacht besteedt aan het hoge niveau van veiligheid van de geneesmiddelenvoorziening waarin richtlijn 2001/83 voorziet. Teneinde ervoor te zorgen dat de eventueel genomen maatregel evenredig is, houdt zij in voorkomend geval ook rekening met de omstandigheid dat de tekortkomingen zo snel mogelijk werden verholpen en met de vraag of de tekortkomingen herhaaldelijk of systematisch voorkwamen.

HvJ – CONCLUSIE - C-291/22 P (D & A Pharma/Commissie en EMA) – 7 september 2023 – A-G Medina - ECLI:EU:C:2023:651 – [conclusie](#)

Hogere voorziening – Geneesmiddelen voor menselijk gebruik – Aanvraag voor een vergunning voor het in de handel brengen – Raadpleging permanente wetenschappelijke adviesgroep dan wel een ad-hocgroep van deskundigen – Objectieve onpartijdigheid – Criteria om eventuele belangenconflicten vast te stellen – Adviesverlening aan een ander farmaceutisch bedrijf – Verordening (EG) nr. 726/2004

Het Gerecht heeft het beroep tot nietigverklaring van het uitvoeringsbesluit van de Commissie van 6 juli 2020 houdende weigering van een vergunning voor het in de handel brengen (verder: VHB) van het geneesmiddel voor menselijk gebruik Hopveus – natriumoxybaat op grond van verordening (EG) nr. 726/2004 verworpen. De hogere voorziening is ingesteld door de farmaceutische onderneming D & A Pharma en strekt tot vernietiging van dit arrest in zaak T-556/20.

In het bijzonder heeft het Gerecht ten eerste geoordeeld dat het litigieuze besluit was vastgesteld na een regelmatig verlopen procedure bij het Europees Geneesmiddelenbureau (EMA), met name wat betreft de keuze van de groep van deskundigen die verantwoordelijk was voor de heroverweging van de door rekwirante ingediende aanvraag voor een VHB. Ten tweede heeft het Gerecht geoordeeld dat de procedure niet was aangetast door gerechtvaardigde twijfel over de onpartijdigheid van de deskundigen die bij die heroverweging betrokken waren.

Deze hogere voorziening biedt het Hof de gelegenheid te verduidelijken hoe ruim de beoordelingsmarge van het Comité voor geneesmiddelen voor menselijk gebruik (CHMP) van het EMA is om wetenschappelijke adviesgroepen dan wel, bij wijze van alternatief, ad-hoc groepen van deskundigen bijeen te roepen tijdens de heroverwegingsprocedure van een VHB-aanvraag. Deze zaak biedt het Hof ook de gelegenheid zich uit te spreken over de voorwaarden voor objectieve onpartijdigheid die van toepassing zijn op de leden van de adviesgroepen die betrokken zijn bij de heroverweging van VHB-aanvragen, met name wanneer zij werkzaam zijn als adviseur voor andere farmaceutische bedrijven.

A-G geeft het Hof in overweging: het arrest van 2 maart 2022, in zaak T-556/20 te vernietigen; het beroep tot nietigverklaring dat D & A Pharma in eerste aanleg heeft ingesteld tegen het uitvoeringsbesluit van de Commissie van 6 juli 2020 houdende weigering van de aanvraag voor een vergunning voor het in de handel brengen van het geneesmiddel voor menselijk gebruik Hopveus – natriumoxybaat krachtens verordening (EG) nr. 726/2004 toe te wijzen en dat besluit nietig te verklaren.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – C-517/23 (Apothekerkammer Nordrhein) - Duitsland – 13 juli 2023 (ECER 26.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Reclame receptgeneesmiddelen – Postorderapotheek – Voorlopige maatregelen – Schadevergoeding - Richtlijn 2001/83/EG

Verzoeker is een Nederlandse postorderapotheek die vrij verkrijgbare en receptgeneesmiddelen per postorder levert aan eindgebruikers in Duitsland. Verweerder is de beroepsorganisatie van apothekers in de regio Nordrhein. Verzoeker maakt sinds 2012 reclame voor verschillende kortingsacties waarbij klanten die receptgeneesmiddelen kochten een voordeel werd beloofd in de vorm van diverse kortingen. De verwerende partij beschouwt deze reclameacties als een inbreuk op de in het geneesmiddelenrecht vastgelegde vaste prijzen voor receptgeneesmiddelen en heeft daarom in de jaren 2013 tot en met 2015 vijf voorlopige verbodsmaatregelen tegen verzoeker verkregen. Deze voorlopige maatregelen werden telkens opgeheven wegens gewijzigde omstandigheden in het licht van het arrest van het Hof van 19 oktober 2016 in de zaak C-148/15 Deutsche Parkinson Vereinigung. Verzoeker vordert schadevergoeding op grond dat de voorlopige maatregelen van meet af aan ongerechtvaardigd waren. De rechter in eerste aanleg heeft de vordering afgewezen. In hoger beroep heeft verzoeker onder meer verzocht om de verwerende partij te veroordelen tot betaling van schadevergoeding.

De vraag is o.a. of reclame voor de aankoop van receptgeneesmiddelen uit het gehele productassortiment van een apotheek binnen de werkingssfeer valt van de bepalingen inzake reclame voor geneesmiddelen die zijn neergelegd in richtlijn 2001/83.

Godsdienstvrijheid

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

- Religiöse Kleidung ohne Religionsfreiheit? ([Verfassungsblog](#))
- Abaya : une décision sans surprise ([Libertés Chéries](#))

Grondrechten (Handvest), EVRM, Raad van Europa

OVERIG

- Cultural, Linguistic and Religious Identity and Care: recent developments in the case law. ([strasbourgobservers](#))
- Research Report on Protocol 16 in Judicial Practice ([ECHRblog](#))
- New Book on Positive Obligations under the ECHR ([ECHR blog](#))

EHRM factsheets en guides

- [Guide on Article 13 ECHR – Right to an effective remedy](#)
- [Guide on Article 1 ECHR - Obligation to respect human rights – Concepts of “jurisdiction” and imputability](#)
- [Guide on Article 46 ECHR - Binding force and execution of judgments](#)

WIKI

- [Handvest grondrechten EU](#)
- [Europees Hof voor de rechten van de mens \(EHRM\)](#)

Handel en antidumping

HvJ – ARREST - C-478/21 P (China Chamber of Commerce for Import and Export of Machinery and Electronic Products e.a./Commissie) – 21 september 2023 - ECLI:EU:C:2023:685 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Dumping – Invoer van bepaalde gietijzeren producten van oorsprong uit de Volksrepubliek China – Chinese Kamer van Koophandel – Representatieve vereniging - Verordening (EU) 2016/1036

Met deze hogere voorziening verzoeken de CCCME en negen andere uit de Volksrepubliek China afkomstige rekwirantes die gietijzeren producten vervaardigen het Hof om vernietiging van het arrest van 19 mei 2021, China Chamber of Commerce for Import and Export of Machinery and Electronic Products/Commissie. In dat arrest verwierp het Gerecht rekwirantes' beroep tot nietigverklaring van uitvoeringsverordening (EU) 2018/140 van de Commissie waarbij een antidumpingrecht werd ingesteld op bepaalde gietijzeren producten uit de VRC, voornamelijk mangatdeksels.

In deze hogere voorziening komt een aantal onderwerpen aan bod, waarvan er drie wellicht belangrijker zijn dan de andere. Het eerste onderwerp is van procedurele aard. Dit is de eerste keer dat de CCCME een antidumpingverordening heeft betwist. Daarom komt in de onderhavige zaak het begrip „rechtstreeks en individueel geraakt” aan de orde in het verband van een handelsorganisatie waarvan de leden hebben meegewerkt aan de antidumpingprocedure en welke organisatie volgens de Europese Commissie een orgaan van de VRC is. Tevens rijst de vraag hoe een representatieve vereniging van exporteurs in de zin van verordening (EU) 2016/1036 wordt gedefinieerd. Het Hof zal dus uiteen moeten zetten onder welke ontvankelijkheidsvoorwaarden een dergelijke vereniging uit eigen naam of uit naam van haar leden een beroep tot nietigverklaring kan instellen op grond van artikel 263, vierde alinea, VWEU.

Volgens de A-G moet het Hof de juridische status van de Chinese Kamer van Koophandel als representatieve vereniging erkennen. De China Chamber of Commerce voldoet aan de criteria van een representatieve vereniging in de zin van de basisverordening en daarmee van het vierde lid van artikel 263 VWEU.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

HvJ – ARREST – zaak C-123/21 P (Changmao Biochemical Engineering/Commissie) – 28 september 2023 - ECLI:EU:C:2023:708 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Dumping – Uitvoer van wijnsteenzuur uit China - Vaststelling normale waarde – ‘Referentielandmethode’ – Rechterlijke toetsing aan WTO-recht - Verordening (EU) 2016/1036

In deze zaak wordt het Hof verzocht om het arrest van het Gerecht in zaak T-541/18 te vernietigen. Bij dat arrest heeft het Gerecht het beroep van rekwirante tot nietigverklaring van uitvoeringsverordening (EU) 2018/921 verworpen, met als gevolg dat de antidumpingrechten op de uitvoer van wijnsteenzuur van rekwirante uit China zijn gehandhaafd.

Rekwirante betwist in wezen de slotsom van het Gerecht dat het niet kon toetsen of artikel 2, lid 7, van verordening (EU) 2016/1036 rechtmatig was in het licht van de overeenkomsten van de WTO met name

paragraaf 15 van het Protocol inzake de toetreding van China tot de WTO (Toetredingsprotocol). Deze hogere voorziening doet dan ook belangrijke vragen rijzen over de grenzen van de bevoegdheden van het Hof om handelingen van de instellingen van de Unie te toetsen aan het WTO-recht. –

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

HvJ – CONCLUSIE - C-517/22 P (Eurobolt e.a./Commissie en Stafa Group) – 7 september 2023 – A-G Emilou - ECLI:EU:C:2023:649 – [conclusie](#)

Dumping – Uitbreiding van het antidumpingrecht op bepaalde soorten ijzeren of stalen bevestigingsmiddelen van oorsprong uit China tot de invoer verzonden uit Maleisië - Geldigheid van uitvoeringsverordening (EU) 2020/611 en van verordening (EG) nr. 91/2009 - Rechtsgrondslag - Verordening (EU) 2016/1036 - Arrest van het Hof in de zaak APEX

In hun hogere voorziening verzoeken Eurobolt BV, Fabory Nederland BV en ASF Fischer BV – drie in Nederland gevestigde ondernemingen die ijzeren of stalen bevestigingsmiddelen importeren en verkopen – het Hof om vernietiging van het arrest van het Gerecht, waarbij het beroep is verworpen dat zij hadden ingesteld tot nietigverklaring van uitvoeringsverordening (EU) 2020/611 tot het opnieuw instellen van het bij verordening (EG) nr. 91/2009 van de Raad ingestelde definitieve antidumpingrecht op bepaalde soorten ijzeren of stalen bevestigingsmiddelen van oorsprong uit de Volksrepubliek China ten aanzien van bepaalde soorten uit Maleisië verzonden ijzeren of stalen bevestigingsmiddelen, al dan niet aangegeven als van oorsprong uit Maleisië.

A-G geeft het Hof in overweging: het zesde middel in hogere voorziening van Eurobolt BV, Fabory Nederland BV en ASF Fischer BV af te wijzen.

OVERIG

Europese Commissie publiceert richtsnoeren om Europese exploitanten te helpen risico's op omzeiling van EU-sancties te beoordelen ([ECER](#))

IE - Intellectuele eigendom

HvJ – ARREST - C-832/21 (Beverage City Polska) – 7 september 2023 – Duitsland – ECLI:EU:C:2023:635 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Inbreuk op Uniemerken – Levering – Nauwe band - Gelijktijdige behandeling - Verordening (EU) nr. 2017/1001 - Verordening (EU) nr. 1215/2012

Samenvatting onder: [IPR](#)

HvJ – CONCLUSIE - C-334/22 (Audi) - 21 september 2023 - Polen – A-G Medina - ECLI:EU:C:2023:700 – [conclusie](#)

Uniemerken – Gemeenschapsmodel – Reserveonderdelen voor auto - Verordening (EU) 2017/1001

Verzoekster, Audi, is houdster van de uitsluitende rechten die verbonden zijn met het Uniemerken (het beeldmerk waarin vier cirkels elkaar overlappen), voor voertuigen, reserveonderdelen en auto-

accessoires. Verweerder, GQ, houdt zich bezig met de verkoop van reserveonderdelen voor auto's. Van 1986 tot 2017 heeft verweerder via zijn website afdekkingen voor radiateurs (zogenoemde grilles of koelroosters) te koop aangeboden. Deze afdekkingen waren aangepast aan en bestemd voor oude Audi-modellen. Audi heeft gevorderd verweerder te verbieden om niet van Audi afkomstige afdekkingen met een teken dat identiek is aan of gelijkenis vertoont met zijn Uniemerk in te voeren, te koop aan te bieden en in de handel te brengen of er reclame voor te maken en 70 dergelijke door de douane in beslag genomen afdekkingen voor de koelsystemen van auto's te laten vernietigen. Verweerder wil evenwel doorgaan met de verkoop van deze onderdelen. De vraag is o.a. of artikel 14, lid 1, onder c), van verordening 2017/1001 eraan in de weg staat dat de houder van een merk een derde verbiedt om in het economische verkeer voor reserveonderdelen voor auto's gebruik te maken van een teken dat identiek is aan een Uniemerk of door zijn gelijkenis daarmee verwarring wekt, indien dit teken een element vormt voor de bevestiging van een auto-accessoire.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 9, leden 2 en 3, van verordening (EU) 2017/1001 inzake het Uniemerk moet aldus worden uitgelegd dat het opnemen van een element in een niet-originele grille dat bestemd is voor de aanbrenging en montage van het embleem van de autofabrikant en dat de vorm nabootst van een Uniebeeldmerk waarvan die fabrikant houder is of met dat merk zodanig overeenstemt dat verwarring kan ontstaan, geen gebruik van een teken in het economische verkeer vormt in de zin van die bepalingen, in het bijzonder wanneer zich met betrekking tot de verkoop van die grilles en de betrokken geografische markt de in de onderhavige conclusie beschreven omstandigheden voordoen, hetgeen de verwijzende rechter dient te beoordelen."

Indien het Hof de prejudiciële vraag, onder c) en d), in tegenovergestelde zin zou beantwoorden, geef ik het Hof in overweging de prejudiciële vraag, onder a), als volgt te beantwoorden: Artikel 14, lid 1, onder c), van verordening 2017/1001 moet aldus worden uitgelegd dat een verkoper van reserveonderdelen voor auto's, te weten grilles, die onderdelen niet in de handel mag brengen wanneer deze een element bevatten voor het aanbrengen en monteren van het embleem van de autofabrikant dat door zijn vorm gelijk is aan een Uniemerk van deze fabrikant of met dat merk zodanig overeenstemt dat verwarring kan ontstaan.

Indien het Hof de prejudiciële vraag, onder a), in tegenovergestelde zin zou beantwoorden, geef ik het Hof in overweging de prejudiciële vraag, onder b), als volgt te beantwoorden: Artikel 14, lid 2, van verordening 2017/1001 moet aldus worden uitgelegd dat het ten eerste vereist dat het gebruik van het Uniemerk niet leidt tot schade aan de goede naam van of kleinerende uitlatingen over dat merk; ten tweede dat de gebruiker de nodige maatregelen heeft genomen om aan te geven dat de producten door hem zijn vervaardigd en om te waarborgen dat zij niet als imitaties of reproducties van het originele onderdeel worden beschouwd, en ten derde dat op de fabrikant of verkoper van reserveonderdelen een zorgvuldigheidsplicht rust wat de naleving van de voorwaarden betreft die waarborgt dat downstreamgebruikers zich houden aan eerlijke gebruiken in nijverheid en handel.

- Conclusie AG: Audi-embleem opnemen in een niet-originele grille is geen gebruik van een teken in het economische verkeer. ([Boek9.nl](https://boek9.nl))

HvJ – CONCLUSIE - C-361/22 (Inditex) – 7 september 2023 – Spanje – A-G Szpunar – ECLI:EU:C:2023:653 – [conclusie](#)

Merkenrecht – Loterij met Zara-cadeaubon - Gebruik van merk - Eerste Richtlijn 89/104/EEG - Richtlijn (EU) 2015/2436 - Richtlijn 89/104/EEG - Richtlijn 2008/95/EG

Nieuwe abonnees mochten in een reclamecampagne van een provider als welkomstgeschenk deelnemen aan een loterij waarbij een ZARA-cadeaubon ter waarde van 1 000 EUR te winnen viel. Inditex heeft tegen deze provider een vordering ingesteld wegens het gebruik van het teken „Zara” in de vermelde reclamecampagnes. De provider voert aan dat het om een incidenteel gebruik ging, waarbij dit teken niet als merk is gebezigd. Het betrof veeleer een verwijzend gebruik dat onder het bij artikel

37 lid 1, onder c) Spaanse merkenwet (de Europeesrechtelijke equivalent is artikel 6, lid 1, onder c), van richtlijn 89/104/EG) geregelde rechtmatige gebruik van andermans onderscheidende tekens valt.

De vraag is o.a. of de beperking van de aan het merk verbonden rechten impliciet ook ziet op de meer algemene gedraging waarnaar artikel 14, lid 1, onder c), van richtlijn 2015/2436 thans verwijst.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 6, lid 1, onder c), van richtlijn 2008/95/EG moet aldus worden uitgelegd dat het gebruik, in het economische verkeer, van het merk „met het oog op de identificatie van of de verwijzing naar waren of diensten als die van de houder van dat merk”, dat thans is opgenomen in artikel 14, lid 1, onder c), van richtlijn (EU) 2015/2436, niet binnen de werkingssfeer van eerstgenoemde bepaling valt, tenzij dat gebruik nodig is om de bestemming van een waar of dienst van de derde aan te geven.

HvJ – CONCLUSIE - C-470/21 (La Quadrature du Net e.a.) – 28 september 2023 - Frankrijk – A-G Szpunar - ECLI:EU:C:2023:711 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

AVG – Inbreuk IE-rechten - Geautomatiseerde verwerking – IP-adres - Verkeers- en locatiegegevens - Verordening (EU) 2016/679 - Richtlijn 2002/58/EG

Samenvatting onder: [Privacy en persoonsgegevens](#)

RECHTSPRAAK NL – EINDUITSPRAAK – Hoge Raad – 8 september 2023 – na prejudiciële verwijzing [ECLI:NL:HR:2021:271](#) - na arrest [HvJ C-112/21](#) - [ECLI:NL:HR:2023:1161](#)

Betekenis van begrip “ouder recht” - Merkenrichtlijn 2008/95/EG

Uit het arrest van het HvJ volgt volgens de Hoge raad dat de onderdelen I en II van het cassatiemiddel op een onjuist uitgangspunt berusten. Uit dit arrest volgt immers dat CCC c.s. niet alleen een beroep kunnen doen op de beperking van art. 2.23 lid 2 (oud) BVIE als hun handelsnaam ouder is dan de handelsnaam van eiseres. De nog oudere handelsnaam van eiseres zou in dit verband invloed kunnen hebben op het “ouder recht” van CCC c.s. voor zover eiseres haar nog oudere recht tegen CCC c.s. zou kunnen invoeren, maar dat is, gelet op het in cassatie niet met succes bestreden oordeel van het hof dat het beroep van CCC c.s. op rechtsverwerking ter zake slaagt (zie rov. 3.1 en 3.3.9 van het tussenarrest), niet het geval. De klachten van de onderdelen falen dus. De Hoge Raad verworpt het principale cassatieberoep.

 Bevestiging [prejudiciële vragen](#) [HvJEU](#) [Classic](#) [Coach](#) [Company](#).
([IEF21664](#))

RECHTSPRAAK NL - Rechtbank Den Haag - 30 augustus 2023 - [ECLI:NL:RBDHA:2023:12679](#) (niet gepubliceerd)

Hague Court provides first judgment on online marketplace IP infringement liability following Louboutin v Amazon ([IPKat](#))

HvJ en Gerecht – overig

[C- 473/22](#) Conclusie AG: Geen risicoaansprakelijkheid bij "Launch at risk" op basis van enkel de opgesomde premissen. ([Boek9.nl](#))

NOOT – Gerecht 6 september 2023, T-774/21 (DPG Deutsche Pfandsystem GmbH)

When an individual trade mark is not sufficient ([IPKat](#))

Insolventie

PREJUDICIËLE VERWIJZING - C-501/23 (Finanzamt Wilmersdorf) – Duitsland - 29 juni 2023 (ECER 21.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Bevoegde rechter - Centrum voornaamste belangen natuurlijke persoon - Insolventieverordening - Verordening (EU) 2015/848

De schuldeiser, Land Berlin, heeft verzocht om een insolventieprocedure tegen de schuldenaar te openen. Ten tijde van het verzoek had de schuldenaar verblijfadressen in Berlijn, Monaco, Los Angeles en Saint-Barthélemy. Hij was voorzitter van de raad van toezicht van Landbell AG, een gevestigde naamloze vennootschap naar Duits recht. Zijn vermogen bestond uit een banktegoed in Monaco en uit deelnemingen in vennootschappen naar Monegaskisch recht met tegoeden, een effectenrekening en kapitaaldeelnemingen in Duitsland. De rechter in eerste aanleg heeft het verzoek wegens territoriale onbevoegdheid niet-ontvankelijk verklaard. Nadat de schuldeiser hoger beroep had ingesteld, heeft de rechter in tweede aanleg de beschikking vernietigd en de zaak terugverwezen. De rechter was van oordeel dat het centrum van de voornaamste belangen van de schuldenaar zich bevindt op de plaats waar hij als voorzitter van de raad van toezicht zijn zelfstandige activiteit uitoefende. De schuldenaar heeft twijfels geuit over de internationale bevoegdheid van de Duitse gerechten en vordert vernietiging van de bestreden beschikking en verwerping van het hoger beroep van de schuldeiser.

De vragen gaan over de uitlegging van artikelen 2 en 3 van verordening 2015/848 voor de vaststelling van de plaats van een natuurlijke persoon die als zelfstandige een bedrijfs- of beroepsactiviteit uitoefent, zodat kan worden vastgesteld of de Duitse rechter bevoegd is om een insolventieprocedure te beginnen.

Institutioneel

HvJ – ARREST – C-137/21 (Parlement/Commissie) - 5 september 2023 - Grote Kamer – ECLI:EU:C:2023:625 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Visumvrijstelling voor staatsburgers uit de VS – Wederkerigheid - Verordening (EG) nr. 539/2001 - Verordening (EU) 2018/1806

Samenvatting onder: [Asiel en migratie](#)

HvJ – BESCHIKKING - T-578/22 (EDPS/Parlement en Raad) - 7 september 2023 ECLI:EU:T:2023:522 – [persbericht](#) – [beschikking](#)

Beroep EDPS tegen Europol-verordening – Ontvankelijkheid - Verordening (EU) 2016/794

Het beroep van de Europese Toezichthouder voor Gegevensbescherming (EDPS) tegen de gewijzigde Europol-verordening is niet-ontvankelijk. De door de EDPS betwiste overgangsbepalingen hebben geen rechtstreekse gevolgen voor zijn rechtspositie.

Gerecht: Het beroep wordt deels niet-ontvankelijk en deels kennelijk niet-ontvankelijk verklaard. Er behoeft niet te worden beslist op de verzoeken tot interventie van de Europese Commissie, het Koninkrijk België, de Bondsrepubliek Duitsland, de Franse Republiek en het Koninkrijk der Nederlanden.

IPR

HvJ – ARREST – C-590/21 (Charles Taylor Adjusting) – 7 september 2023 - Griekenland – ECLI:EU:C:2023:633 – conclusie – arrest

Scheepsongeval - Verzekering – Schikkingsovereenkomst - Strijd met openbare orde - Verordening (EG) nr. 44/2001 -Verordening (EU) nr. 1215/2012

De zaak gaat over een scheepsongeval waarbij een schip met lading is gezonken. Toen dit schip verloren ging, was het verzekerd door drie verzekeraars. De verzekeraars hebben aanvankelijk geweigerd de schade te vergoeden. Meerdere procedures zijn gestart en er zijn ook schikkingsovereenkomsten gesloten. De Engels rechter heeft een uitspraak gedaan. De beslissing bevatte met name het oordeel dat de procedures die in Griekenland waren ingeleid tegen onder anderen eisers tot cassatie een inbreuk vormden op alle schikkingsovereenkomsten. Bij de twee bevelen is erkend dat het instellen en voortzetten van de procedures tegen eisers tot cassatie in Griekenland een schending vormde van de termen van de schikkingsovereenkomsten aangaande het volledige en definitieve karakter van de schikking en de exclusieve forumkeuze en is hen een verplichting tot schadevergoeding opgelegd. Verweersters in cassatie hebben vervolgens beroep ingesteld bij de alleensprekende Griekse rechter in tweede aanleg waarin zij betogen dat de gevorderde erkenning en uitvoerbaarverklaring van voornoemde beslissing en voornoemde bevelen kennelijk zowel op nationaal als op Unierechtelijk niveau in strijd zijn met de materiële en procesrechtelijke openbare orde.

De vraag is o.a. of de uitdrukking kennelijke strijd met de openbare orde van de Unie en met de nationale openbare orde, aldus moet worden opgevat dat deze ook ziet op beslissingen en bevelen van rechterlijke instanties van de lidstaten die voor de rechtzoekende moeilijkheden en belemmeringen opwerpen om bij een gerecht in een andere lidstaat een voorziening in rechte te verkrijgen of een daar reeds aanhangige procedure voort te zetten. Het hof beantwoordt die vraag bevestigend.

Hof: Artikel 34, punt 1, van verordening (EG) nr. 44/2001, gelezen in samenhang met artikel 45, lid 1, ervan, moet aldus worden uitgelegd dat een gerecht van een lidstaat de erkenning en tenuitvoerlegging van een beslissing van een gerecht van een andere lidstaat kan weigeren wegens strijdigheid met de openbare orde, wanneer die beslissing in de weg staat aan de voortzetting van een bij een ander gerecht van die eerste lidstaat aanhangige procedure, doordat bij die beslissing aan een van de partijen een voorlopige geldelijke vergoeding wordt toegekend voor de kosten die deze partij maakt wegens de inleiding van die procedure omdat, ten eerste, het voorwerp van die procedure is geregeld bij een schikkingsovereenkomst die volgens de wet is opgesteld en is bekrachtigd door het gerecht van de lidstaat dat die beslissing heeft gegeven, en ten tweede, het gerecht van de eerste lidstaat, waar de betrokken procedure is ingeleid, geen rechtsmacht heeft wegens een exclusief forumkeuzebeding.

- 📌 Starlight Shipping (The Alexandros T). CJEU confirms general EU disapproval of (quasi) anti-suit injunctions, slightly less emphatically than its AG. ([GAVL](#))

HvJ – ARREST - C-832/21 (Beverage City Polska) - 7 september 2023 - Duitsland – ECLI:EU:C:2023:635 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Inbreuk op Uniemerken – Levering - Exclusieve distributieovereenkomst – Nauwe band - Gelijktijdige behandeling - Verordening (EU) nr. 2017/1001 - Verordening (EU) nr. 1215/2012

Verzoekster is houdster van verschillende Uniemerken met het woordelement „Vogue.”. Verweerders, gevestigd in Duitsland en Polen, maken volgens verzoekster inbreuk op haar Uniemerken. Verzoekster heeft tegen alle verweerders bij de Duitse rechter een vordering ingesteld die strekt tot staking van inbreuken in de gehele Unie en – later beperkt tot handelingen in Duitsland – tot overlegging van informatie, tot het afleggen van rekening en verantwoording alsook tot vaststelling van de verplichting tot schadevergoeding.

De vraag is of er in de zin van verordening 1215/2012 sprake is van een „zo nauwe band” tussen de vorderingen dat een goede rechtsbedeling vraagt om hun gelijktijdige behandeling en berechting teneinde te vermijden, in het geval waarin in de procedure wegens inbreuk op een Uniemerken de band erin bestaat dat de in een lidstaat gevestigde verweerder de op een Uniemerken inbreuk makende goederen heeft geleverd aan een in een andere lidstaat gevestigde verweerder, wanneer de partijen enkel door de loutere leveringsrelatie met elkaar verbonden zijn.

Het Hof wordt verzocht zijn rechtspraak aan te vullen met betrekking tot de voorwaarden voor toepassing van de bijzondere regel van artikel 8, punt 1, van verordening nr. 1215/2012, op grond waarvan meerdere verweerders met woonplaats in verschillende lidstaten kunnen worden opgeroepen voor het gerecht van de woonplaats van slechts één van hen, wanneer de bij de verwijzende rechter ingestelde vorderingen zijn gericht tegen verschillende vennootschappen en hun bestuurders, die niet alleen worden aangeklaagd in hun hoedanigheid van wettelijke vertegenwoordiger van die vennootschappen maar ook persoonlijk.

Hof: Artikel 8, punt 1, van verordening (EU) nr. 1215/2012 moet aldus worden uitgelegd dat meerdere verweerders die in verschillende lidstaten woonplaats hebben, kunnen worden opgeroepen voor het gerecht van de woonplaats van een van hen, waarbij de houder van een Uniemerken in het kader van een vordering wegens inbreuk vorderingen heeft ingesteld tegen alle verweerders wanneer aan elk van hen een inhoudelijk identieke inbreuk op dat merk wordt verweten en deze verweerders door een exclusieve distributieovereenkomst zijn verbonden.

- 📌 Anchor defendants and exclusive distribution agreements under Article 8(1) of the Bru I bis Regulation – CJEU in Beverage City Polska, C-832/21 ([conflict of laws](#))

HvJ – ARREST - C-632/21 (Diamond Resorts Europe e.a.) – 14 september 2023 – Spanje – ECLI:EU:C:2023:671 – [geen conclusie](#) – [arrest](#)

Toepasselijk recht - Verbintenissen uit overeenkomst – Onroerende goederen – Brexit - Verordening (EG) nr. 593/2008 (Verdrag van Rome)

Het betreft een vordering tot nietigverklaring van twee overeenkomsten tussen de Engelse onderneming DIAMOND RESORTS EUROPE LIMITED (filiaal in Spanje) en de verzoekers (met de Britse nationaliteit). De overeenkomsten hebben betrekking op de aankoop van punten die kunnen worden ingezet om gebruik te maken van een onroerend goed, namelijk de accommodatie van een club, die eigendom is van verweerder.

Gezien het feit dat het Verdrag van Rome van toepassing was ten tijde van de sluiting van de overeenkomst van 2008, vraagt de verwijzende rechter zich af of de Rome I-verordening van toepassing is op overeenkomsten die vóór de inwerkingtreding van die verordening zijn gesloten, dan wel of de eerdere regeling wordt gehandhaafd. Gelet op het vertrek van het VK uit de Europese Unie betwijfelt de verwijzende rechter bovendien of het Unierecht nog steeds van toepassing is op onderdanen van die

staat. Vraag is onder meer of het Verdrag van Rome van 1980 of verordening nr. 593/2008 van toepassing zijn op overeenkomsten waarbij beide partijen onderdanen van het Verenigd Koninkrijk zijn?

Hof: De bepalingen van verordening (EG) nr. 593/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 17 juni 2008 inzake het recht dat van toepassing is op verbintenissen uit overeenkomst (Rome I) zijn in een bij een rechterlijke instantie van een lidstaat aanhangig gemaakt geding van toepassing op overeenkomsten waarbij beide partijen onderdaan zijn van het Verenigd Koninkrijk, mits die overeenkomsten een grensoverschrijdend aspect bevatten.

Artikel 6, lid 2, van verordening nr. 593/2008 moet aldus worden uitgelegd dat

– wanneer een consumentenovereenkomst voldoet aan de voorwaarden van artikel 6, lid 1, van deze verordening, de contractspartijen overeenkomstig artikel 3 van die verordening het op die overeenkomst toepasselijke recht kunnen kiezen, op voorwaarde dat die rechtskeuze er evenwel niet toe leidt dat de betrokken consument de bescherming verliest die hij geniet op grond van bepalingen waarvan niet bij overeenkomst kan worden afgeweken volgens het recht dat bij gebreke van een rechtskeuze toepasselijk zou zijn geweest overeenkomstig artikel 6, lid 1, van die verordening, dat bepaalt dat een dergelijke overeenkomst wordt beheerst door het recht van het land waar de consument zijn gewone verblijfplaats heeft;

– gelet op het dwingende en uitputtende karakter van artikel 6, lid 2, niet van deze bepaling kan worden afgeweken ten behoeve van een wettelijke regeling die beweerdelijk gunstiger is voor de consument.

- Diamond Resorts Europe. CJEU confirms exhaustive nature of Rome I's consumer title, rules out more favourable law shopping. ([GAVL](#))

HvJ – ARREST - C-821/21 (Club La Costa e.a.) - 14 september 2023 - Spanje – ECLI:EU:C:2023:672 – geen conclusie – arrest

IPR – Brexit - Consumentenovereenkomst – Begrip ‘wederpartij bij de overeenkomst’ – Bevoegde rechter – Toepasselijk recht - Verordening (EU) nr. 1215/2012 - Verordening (EG) nr. 593/2008 - Terugtrekkingsakkoord VK/EU

De vraag is aan de orde of de Spaanse rechterlijke instanties bevoegd zijn om kennis te nemen van een vordering tot nietigverklaring van een overeenkomst en tot terugbetaling van betaalde bedragen, aangezien de partijen bij de overeenkomst Britse staatsburgers en een Britse vennootschap met zetel in het Verenigd Koninkrijk zijn. Ook moet worden vastgesteld welk recht van toepassing is.

Vraag is onder andere of, in het geval van consumentenovereenkomsten waarop artikel 18, lid 1, van de Brussel I-verordening van toepassing is, het dan verenigbaar is met deze verordening als de uitleg van de in de betreffende bepaling gebruikte uitdrukking „de wederpartij bij de overeenkomst” alleen betrekking heeft op de persoon die de overeenkomst heeft ondertekend, en dus geen andere natuurlijke of rechtspersonen kan omvatten dan die welke de overeenkomst daadwerkelijk hebben ondertekend?

Hof: Artikel 18, lid 1, van verordening (EU) nr. 1215/2012 moet aldus worden uitgelegd dat de daarin gebruikte uitdrukking „wederpartij bij de overeenkomst” moet worden geacht enkel betrekking te hebben op de natuurlijke of rechtspersoon die partij is bij de betrokken overeenkomst en niet op andere personen die buiten de overeenkomst staan, zelfs al zijn zij met die persoon verbonden.

Artikel 63, leden 1 en 2, van verordening nr. 1215/2012 moet aldus worden uitgelegd dat de overeenkomstig dit artikel te verrichten vaststelling van de woonplaats van de „wederpartij bij de overeenkomst” in de zin van artikel 18, lid 1, van deze verordening, het keuzerecht dat de consument volgens dat artikel 18, lid 1, kan uitoefenen, niet beperkt. Dienaangaande vormen de preciseringen die in dit artikel 63, lid 2, worden verschaft betreffende het begrip „statutaire zetel” autonome definities.

Artikel 3 van verordening (EG) nr. 593/2008 verzet zich niet tegen een rechtskeuzebeding dat is opgenomen in de algemene voorwaarden van een overeenkomst of in een afzonderlijk document

waarnaar de overeenkomst verwijst en dat aan de consument is overhandigd, op voorwaarde dat de consument er in dat beding over wordt ingelicht dat hij in ieder geval volgens artikel 6, lid 2, van die verordening bescherming geniet op grond van de dwingende bepalingen van het recht van het land waar hij zijn gewone verblijfplaats heeft.

Artikel 6, lid 1, van verordening nr. 593/2008 moet aldus worden uitgelegd dat wanneer een consumentenovereenkomst voldoet aan de voorwaarden van die bepaling en de partijen geen geldige rechtskeuze hebben gemaakt, het op die overeenkomst toepasselijke recht moet worden vastgesteld overeenkomstig die bepaling, die door beide partijen bij die overeenkomst – ook door de verkoper – kan worden ingeroepen, en dit niettegenstaande het feit dat het recht dat volgens de artikelen 3 en 4 van die verordening op diezelfde overeenkomst toepasselijk is, mogelijk gunstiger is voor de consument.

HvJ – ARREST - C-393/22 (EXTÉRIA) – 14 september 2023 - Tsjechië – ECLI:EU:C:2023:675 – geen conclusie – arrest

Begrip “overeenkomst “- Franchise-onderneming - Precontractuele overeenkomst – Herroepingsrecht – Bevoegde rechter - Verordening (EU) nr. 1215/2012

Verzoekster is een in Tsjechië gevestigde vennootschap die advies verleent op het gebied van gezondheid en veiligheid op het werk. Verweerster is een vennootschap die is gevestigd in Slowakije. Zij hebben een precontractuele overeenkomst gesloten die erin bestond dat de verzoekende partij de verwerende partij het recht zou verlenen om franchisevestigingen te leiden en te beheren op het grondgebied van Slowakije. De verzoekende partij stelt dat de verwerende partij haar verplichting tot betaling van het voorschot niet is nagekomen. Zij heeft haar herroepingsrecht uitgeoefend en bij de Tsjechische rechter een procedure op grond van het Europees betalingsbevel ingeleid. De verwerende partij heeft opgeworpen dat de Tsjechische rechter in casu niet bevoegd was.

De vraag is o.a. of de Brussel I bis-verordening aldus moet worden uitgelegd dat onder het begrip overeenkomst voor de verstrekking van diensten ook de precontractuele overeenkomst (pactum de contrahendo) valt waarbij partijen zich ertoe hebben verbonden een toekomstige overeenkomst voor de verstrekking van diensten in de zin van deze bepaling te sluiten.

Hof: Artikel 7, punt 1, onder b), van verordening (EU) nr. 1215/2012 moet aldus worden uitgelegd dat een precontractuele overeenkomst betreffende de sluiting van een franchiseovereenkomst die voorziet in een verbintenis tot betaling van een contractuele boete wegens niet-uitvoering van deze precontractuele overeenkomst – een verbintenis uit overeenkomst waarvan de niet-nakoming aan de grondslag ligt van een rechtsovereenkomst – niet valt onder het begrip overeenkomst voor de „verstrekking van diensten” in de zin van die bepaling. In dat geval wordt de rechterlijke bevoegdheid voor een op die verbintenis gebaseerde vordering overeenkomstig artikel 7, punt 1, onder a), van die verordening vastgesteld op basis van de plaats waar die verbintenis is uitgevoerd of moet worden uitgevoerd.

- 📌 Preliminary contract but not a ‘contract for the provision of services’ under Article 7(1)(b) of the Bru I bis Reg., CJEU in EXTÉRIA, C-393/22 (conflict of laws)
- 📌 Pactum de contrahendo bij het HvJ EU (NJB)

PREJUDICIËLE VERWIJZING - C-526/23 (VariusSystems) – Oostenrijk - 13 juli 2023 (ECER 29.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Rechterlijke bevoegdheid - Plaats van dienstverlening - Ontwikkeling software - Verordening (EU) nr. 1215/2012

De vraag is o.a. of de plaats van uitvoering gelegen is op de plaats waar de intellectuele schepping („programmering”) achter de software wordt verricht, of waar de software de afnemer bereikt, dus wordt opgevraagd en in gebruik genomen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING - C-501/23 (Finanzamt Wilmersdorf) – 29 juni 2023 (ECER 21.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Bevoegde rechter - Insolventieverordening - Verordening (EU) 2015/848

Samenvatting onder: [Insolventie](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING - C-494/23 (Mahá) – Tsjechië – 7 juni 2023 (ECER 20.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Bevoegde rechter – In Tsjechië inbeslaggenomen auto – Verzoek tot vrijgave – Vordering tot vervangende toestemming tot vrijgave – Civielrechtelijke vordering? – Toepasselijkheid Brussel I-bis verordening - Verordening (EU) nr. 1215/2012

Verzoekers hebben in Duitsland een auto gekocht. De auto is door de politie in Tsjechië in beslag genomen vanwege een verdenking van een in Frankrijk gepleegde diefstal. Verzoekers hebben de rechter verzocht om vrijgave van het in bewaring gegeven voertuig. Tegen de in Frankrijk woonachtige verweerders hebben verzoekers een vordering ingesteld tot het verkrijgen van vervangende toestemming voor de vrijgave van het in bewaring gegeven voorwerp. Verweerders zijn niet verschenen in die procedure. De Tsjechische rechter heeft zich internationaal onbevoegd verklaard en de vordering afgewezen. Beide rechterlijke instanties waren het erover eens dat de vordering tot vervanging van de wilsverklaring van verweerders uit haar aard een zuiver civielrechtelijke vordering is, dat er in de onderhavige zaak sprake is van een internationaal element en dat de Brussel I bis-verordening van toepassing is.

De vraag is o.a. of de procedure over de vervanging van de toestemming van de verwerende partij voor de vrijgave van het voorwerp dat door de strafrechtelijke vervolgingsautoriteit in gerechtelijke bewaring is gegeven, onder het begrip „burgerlijke en handelszaken” in de zin van artikel 1, lid 1, van verordening (EU) nr. 1215/2012 valt.

RECHTSPRAAK NL – Gerechtshof Den Haag – 5 september 2023 - [ECLI:NL:GHDHA:2023:1759](#)

Bewijslast – Rome I

Koopovereenkomst m.b.t. in Duitsland gelegen onroerend goed. Heeft verkoper kwijting verleend voor deel van de koopsom?

- B** X v Y (monies owed on real estate transaction). Court Den Haag leaves hanging Article 18 Rome I burden of proof issue. ([GAVL](#))

LITERATUUR

Out Now: The Brussels I-bis Regulation (Lazic & Mankowski) ([Conflict of laws](#))

Kansspelen

HvJ – ARREST - C-55/22 (Bezirkshauptmannschaft Feldkirch) – 14 september 2023 - Oostenrijk – ECLI:EU:C:2023:670 – geen conclusie – arrest

Kansspelen - Nieuwe vervolging – Ne bis in idem – Artikel 50 Handvest EU

Aan verzoeker zijn bij strafbeschikking vier geldboetes opgelegd vanwege het organiseren van verboden kansspelen. Het beroep tegen de beschikking is in eerste aanleg gegrond verklaard. Vervolgens is een tweede strafbeschikking opgelegd waarbij aan verzoeker in totaal vier geldboetes zijn opgelegd. Tegen deze strafbeschikking is opnieuw beroep ingesteld, wat is toegewezen. De rechter heeft de bestreden strafbeschikking vernietigd en de bestuurlijke procedure beëindigd.

Vraag is o.a. of artikel 50 Handvest EU zich verzet tegen een nieuwe vervolging indien een strafprocedure krachtens de wet op de kansspelen wegens hetzelfde feit, maar op grond van een andere bepaling van die wet na een mondelinge behandeling en vaststelling van de feiten is beëindigd.

Hof: Artikel 50 Handvest EU, voor zover daarin het ne-bis-in-idembeginsel is vastgelegd, moet aldus worden uitgelegd dat het zich ertegen verzet dat aan een persoon een sanctie van strafrechtelijke aard wordt opgelegd wegens het maken van een inbreuk op een nationale wettelijke regeling die de uitoefening van de vrijheid van dienstverrichting in de zin van artikel 56 VWEU kan belemmeren, wanneer deze persoon voor dezelfde feiten reeds bij een definitieve rechterlijke beslissing, die is gegeven na afloop van een mondelinge behandeling houdende een onderzoek van de bewijzen, is vrijgesproken voor het maken van een inbreuk op een andere bepaling van die wettelijke regeling.

Klokkenluiders

OVERIG

Whistleblowing Laws in Europe: The Netherlands vs EU Country Comparison ([BS-28-09-2023](#))

Landbouw en visserij

HvJ – ARREST - C-169/22 (Groenland Poultry) – 7 september 2023 - Roemenië – ECLI:EU:C:2023:638 – conclusie – arrest

Plattelandsontwikkeling – Elfpo - Overmacht of uitzonderlijke omstandigheden – Insolventie - Verordening (EG) nr. 1974/2006

Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen Fractal Insolvență SPRL, als curator van Groenland Poultry SRL enerzijds en het agentschap voor betalingen en steunmaatregelen ten behoeve van de landbouw, anderzijds betreffende besluiten waarbij Groenland Poultry vanwege de beëindiging van haar landbouwactiviteiten werd gelast de steun voor dierenwelzijn die was verleend tijdens de looptijd van vijf jaar waarvoor de verbintenis was aangegaan, volledig terug te betalen.

Omvatten gevallen van „overmacht of uitzonderlijke omstandigheden” in de zin van artikel 47, lid 1, van verordening (EG) nr. 1974/2006 ook situaties waarin de begunstigde van de steun het recht op gebruik van de gehuurde goederen verliest als gevolg van de beëindiging van de huurovereenkomst wegens insolventie van de verhuurder van de goederen?

Hof: Artikel 47, lid 1, van verordening (EG) nr. 1974/2006 moet aldus worden uitgelegd dat de omstandigheid dat het recht om de gehuurde goederen te gebruiken verloren gaat als gevolg van de beëindiging van de huurovereenkomst wegens het faillissement van de verhuurder tegen wie een insolventieprocedure was ingeleid toen die overeenkomst werd gesloten, geen „geval van overmacht of uitzonderlijke omstandigheden” in de zin van die bepaling vormt.

Artikel 44, lid 1 en lid 2, onder a), van verordening nr. 1974/2006, , gelezen in het licht van het evenredigheidsbeginsel, moet aldus worden uitgelegd dat wanneer het bedrijf van de begunstigde gedurende de looptijd van een verbintenis die is aangegaan als voorwaarde voor de toekenning van steun, wordt overgedragen aan een andere persoon die deze verbintenis op vrijwillige basis overneemt en die zijn landbouwactiviteiten vervolgens definitief beëindigt, deze laatste begunstigde van de steun verplicht is de voor de gehele verbintenis ontvangen steun terug te betalen, met inbegrip van de bedragen die de vorige begunstigten van die steun hebben ontvangen, tenzij de betrokken lidstaat heeft besloten om op grond van de uitzondering van artikel 44, lid 2, onder a), van die terugbetaling af te zien en er aan de voorwaarden voor die uitzondering is voldaan.

GERECHT EU – ARREST - T-137/22 (Nederland/Commissie) - 13 september 2023 – ECLI:EU:T:2023:541 – arrest

Beroep tot nietigverklaring – ELGF – Onverschuldigde betaling – Verzoekt tot verlenging van terugvorderingstermijn - Niet voor beroep vatbare handeling - Verordening (EU) nr. 1306/2013

Nederland verzoekt om nietigverklaring van de brief van de Europese Commissie met betrekking tot het verzoek van Nederland om verlenging met vier jaar van de termijn van acht jaar voor de terugvordering van onverschuldigd aan Telerscoöperatie FresQ betaalde bedragen uit het Europees Landbouwarantiefonds (ELGF).

Gerecht: Het beroep wordt niet-ontvankelijk verklaard.

RECHTSPRAAK NL – EINDUITSPRAAK – CBB - 26 september 2023 – na prejudiciële verwijzing ECLI:NL:CBB:2018:341 en ECLI:NL:CBB:2018:340 – na arrest HvJ C-477/18 - ECLI:NL:CBB:2023:473 en ECLI:NL:CBB:2023:472

Tarieven voor vleeskeuringen in een slachthuis - Verordening (EG) nr. 854/2004

Het College stelt appellanten gedeeltelijk in het gelijk. De door de minister gebruikte systematiek voor de berekening van de NVWA-en KDS-tarieven is aanvaardbaar. Wel heeft de minister een aantal kostenposten van de NVWA en KDS ten onrechte doorberekend in de vergoeding voor de uitvoering van de keuringen. Op grond van Verordening 882/2004 moeten kosten onlosmakelijk zijn verbonden met de uitvoering van officiële controles. Het College is van oordeel dat niet alle aan appellanten doorberekende kostenposten voldoen aan deze voorwaarde.

LHBTI-rechten

EHRM – ARREST - Lapunov t. Rusland – 12 september 2023 - [persbericht](#) – [arrest](#) – [28834/19](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0912JUD002883419](#)

Mishandeling door politieagenten vanwege seksuele geaardheid – Onvoldoende onderzoek – Artikel 3 EVRM - Artikel 14 EVRM - Schending

Klager is door politieagenten zwaar mishandeld en bedreigd vanwege zijn seksuele geaardheid. Er vonden verschillende aanhoudingen plaats in het kader van een zuiveringsactie van homoseksuele of vermoedelijke homoseksuele mensen in Tsjetsjenië. Klager werd verplicht namen van vrienden te geven die ook homoseksueel zouden zijn en vervolgens zijn ook zij opgepakt en mishandeld. Zijn familie is bedreigd en hij is gedwongen een wapen vast te houden zodat zijn vingerafdrukken daarop terecht zouden komen. Onder druk van klager en verschillende NGO's is uiteindelijk een onderzoek gestart.

Het Hof oordeelt dat klager een overtuigend verslag heeft gegeven van de mishandeling door Staatsagenten – die het Hof kwalificeert als marteling – en die de regering niet heeft kunnen weerleggen en oordeelt daarom dat het onderzoek naar deze beschuldigingen ernstig gebrekkig en niet onafhankelijk is geweest.

EHRM - ARREST – Romanov e.a. t. Rusland – 12 september 2023 – [persbericht](#) – [arrest](#) – [58358/14](#) - [7146/15](#) - [25887/15](#) - [42395/15](#) - [56617/19](#) - [56637/19](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0912JUD005835814](#)

Aanvallen op leden LHBTI-gemeenschap – Geen effectief onderzoek - Vrijheid van vereniging - Artikel 3 EVRM - Artikel 5 EVRM - Schending

Klagers zijn leden van de LGBTI-gemeenschap. De klacht gaat over homofobe aanvallen en het gebrek aan een effectief onderzoek naar de incidenten. Sommige klagers klagen er ook over dat zij onrechtmatig zijn gearresteerd en vastgehouden tijdens vreedzame pro-LGBTI-demonstraties. De zaak omvat zes afzonderlijke klachten waarbij in totaal elf klagers betrokken zijn.

Het Hof oordeelde met name dat de autoriteiten er niet in waren geslaagd effectieve maatregelen te treffen om deze homofobe aanvallen te voorkomen. Het merkte ook op dat de autoriteiten herhaaldelijk de aantijgingen van klagers over de homofobe motivatie achter de aanslagen, zonder enige motivatie naast zich neer hebben gelegd. Het Hof constateert met grote bezorgdheid dat dit de gangbare praktijk bij de aanpak van haatmisdrijven tegen LHBTI's in Rusland lijkt te zijn. Schending.

Rusland moet elk van de klagers een bedrag van tussen 9.750 en 23.000 euro betalen – zoals vermeld in de bijlage bij het vonnis – ter zake van immateriële schade en aan acht van de klagers elk ongeveer € 3.000,- ter zake van de kosten.

EHRM – ARREST – Koilova en Babulkova t. Bulgarije – 5 september 2023 – [persbericht](#) – [arrest](#) - [40209/20](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0905JUD004020920](#)

Geen erkenning huwelijk partners van hetzelfde geslacht – schending artikel 8 EVRM

De nationale autoriteiten hadden geweigerd de burgerlijke staat van de eerste klaagster als gehuwd aan te merken in de burgerlijke stand, nadat zij met haar partner van hetzelfde geslacht was gehuwd in het Verenigd Koninkrijk. De nationale wetgeving stond een dergelijke verandering niet toe, aangezien deze niet voorzorg in enige vorm van verbintenis voor koppels van hetzelfde geslacht. De klaagsters voeren aan dat zij niet de rechtsbescherming genieten waarop zij als getrouwd stel menen recht te hebben.

De staat heeft betoogd dat de nationale autoriteiten toegewijd zijn aan de strijd tegen discriminerende behandeling op grond van seksuele geaardheid. Desondanks komt het EHRM tot de conclusie dat de nationale autoriteiten geen stappen hebben ondernomen om passende regelgeving uit te vaardigen. Op basis van hetgeen de staat heeft aangevoerd, kan het Hof niet komen tot een openbaar belang dat zou moeten prevaleren boven de belangen van de klagers.

Daarmee is het Hof van oordeel dat de staat niet heeft voldaan aan haar positieve verplichting om ervoor te zorgen dat de klagers zich konden beroepen op een juridisch kader om hun rechten als koppel van hetzelfde geslacht te waarborgen. Artikel 8 EVRM is geschonden.

- Different ways to the same goal: Strasbourg and Luxembourg on same-sex couples ([Johan Callewaert](#))

NOOT - EHRM 11 juli 2023, [Semenya t. Zwitserland](#)

Caster Semenya v. Switzerland: eligibility of intersex female athlete in female athletic events. ([strasbourgobservers](#))

EHRM factsheets en guides

- Homosexuality: criminal aspects
- [Sexual orientation issues](#)

Luchtvaart

HvJ – ARREST - C-320/21 P (Ryanair/Commissie) – 28 september 2023 – ECLI:EU:C:2023:712 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

HvJ – ARREST - C-321/21 P (Ryanair/Commissie) – 28 september 2023 - ECLI:EU:C:2023:713 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Staatssteun — Zweedse steun aan SAS - COVID-19 – Garantie voor een doorlopende kredietlijn Artikel 107, lid 2, onder b), VWEU

Samenvatting onder: [Staatssteun](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING - C-516/23 (Qatar Airways) – Duitsland – 8 augustus 2023 (ECER 22.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Luchtvaartclaim – Vliegpunten - Verordening (EG) nr. 261/2004

Verzoekers hadden een vlucht geboekt naar Bali. Verweerster heeft de vluchten geannuleerd. Verzoekers hebben een vervangende vlucht gevorderd voor dezelfde route. Na het vruchteloos verstrijken van de gestelde termijn boekten verzoekers de vluchten met gebruikmaking van 140.000 mijlen in het programma van American Airlines en betaalden daarvoor 394,62 EUR. De marktprijs van de vluchten op de boekingsdatum was 4.276,36 EUR. Volgens verweerster hebben verzoekers enkel heffingen en luchtvaartbelasting betaald en waren de tickets daardoor aan te merken als “gratis”.

In dit verband vraagt de verwijzende rechter zich allereerst af of de passagier in dat geval „gratis”, als bedoeld in artikel 3, lid 3, eerste alternatief, van de passagiersrechtenverordening, reist. De actie was niet voor iedereen toegankelijk, maar slechts voor een door verweerster vastgestelde groep van personen of beroepsgroep. De verwijzende rechter vraagt zich derhalve af of er sprake is van een voor het publiek toegankelijk tarief waardoor de passagiersrechtenverordening van toepassing kan zijn.

Prejudiciële vragen:

Moet verordening (EG) nr. 261/2004 aldus worden uitgelegd dat de passagier in de zin van artikel 3, lid 3, eerste alternatief, van de verordening gratis reist, wanneer hij voor het ticket enkel heffingen en luchtvaartbelasting hoeft te betalen?

Moet verordening (EG) nr. 261/2004 aldus worden uitgelegd dat er geen sprake is van een tarief dat in de zin van artikel 3, lid 3, tweede alternatief, van de verordening (indirect) voor het publiek toegankelijk is, indien de vlucht is geboekt in het kader van een actie van een luchtvaartmaatschappij die in tijd en hoeveelheid beperkt was en enkel voor een bepaalde beroepsgroep toegankelijk was?

Moet er een tijdsverband bestaan tussen de oorspronkelijk geboekte en geannuleerde vlucht en de gewenste andere vlucht op een latere datum? En zo ja, hoe moet dit tijdsverband dan worden afgebakend?

PREJUDICIËLE VERWIJZING - C-502/23 (Iberia) – Duitsland - 13 juli 2023 (ECER 21.9.23) - verwijzingsuitspraak

Luchtvaartclaim – Ticket gekocht met bonusmijlen

De Duitse rechter vraagt zich af of artikel 5, lid 1, onder a), junctis artikel 8, lid 1, onder a), en artikel 7, lid 3, van verordening (EG) nr. 261/2004 aldus moet worden uitgelegd dat een passagier die een ticket voor een vlucht niet met geld, maar met bonusmijlen heeft gekocht, in geval van annulering van die vlucht, terugbetaling van de prijs van het ticket in geld kan verlangen.

WIKI

- [Wiki luchtvaartclaims](#)

Manipulatiesoftware auto's

HvJ – ARREST – C-27/22 (Volkswagen Group Italia en Volkswagen Aktiengesellschaft) – 14 september 2023 - Italië – ECLI:EU:C:2023:663 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Ne bis idem - Sancties wegens oneerlijke handelspraktijken – Cumulatie van grensoverschrijdende sanctieprocedures – Dieselgate - Richtlijn 2005/29/EG - Artikelen 50 en 52 Handvest EU

Samenvatting onder: [Ne bis in idem](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – C-251/23 en C-308/23 (Mercedes-Benz Group e.a.) - Duitsland – 19 april 2023 en 17 mei 2023 (ECER 6.7.2023) - [verwijzingsuitspraak](#)

Personenauto met dieselmotor - Manipulatie-instrument - Verordening 2007/715/EG

In beide zaken vordert de verzoekende partij schadevergoeding van verwerende partij Mercedes-Benz Group AG in verband met de aankoop van een auto omdat dit auto zijns inziens is uitgerust met verboden manipulatie-instrumenten.

De vraag is of een personenauto met een dieselmotor waarvoor de emissienorm Euro 5 geldt, ongeacht of in het motormanagementsysteem ervan een schakeling is geïnstalleerd die conceptueel moet worden aangemerkt als manipulatie-instrument in de zin van artikel 3, punt 10, van verordening nr. 715/2007, in strijd is met het Unierecht wanneer gezien het ontwerp van dat systeem en de regeling van de daarin geïnstalleerde functies van meet af aan duidelijk is dat het auto, nadat de motor is warmgedraaid, zelfs dan in de „mix” meer dan 180 mg stikstofoxide per kilometer uitstoot wanneer het onder die omstandigheden een testcyclus overeenkomstig de NEDC ondergaat.

Mededinging

HvJ – CONCLUSIE - C-605/21 (Heureka Group) - 21 september 2023 - Tsjechië – A-G Kokott - Grote Kamer – [ECLI:EU:C:2023:695](#) – [conclusie](#)

Misbruik machtspositie – Google Search - Schadevordering voor gederfde winst - Verjaring - Richtlijn 2014/104/EU – Artikel 102 VWEU

Verzoekster vordert vergoeding voor de schade in de vorm van gederfde winst die zij zou hebben geleden ten gevolge van het misbruik dat verweerster heeft gemaakt van haar machtspositie door haar eigen prijsvergelijkingsdienst op de best mogelijke plaats in de algemene zoekresultaten te plaatsen en weer te geven ten nadele van verzoeksters prijsvergelijkingsdienst. De vordering is ingesteld naar aanleiding van het besluit van de Commissie in de zaak Google Search (Shopping), waarbij is vastgesteld dat verweerster in de periode van februari 2013 tot en met 27 juni 2017 door de litigieuze gedraging artikel 102 VWEU had geschonden. Volgens verweerster zijn de vorderingen van verzoekster verjaard.

De verwijzende rechter vraagt of artikel 10 van richtlijn 2014/104 materieel of procesrechtelijk van aard is. Tevens twijfelt de rechter over de verenigbaarheid van nationaalrechtelijke bepalingen inzake het kennis nemen van schade en verjaringstermijnen met de relevante bepalingen van het Unierecht.

A-G geeft het Hof in overweging: Om te bepalen of artikel 10, van richtlijn 2014/104/EU ratione temporis van toepassing is, moet worden nagegaan of de aan de orde zijnde situatie vóór het verstrijken van de omzettingstermijn van deze richtlijn vaststond dan wel of deze na het verstrijken van die termijn effect blijft sorteren. Daartoe moet worden onderzocht of de voor de (...) verjaringstermijn was verstreken op de datum van het verstrijken van de termijn voor omzetting van richtlijn 2014/104, wat betekent dat moet worden bepaald op welk tijdstip die verjaringstermijn is ingegaan. In de periode vóór het verstrijken van de termijn voor omzetting van richtlijn 2014/104 wordt de aanvang van de verjaringstermijn bepaald overeenkomstig het nationale recht.

Artikel 102 VWEU, gelezen in samenhang met het doeltreffendheidsbeginsel, verzet zich tegen een nationale regeling die toestaat dat de verjaringstermijn voor het recht op vergoeding van door een voortdurende mededingingsverstoringe gedraging veroorzaakte schade ingaat voordat die gedraging in haar totaliteit is beëindigd.

Krachtens artikel 102 VWEU, gelezen in samenhang met het doeltreffendheidsbeginsel, mogen de verjaringstermijnen voor schadevorderingen wegens inbreuken op het mededingingsrecht van de lidstaten en van de Unie niet ingaan voordat de benadeelde partij kennis heeft gekregen, of redelijkerwijs

kan worden geacht kennis te hebben gekregen, van de voor het instellen van haar schadevordering onmisbare gegevens, waaronder het bestaan van een inbreuk op het mededingingsrecht. Wanneer een dergelijke rechtsovereenkomst wordt ingesteld naar aanleiding van een besluit van een mededingingsautoriteit, kan er, bij gebreke van andere aanwijzingen, redelijkerwijs van worden uitgegaan dat deze kennis, onder voorbehoud van verificatie door de nationale rechter, is verkregen vanaf de datum waarop de samenvatting van dit besluit officieel is bekendgemaakt. Bij gebreke van een dergelijk besluit kan de kennis van het bestaan van de inbreuk slechts worden vastgesteld indien er een reeks nauwkeurige en onderling overeenstemmende aanwijzingen bestaat op basis waarvan kan worden aangenomen dat een zorgvuldige partij er redelijkerwijs niet onkundig van kon zijn dat de feiten waarvan zij kennis had of kon hebben, een inbreuk op het mededingingsrecht vormden.

Artikel 102 VWEU, gelezen in samenhang met het doeltreffendheidsbeginsel, verzet zich niet tegen een verjaringsregeling voor schadevorderingen wegens inbreuken op het mededingingsrecht die de verjaringsstermijn tijdens de procedure voor de mededingingsautoriteit of de rechterlijke toetsing van het besluit van een dergelijke autoriteit niet automatisch opschort of stuit. Artikel 102 VWEU, gelezen in samenhang met het doeltreffendheidsbeginsel, vereist evenwel dat de benadeelde partij haar rechtsovereenkomst volgens de nationale verjaringsregeling kan baseren op het besluit van een mededingingsautoriteit betreffende de betrokken inbreuk op de mededingingsregels van de Unie.

GERECHT EU – ARREST – 27 september 2023 – zaak T-172/21 – Valve Corporation / Commissie – ECLI:EU:T:2023:587 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Online videogames – Geoblocking - Artikel 101 VWEU – Artikel 53 EER

Het Gerecht bevestigt dat met de geoblocking van activeringscodes voor het platform Steam inbreuk is gemaakt op het mededingingsrecht van de Unie. Door deze geoblocking bilateraal af te spreken, hebben Valve (de exploitant van het platform Steam) en vijf ontwikkelaars van videogames voor pc de grensoverschrijdende verkoop van bepaalde videogames voor pc die met dit platform compatibel zijn, onrechtmatig beperkt.

Milieu, natuur, duurzame energie

HvJ – ARREST – C-169/22 (Commissie / Italië) – 7 september 2023 - ECLI:EU:C:2023:642 – geen conclusie – [arrest](#)

Niet nakoming - Drinkwatervereisten - Richtlijn 98/83/EG

Het Hof oordeelt dat Italië haar verplichtingen niet is nagekomen op grond van de gecombineerde bepalingen van artikel 4, lid 1, en bijlage I, deel B, van Richtlijn 98/83/EG, door geen maatregelen te hebben genomen om te voldoen aan de parameterwaarden vermeld in bijlage I, deel B, bij die richtlijn, enerzijds met betrekking tot het niveau van de arseenconcentratie in water, [...] evenals – artikel 8, lid 2, van richtlijn 98/83, door er niet voor te zorgen dat zo snel mogelijk de nodige maatregelen werden genomen ten aanzien van de kwaliteit van het voor menselijke consumptie bestemde water in de o.a. de gemeente Bagnoregio wat betreft het niveau van de arseenconcentratie in deze wateren, en in de gemeenten Bagnoregio en Fabrica di Roma, wat betreft het niveau van de fluorideconcentratie in hun wateren.

HvJ – ARREST - C-116/22 (Commissie / Duitsland) – 21 september 2023 – ECLI:EU:C:2023:687 – conclusie – arrest

Niet nakoming – Habitatrichtlijn – Speciale beschermingszones - Richtlijn 92/43/EEG

Na de beroepen die aanleiding hebben gegeven tot de arresten Commissie/Portugal, Commissie/Griekenland, en de aanhangige zaak C-444/21, Commissie/Ierland is dit het vierde beroep wegens niet-nakoming op dit gebied dat bij het Hof is ingesteld. Bovendien is bij het Hof nog een soortgelijk beroep aanhangig en lopen er niet-nakomingsprocedures tegen verscheidene andere lidstaten.

Hof: Duitsland is de verplichtingen niet nagekomen die op haar rusten krachtens artikel 4, lid 4, van richtlijn 92/43/EEG doordat zij niet als speciale beschermingszones heeft aangewezen 88 van de 4 606 gebieden van communautair belang die zijn opgenomen in de lijsten die zijn vastgesteld bij beschikking 2004/69/EG, bij beschikking 2004/798/EG en bij beschikking 2004/813/EG van de Commissie van 7 december 2004 tot vaststelling, op grond van richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio, zoals bijgewerkt door respectievelijk beschikking 2008/218/EG van de Commissie van 25 januari 2008 tot vaststelling, op grond van richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van een eerste bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de alpiene biogeografische regio, beschikking 2008/25/EG van de Commissie van 13 november 2007 tot vaststelling, op grond van richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van een eerste bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de continentale biogeografische regio, en beschikking 2008/23/EG van de Commissie van 12 november 2007 tot vaststelling, op grond van richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van een eerste bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio.

Duitsland is de verplichtingen niet nagekomen die op haar rusten krachtens artikel 4, lid 4, van richtlijn 92/43, zoals gewijzigd bij richtlijn 2013/17, doordat zij voor 88 gebieden van de in punt 1 van het dictum bedoelde 4 606 gebieden van communautair belang geen gedetailleerde instandhoudingsdoelstellingen heeft vastgesteld.

De Bondsrepubliek Duitsland is de verplichtingen niet nagekomen die op haar rusten krachtens artikel 6, lid 1, van richtlijn 92/43, zoals gewijzigd bij richtlijn 2013/17, doordat zij voor 737 gebieden van de in punt 1 van het dictum bedoelde 4 606 gebieden van communautair belang niet de nodige instandhoudingsmaatregelen heeft vastgesteld.

HvJ – CONCLUSIE – C-234/22 (Roheline Kogukond e.a.) – 14 september 2023 - Estland – A-G Kokott - ECLI:EU:C:2023:680 – conclusie

Milieu-informatie – Statistische bosinventarisatie – Proefvlakken – Toegang tot gegevens - Richtlijn 2003/4/EG

Het milieugeschapschap van Estland verzamelt met regelmatige tussenpozen gegevens op permanente proefvlakken, die als representatieve steekproeven dienen om conclusies over de algemene toestand van de bossen te trekken. De locaties moeten vertrouwelijk blijven om te voorkomen dat de habitats op die locaties worden gemanipuleerd en de locaties daardoor niet langer representatief zijn.

Het is evenwel bekend dat overheidsinstanties op grond van de milieu-informatierichtlijn kunnen worden verzocht om milieu-informatie openbaar te maken, zonder dat een specifiek belang hoeft te worden aangevoerd. Indien wordt bevestigd dat de litigieuze locatiegegevens milieu-informatie zijn, rijzen derhalve moeilijke vragen over eventuele uitzonderingen op dit recht, met name of de internationale samenwerking op het gebied van bosinventarisatie of de bescherming van het milieu een vertrouwelijke behandeling van die gegevens rechtvaardigt. Tevens moet worden onderzocht welk belang de milieu-informatierichtlijn hecht aan het risico dat de openbaarmaking van de locaties afbreuk zou kunnen doen

aan de kwaliteit van de bosinventarisatie. Voorziet de milieu-informatierichtlijn in een recht voor eenieder om de locaties van de permanente proefvlakken van de statistische bosinventarisatie te kennen?

Moeten gegevens die betrekking hebben op de locatie van de permanente proefvlakken van de statistische bosinventarisatie, worden aangemerkt als milieu-informatie in de zin van artikel 2, punt 1, onder a) of b), van richtlijn 2003/4/EG ?

A-G geeft het Hof in overweging: Gegevens over de locatie van de permanente proefvlakken van de statistische bosinventarisatie vormen samen met de informatie over de toestand van die vlakken informatie over de toestand van elementen van het milieu en zijn derhalve milieu-informatie in de zin van artikel 2, punt 1, onder a), van richtlijn 2003/4/EG van het Europees Parlement en de Raad van 28 januari 2003 inzake de toegang van het publiek tot milieu-informatie en tot intrekking van richtlijn 90/313/EEG van de Raad.

De toepassing van uitzonderingen op het recht van toegang tot milieu-informatie veronderstelt dat de openbaarmaking van de betrokken informatie leidt tot een redelijkerwijs voorzienbaar en niet louter hypothetisch risico van een concrete en daadwerkelijke ondermijning van het specifiek beschermde belang.

Het in artikel 8, lid 1, van richtlijn 2003/4 erkende belang bij de kwaliteit van de milieu-informatie kan op zich niet rechtvaardigen dat de openbaarmaking van milieu-informatie wordt geweigerd. Bij de uitlegging van de uitzonderingen op het recht van toegang en bij de belangenafweging moet echter het belang van het publiek bij de openbaarmaking van de locaties van de permanente proefvlakken van de statistische bosinventarisatie in aanmerking worden genomen. Dit belang is beperkt indien de openbaarmaking leidt tot een redelijkerwijs voorzienbaar en niet louter hypothetisch risico van een concrete en daadwerkelijke ondermijning van de betrouwbaarheid van de bosinventarisatie en indien mogelijke voordelen van openbaarmaking met andere middelen kunnen worden bereikt.

Gegevens over de locatie van de permanente proefvlakken van een regelmatig herhaalde statistische bosinventarisatie zijn geen materiaal dat nog onvoltooid is, noch onvoltooid documenten of gegevens in de zin van artikel 4, lid 1, onder d), van richtlijn 2003/4.

Een redelijkerwijs voorzienbaar en niet louter hypothetisch risico van een concrete en daadwerkelijke ondermijning van de betrouwbaarheid van de bosinventarisatie, waarvan een lidstaat gebruikmaakt in het kader van de internationale samenwerking met andere staten, kan in de zin van artikel 4, lid 2, onder b), van richtlijn 2003/4 afbreuk doen aan de internationale betrekkingen.

Een redelijkerwijs voorzienbaar en niet louter hypothetisch risico van een concrete en daadwerkelijke ondermijning van de betrouwbaarheid van de bosinventarisatie die de basis voor milieubeschermingsmaatregelen vormt, kan in de zin van artikel 4, lid 2, onder h), van richtlijn 2003/4 afbreuk doen aan de bescherming van milieugebieden.

De verplichting tot actieve verspreiding van milieu-informatie uit hoofde van artikel 7 van richtlijn 2003/4 reikt niet verder dan de verplichting uit hoofde van artikel 3 om milieu-informatie op verzoek openbaar te maken.

HvJ – CONCLUSIE - C-301/22 (Sweetman) - 21 september 2023 - Ierland – A-G Rantos - ECLI:EU:C:2023:697 – conclusie

Kaderrichtlijn water – Oppervlaktewatertoestand – Waterlichaam - Vergunning - milieubescherming - Richtlijn 2000/60/EG

Is een lidstaat verplicht om alle meren op zijn grondgebied, ook die met een oppervlakte van minder dan 0,5 km² te karakteriseren in de zin van artikel 5 van en bijlage II bij richtlijn 2000/60/EG en vervolgens in te delen naar ecologische toestand in de zin van artikel 8 van en bijlage V bij die richtlijn? Zo nee, welke verplichtingen heeft de lidstaat dan op grond van die richtlijn om de bescherming van een

dergelijk waterlichaam te waarborgen wanneer een project gevolgen kan hebben voor dat waterlichaam? Dit zijn in wezen de vragen van de High Court (rechter in eerste aanleg, Ierland).

A-G geeft het Hof in overweging: De artikelen 5 en 8 van richtlijn 2000/60/EG moeten aldus worden uitgelegd dat zij de lidstaten niet verplichten om alle meren met een oppervlakte van minder dan 0,5 km² te karakteriseren en in te delen.

Richtlijn 2000/60 moet aldus worden uitgelegd dat de bevoegde nationale instanties in het kader van de vergunningsprocedure voor een project betreffende een meer dat wegens zijn geringe oppervlakte niet is gekarakteriseerd en ingedeeld, door middel van een ad-hocanalyse moeten verzekeren dat het project geen achteruitgang van de toestand van dit oppervlaktewaterlichaam kan teweegbrengen in de zin van artikel 4, lid 1, onder a), i), van die richtlijn.

PREJUDICIËLE VERWIJZING - C-461/23 (Umweltforum Osnabrücker Land) – Duitsland – (ECER 20.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Habitatrichtlijn - SMB-richtlijn - Richtlijn 92/43/EEG - Richtlijn 2001/42/EG

De verordening inzake het beschermd landschapsgebied „Bäche im Artland” regelt het verbod van handelingen die het karakter van het gebied wijzigen of in strijd zijn met de beschermingsdoelstelling van deze verordening en vermeldt de handelingen en het gebruik die van dit verbod zijn vrijgesteld. De verzoekende partij heeft een verzoek tot rechterlijke toetsing van deze verordening ingediend.

De vraag is o.a. of uit de SMB-richtlijn en de habitatrichtlijn volgt dat een strategische milieubeoordeling moet worden verricht of in ieder geval een besluit van de lidstaat betreffende het verrichten van een dergelijke beoordeling moet worden vastgesteld.

Vergelijkbare vragen rijzen in veel van de bij de verwijzende rechter aanhangige toetsingsprocedures. Van de beantwoording van de prejudiciële vragen hangt de beoordeling af van de doeltreffendheid van een groot deel van de FFH-beschermingsverordeningen in Nedersaksen (alleen in Nedersaksen zijn 385 FFH-gebieden betrokken) en juist ook elders in Duitsland. Ook voor overeenkomstig vormgegeven handelingen uit andere lidstaten zijn verstrekende rechtsgevolgen denkbaar.

REGELGEVING

BNC Fiche: Herziening Kaderrichtlijn afvalstoffen, [Kamerstuk 22112, nr. 3770](#)

OVERIG

- Artikel: Juridische instrumenten voor een effectiever en efficiënter stikstofbeleid ([BS-20-09-2023](#))
- General Comment No.26 on Children and the Environment – A Milestone in International Human Rights Law? ([EJILtalk](#))
- Climate risk and the EU's macroprudential response ([Leiden law blog](#))
- Act Three for Climate Litigation in Strasbourg ([Verfassungsblog](#))
- (...) on 27 September 2023, a historic hearing took place before the Grand Chamber of the European Court of Human Rights. The Court heard the Duarte Agostinho case, brought by six Portuguese children and young people against a whopping 33 Member States of the Council of Europe. Having heard two other climate cases this past March (the *KlimaSeniorinnen v. Switzerland* and *Carême v. France* cases, respectively), this was the Court's final hearing before it issues its first-ever findings on climate change.

EHRM factsheets en guides

- [Environment](#)
- [Climate change](#)
- [Guide sur la jurisprudence de la Convention européenne des droits de l'homme - Environnement](#)

Ne bis in idem

HvJ – ARREST - C-820/21 (Vinal) - 14 september 2023 - Bulgarije – ECLI:EU:C:2023:667 – geen conclusie – [arrest](#)

Accijns - Belastingentrepots – Intrekking van erkenning naast oplegging van financiële sanctie - Ne-bis-in-idembeginsel – Evenredigheid - Richtlijn 2008/118/EG - Artikel 50 Handvest EU

Samenvatting onder: [Belastingen, accijns](#)

HvJ – ARREST – C-27/22 (Volkswagen Group Italia en Volkswagen Aktiengesellschaft) – 14 september 2023 - Italië – ECLI:EU:C:2023:663 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Ne bis in idem - Sancties wegens oneerlijke handelspraktijken – Cumulatie van grensoverschrijdende sanctieprocedures – Dieselgate - Richtlijn 2005/29/EG - Artikelen 50 en 52 Handvest EU

Aan verzoekers is een hoofdelijke geldboete opgelegd omdat was vastgesteld dat deze vennootschappen een oneerlijke handelspraktijk in de zin van het wetboek consumentenrecht tot stand hadden gebracht. Er is sprake van een samenloop van sancties en sanctieprocedures van autoriteiten van twee lidstaten, Duitsland en Italië. De bestrafte gedragingen, die gevolgen teweegbrengen in beide staten (naast vele andere), worden toegeschreven aan een en dezelfde groep van in Duitsland gevestigde autobouwers.

De toepassing van beperkingen van het recht op ne bis in idem, op de voet van artikel 52 van het Handvest, is problematisch wanneer de procedures die door autoriteiten van twee lidstaten zijn ingeleid niet op voldoende gecoördineerde wijze worden gevoerd, waardoor er dubbele sancties worden opgelegd.

Het Hof heeft immers geoordeeld dat dergelijke beperkingen slechts kunnen worden aanvaard indien de sanctieprocedures worden gecoördineerd. Opgehelderd moet echter worden of het mogelijk (en realistisch) is om die voorwaarde te handhaven wanneer er sprake is van cumulatie van sanctieprocedures in twee lidstaten die zijn ingeleid door bevoegde autoriteiten van verschillende sectoren en er geen wettelijk mechanisme voor de coördinatie van hun maatregelen bestaat.

Het Hof oordeelt dat het beginsel ne bis in idem van toepassing is op sancties, opgelegd wegens oneerlijke handelspraktijken, die worden aangemerkt als administratieve sancties met een strafrechtelijk karakter. Dit beginsel staat eraan in de weg dat een strafrechtelijke procedure ter zake van dezelfde feiten wordt ingeleid of voortgezet wanneer er een definitieve beslissing is, zelfs als die beslissing later wordt gegeven.

Hof: Artikel 50 van het Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat een administratieve geldboete waarin de nationale regeling voorziet en die door de nationale autoriteit voor consumentenbescherming wegens oneerlijke handelspraktijken aan een onderneming wordt opgelegd, een strafrechtelijke sanctie in de zin van deze bepaling vormt wanneer zij een repressief doel nastreeft en zwaar is, ook al wordt zij in de nationale regeling als een administratieve sanctie aangemerkt.

Het in artikel 50 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie neergelegde ne-bis-in-idembeginsel moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale regeling op grond waarvan een boete van strafrechtelijke aard die wegens oneerlijke handelspraktijken aan een rechtspersoon is opgelegd, kan worden gehandhaafd wanneer deze persoon voor dezelfde feiten strafrechtelijk is veroordeeld in een andere lidstaat, ook als deze veroordeling dateert van na het besluit waarbij die boete is opgelegd maar onherroepelijk is geworden voordat de beslissing op het beroep in rechte tegen dat besluit in kracht van gewijsde is gegaan.

Artikel 52, lid 1, van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie moet aldus worden uitgelegd dat het beperkingen van de toepassing van het in artikel 50 ervan neergelegde ne-bis-in-idembeginsel toestaat waardoor een cumulatie van procedures en sancties wegens dezelfde feiten mogelijk wordt indien voldaan is aan de voorwaarden van artikel 52, lid 1, van het Handvest zoals deze in de rechtspraak zijn verduidelijkt, namelijk ten eerste dat de cumulatie geen buitensporige last vormt voor de betrokken persoon, ten tweede dat er duidelijke en nauwkeurige regels bestaan op basis waarvan kan worden voorzien voor welk handelen en nalaten cumulatie mogelijk is, en ten derde dat de betrokken procedures voldoende onderling zijn afgestemd en kort na elkaar hebben plaatsgevonden.

- 📌 Double jeopardy in Volkswagen cases - CJEU in Volkswagen Group Italia and Volkswagen Aktiengesellschaft (C-27/22) ([ECLB](#))

HvJ – ARREST - C-55/22 (Bezirkshauptmannschaft Feldkirch) – 14 september 2023 - Oostenrijk – ECLI:EU:C:2023:670 – geen conclusie – [arrest](#)

Kansspelen - Nieuwe vervolging – Ne bis in idem – Artikel 50 Handvest EU

Samenvatting onder: [Kansspelen](#)

HvJ – ARREST – C-164/22 – Juan – 21 september 2023 - Spanje – ECLI:EU:C:2023:684 – [persbericht](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Ne bis in idem – EAB – Twee arresten uit verschillende lidstaten - Kaderbesluit 2002/584/JBZ - Kaderbesluit 2008/675/JBZ

Samenvatting onder: [Overlevering en uitlevering](#)

EHRM factsheets en guides

- [Right not to be tried or punished twice](#)
- [Guide on Article 4 of Protocol No. 7 to the ECHR – right not to be tried or punished twice](#)

Oekraïne en Rusland

GERECHT EU – ARREST – T-270/22 (Pumpyanskiy/Raad) – 6 september 2023 – ECLI:EU:T:2023:490 – [persbericht](#) – [arrest](#)

GERECHT EU – ARREST – T-272/22 (Pumpyanskiy/Raad) – 6 september 2023 – ECLI:EU:T:2023:491 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Beperkende maatregelen – Oorlog Oekraïne – Verordening (EU) No 269/2014 - Besluit 2014/145/GBVB

Het Gerecht verwerpt de vorderingen die zijn ingesteld door de heer Dmitry Alexandrovich Pumpyanskiy en mevrouw Galina Evgenyevna Pumpyanskaya tegen de beperkende maatregelen van de Raad. Hoewel de heer Pumpyanskiy geen directe rol heeft gespeeld in het militaire offensief in Oekraïne, is hij betrokken bij economische sectoren die een substantiële bron van inkomsten vormen voor de regering van de Russische Federatie.

OVERIG

- Legal services and the EU's Russia sanctions: some remarks from the Dutch perspective. ([BS-11-09-2023](#))
- Europese Commissie stelt voor om de tijdelijke bescherming voor mensen die Oekraïne ontvluchten met een jaar te verlengen ([ECER](#))
- Children who fled Ukraine face rights challenges in the EU ([FRA](#))

WIKI

- [Wiki Oekraïne](#)

Onderwijs en studenten

EHRM factsheets en guides

- [Guide on Article 2 of Protocol No. 1 to the ECHR – right to education](#)

Overlevering en uitlevering

ARREST – EHRM – Compaore t. Frankrijk – 7 september 2023 – [persbericht](#) – [arrest](#) - [37726/21](#) - ECLI:CE:ECHR:2023:0907JUD003772621

Geen ex nunc toetsing Frankrijk naar artikel 3 EVRM-risico bij uitlevering

Begin 2020 staan de Franse autoriteiten de uitlevering toe van klager aan Burkino Faso waar hij terecht zal staan vanwege zijn mogelijke betrokkenheid bij de moord op (onder andere) een onderzoeksjournalist. Klager is de broer van de voormalige president van Burkino Faso, Blaise Compaoré. Het EHRM oordeelt dat een schending van het procedurele aspect van art. 3 van het Verdrag zou plaatsvinden indien uitlevering zou plaatsvinden zonder voorafgaande herbeoordeling van de geldigheid en betrouwbaarheid van de door Burkino Faso afgegeven diplomatieke garanties. Hierbij

neemt het Hof in overweging dat sinds de beslissing van de Franse autoriteiten in Burkino Faso twee militaire staatsgrepen hebben plaatsgevonden en de diplomatieke garanties niet zijn bevestigd door de tweede overgangsregering en de regering hier ook niet op is ingegaan. Er is aldus geen rekening gehouden met de nieuwe politieke en constitutionele context in de verzoekende staat en de aangezochte staat heeft zich er niet van vergewist dat de garanties met betrekking tot detentieomstandigheden en het opleggen van een levenslange gevangenisstraf nog bindend zijn. Gelet hierop wordt de interim measure (art. 39) verlengd totdat het arrest definitief wordt of tot het moment waarop het EHRM een andere beslissing neemt.

HvJ – ARREST - C-71/21 (Sofiyska gradska prokuratura e.a.) – 14 september 2023 - Bulgarije – ECLI:EU:C:2023:668 – geen conclusie – arrest

Overlevering – Herhaald aanhoudingsbevel na weigering overlevering – Overeenkomst EU-Noorwegen – Familieleven - Artikel 8 EVRM

K.T. heeft de Bulgaarse en de Amerikaanse nationaliteit en heeft een tijd in Noorwegen gewoond met zijn voormalige partner, met wie hij kinderen heeft. Tegen K.T. is een strafzaak ingeleid in Noorwegen vanwege vermeende herhaaldelijke sociale zekerheidsfraude. K.T. is in Polen aangehouden op grond van de signalering in het Schengeninformatiesysteem door de Noorse autoriteiten. Het Noorse Openbaar Ministerie heeft op basis van de Overleveringsovereenkomst een aanhoudingsbevel uitgevaardigd. De Poolse rechter heeft de overlevering aan de Noorse autoriteiten geweigerd. De voormalige partner van KT zit een vrijheidsstraf uit en KT zou na zijn overlevering in voorlopige hechtenis worden genomen, waardoor de kinderen in een pleeggezin moeten worden geplaatst, wat zou indruisen tegen artikel 8 EVRM. Het beroep van het Openbaar Ministerie, is verworpen. Vervolgens is KT in Bulgarije opnieuw aangehouden op grond van zijn signalering in het Schengeninformatiesysteem. De Noorse autoriteiten hebben opnieuw een aanhoudingsbevel uitgevaardigd.

Vraag van de Bulgaarse rechter is of het is toegestaan om, met het oog op strafvervolgung in dezelfde zaak een nieuw aanhoudingsbevel uit te vaardigen tegen een persoon wiens overlevering door een EU-lidstaat is geweigerd op grond van artikel 1, derde lid van de overeenkomst jo artikel 6 VEU jo artikel 8 EVRM?

Hof: Artikel 1, lid 3, van de Overeenkomst EU met IJsland en Noorwegen moet aldus worden uitgelegd dat het zich niet ertegen verzet dat meerdere opeenvolgende aanhoudingsbevelen worden uitgevaardigd tegen een gezochte persoon om zijn overlevering door een staat die partij is bij die overeenkomst te verkrijgen nadat een andere staat die partij is bij die overeenkomst de tenuitvoerlegging van een eerste aanhoudingsbevel ten aanzien van die persoon heeft geweigerd, voor zover de tenuitvoerlegging van een nieuw aanhoudingsbevel niet leidt tot schending van deze bepaling en de uitvaardiging van dat nieuwe bevel evenredig is.

De Overeenkomst tussen de EU en IJsland en Noorwegen verzet zich ertegen dat de tenuitvoerlegging van een aanhoudingsbevel door een lidstaat wordt geweigerd op de enkele grond dat een andere lidstaat de tenuitvoerlegging van een eerste aanhoudingsbevel dat door IJsland of Noorwegen tegen dezelfde persoon en ter zake van dezelfde feiten is uitgevaardigd, heeft geweigerd.

HvJ – ARREST – C-164/22 – Juan – 21 september 2023 - Spanje – ECLI:EU:C:2023:684 – persbericht – geen conclusie – arrest

Ne bis in idem – EAB – Twee arresten uit verschillende lidstaten - Kaderbesluit 2002/584/JBZ - Kaderbesluit 2008/675/JBZ

Een Spaanse onderdaan, Juan, is in juli 2018 veroordeeld door de Spaanse strafrechter en zit op dit moment zijn gevangenisstraf uit. In januari 2020 is hij eveneens veroordeeld door een Portugese

strafrechter voor soortgelijke feiten als die centraal stonden in de Spaanse strafprocedure. De Portugese autoriteiten hadden een Europees aanhoudingsbevel (EAB) uitgevaardigd tegen deze Spaanse onderdaan voor de tenuitvoerlegging van het Portugese strafvonnis. De Spaanse rechter heeft geweigerd om dat EAB ten uitvoer te leggen, omdat Juan Spaans staatsburger is. Volgens de Spaanse rechter moet de door de Portugese rechter opgelegde gevangenisstraf in Spanje worden uitgezeten. Juan is tegen die beslissing van de Spaanse rechter opgekomen bij de verwijzende rechter. Hij voert onder meer aan dat de feiten uit het arrest van de Spaanse strafrechter dezelfde zijn als de feiten waarvoor hij in Portugal is berecht en verwijst in dat kader naar het beginsel ne bis in idem.

Het gaat in deze zaak dus om twee arresten van rechterlijke instanties van verschillende lidstaten, waarbij de feiten die ten grondslag liggen aan die arresten worden gekenmerkt door een soortgelijke manier van handelen, maar die feiten in de ene dan wel de andere lidstaat hebben plaatsgevonden. In die context wil de rechter weten of het beginsel ne bis in idem van toepassing is.

Het Hof oordeelt dat het ne bis in idem beginsel aan de tenuitvoerlegging van een Europees arrestatiebevel tegen de persoon die verantwoordelijk is voor een frauduleus piramidospel dat in Spanje en Portugal is opgezet, niet in de weg te staat. De feiten op grond waarvan die persoon in Spanje en Portugal is veroordeeld, lijken niet identiek te zijn.

Hof: Artikel 3, punt 2, van kaderbesluit 2002/584/JBZ moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen de tenuitvoerlegging van een door een lidstaat uitgevaardigd Europees aanhoudingsbevel in een situatie waarin de gezochte persoon reeds bij onherroepelijk vonnis is berecht in een andere lidstaat en daar een gevangenisstraf uitzit voor het in dat vonnis vastgestelde strafbare feit, op voorwaarde dat deze persoon in de uitvaardigende lidstaat voor dezelfde feiten wordt vervolgd, zonder dat voor de vaststelling of er sprake is van „dezelfde feiten” rekening mag worden gehouden met de kwalificatie van de betrokken strafbare feiten naar het recht van de uitvoerende lidstaat (in dit geval Spanje).

RECHTSPRAAK NL – VOORNEMEN PREJUDICIËLE VERWIJZING - Rechtbank Amsterdam - 7 september 2023 - [ECLI:NL:RBAMS:2023:5795](#)

Pools EAB ten behoeve van vervolging

Tussenuitspraak in verband met het voornemen om prejudiciële vragen te stellen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie.

De opgeëiste persoon wordt in Polen onder meer verdacht van het niet betalen van kinderalimentatie. Hij voldoet aan de voorwaarden als bedoeld in artikel 6, derde lid, OLW met uitzondering van de voorwaarde dat hij in Nederland kan worden vervolgd voor de feiten genoemd in het EAB.

Ingevolge artikel 6, eerste lid, OLW kan de overlevering van Nederlanders ten behoeve van strafvervolging afhankelijk worden gemaakt van een terugkeergarantie. Daarbij geldt niet de voorwaarde dat de Nederlandse opgeëiste persoon voor het strafbare feit dat aan het vervolgings-EAB ten grondslag ligt ook in Nederland kan worden vervolgd. De vraag rijst of het mogelijke onderscheid tussen de rechtspositie van Nederlanders en vreemdelingen als bedoeld in artikel 6, derde lid, OLW in strijd is met het in artikel 18 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie neergelegde verbod op discriminatie op grond van nationaliteit. De rechtbank is voornemens deze vraag voor te leggen aan het HvJ EU.

De rechtbank ziet zich verder voor de vraag gesteld hoe, tegen de achtergrond van artikel 25 Kaderbesluit 2008/909/JBZ, de dwingende weigeringsgrond van artikel 2:13, eerste lid onder f, WETS zich verhoudt tot artikel 7, derde lid, Kaderbesluit 2008/909/JBZ en tot artikel 4, punt 1, Kaderbesluit 2002/584/JBZ, waarin het ontbreken van dubbele strafbaarheid van niet-lijstfeiten als facultatieve weigeringsgrond is opgenomen. De rechtbank is voornemens hier een vraag over te stellen aan het HvJ EU.

De verwachting is dat, als de rechtbank bij een nadere tussenuitspraak prejudiciële vragen gaat stellen aan het HvJ EU, die uitspraak zal worden gedaan na het verstrijken van de 90-dagentermijn. Omdat op dit moment de in artikel 22, vierde lid, OLW bedoelde omstandigheid zich nog niet voordoet, lijkt de beslistermijn op grond van die bepaling nog niet te kunnen worden verlengd. Naar de letter lijkt artikel 22 OLW eraan in de weg te staan dat de rechtbank, na het verstrijken van de voornoemde 90-dagentermijn, vragen aan het HvJ EU stelt. De rechtbank is voornemens ook hierover een vraag te stellen aan het HvJ EU.

PREJUDICIËLE VERWIJZING - C-481/23 (Sangas) – 24 juli 2023 (ECER 19.9.23) - verwijzingsuitspraak

Weigering aanhoudingsbevel - Verjaring strafbare feiten - Kaderbesluit 2002/584/JBZ

Verweerder is door de Spaanse rechtbank veroordeeld tot gevangenisstraffen voor het plegen van belastingfraude en witwassen. De Roemeense rechter heeft de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel tegen verweerder geweigerd. De Roemeense rechter stelt vast dat er twee facultatieve gronden bestaan om de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel te weigeren, namelijk: De gezochte persoon woont in Roemenië; en de strafbare feiten zouden zijn verjaard indien zij onder de rechtsmacht van de Roemeense gerechtelijke autoriteiten zouden vallen.

De vragen gaan over de toepassing van artikel 4 van kaderbesluit 2002/584/JBZ naar aanleiding van de weigering van de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel door een Roemeense rechter.

Prejudiciële vragen:

1. Voor zover in artikel 4, lid 6, van kaderbesluit 2002/584/JBZ is bepaald dat de gronden voor facultatieve weigering van de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel het geval omvatten waarin het Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd met het oog op de tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf of een tot vrijheidsbeneming strekkende maatregel, terwijl de gezochte persoon verblijft in of onderdaan of ingezetene is van de uitvoerende lidstaat en deze staat zich ertoe verbindt die straf of maatregel overeenkomstig zijn nationale recht zelf ten uitvoer te leggen:

a) Mag deze grond voor facultatieve weigering van overlevering ook worden toegepast in gevallen waarin nog geen definitieve beslissing is genomen over de gezochte persoon?

b) Zo ja, kan overlevering dan worden geweigerd op grond dat de gezochte persoon verblijft in de uitvoerende staat, zonder dat deze staat zich ertoe verbindt de betreffende straf of maatregel overeenkomstig zijn nationale recht ten uitvoer te leggen?

2. Mag de verjaringsgrond ook worden toegepast in gevallen waarin de strafvervolgning of de straf volgens de wet van de uitvoerende lidstaat geacht wordt verjaard te zijn, ook al zijn de gerechten van die staat niet bevoegd om van de feiten kennis te nemen?

NOOT – HvJ 22 februari 2022, C-562/21 PPU en C-563/21 PPU

HvJ EU verduidelijkt de criteria ter beoordeling van het risico van schending van het recht op een eerlijk proces in de context van een overlevering. (BS-01-09-2023)

EHRM factsheets

- [Extradition and life imprisonment](#)

Privacy en persoonsgegevens

EHRM - ARREST - Wieder en Guarnieri t. het VK - 12 september 2023 – [persbericht](#) – [arrest](#) - [64407/16](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0912JUD006437116](#)

Onderscheppen (wereldwijd) van communicatie – Privacy schending – Processuele voorwaarden - Artikel 8 EVRM – Artikel 10 EVRM

Het Britse “Investigatory Powers Tribunal” (IPT) heeft in de zaak “Big Brother Watch and Others” (25 mei 2021), uitspraak gedaan over het grootschalig onderscheppen van communicatie door Britse inlichtingendiensten, op basis van nationale regelgeving: artikel 8, lid 4 van de “Regulation of Investigatory Powers Act 2000” (RIPA), en het verwerken van materiaal afkomstig van hun buitenlandse tegenhangers. Het IPT oordeelde dat bepaalde vormen van het verzamelen, bewaren en delen van communicatie in strijd waren met artikel 8 en 10 EVRM. In een wereldwijde campagne heeft “Privacy International” vervolgens individuen opgeroepen om klachten in te dienen bij het IPT. Onder de ruim 600 klachten die met behulp van een online formulier binnenkwamen waren ook die van klagers in deze zaak. Zij zijn een Amerikaan en een Italiaan die beiden onderzoek doen naar (nieuws op het gebied van) data, privacy en veiligheid, en beiden buiten het Verenigd Koninkrijk zijn gevestigd. Hun klachten zijn door het IPT afgewezen. In de huidige zaak geeft de Britse regering toe dat de toepassing van artikel 8, lid 4 RIPA, conform de uitspraak van het IPT in de zaak “Big Brother Watch and Others”, een schending inhield van artikel 8 EVRM. Klagers stellen niet dat er andere inbreuken zijn geweest op hun rechten ingevolge artikel 8 EVRM. Het EHRM oordeelt dan ook dat een schending heeft plaatsgevonden van artikel 8 EVRM op de gronden genoemd in de uitspraak “Big Brother Watch and Others”. In het bijzonder ontbrak het aan onafhankelijke autorisatie, werd niet vermeld welke (categorieën van) selecteurs toegang kregen, noch werd de koppeling van selecteurs aan individuen vooraf intern beoordeeld. Klagers krijgen geen immateriële schadevergoeding, maar de Britse Staat dient wel hun proceskosten tot € 33.155 te vergoeden.

- 🇧🇪 [Données personnelles et juridiction de l'État \(Libertés chéries\)](#)

EHRM – VERWIJZING GROTE KAMER - [Ships Waste Oil Collector B.V. t. Nederland](#) – [persbericht](#) – [arrest](#) – [2799/16](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0516JUD000279916](#); [Burando Holding B.V. t. Nederland en Port Invest B.V. t. Nederland](#) – [persbericht](#) – [arrest](#) – [3124/16](#) - [3205/16](#) - 26 september 2023 [ECLI:CE:ECHR:2023:0516JUD000312416](#); [Janssen de Jong Groep B.V. e.a.](#) – [persbericht](#) – [arrest](#) - [2800/16](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0516JUD000280016](#) - [persbericht verwijzing](#)

Prijsafspraken - Mededingingsautoriteit – Telefoontaps – Artikel 8 EVRM – Artikel 13 EVRM – Geen schending

Op verzoek van klagers zijn de zaken doorverwezen naar de Grote Kamer.

HvJ – ARREST – C-162/22 (Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra) – 7 september 2023 - Litouwen – ECLI:EU:C:2023:631 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Ambtsmisdriven officier van justitie – Tuchtmaatregelen – Toegang tot persoonsgegevens via elektronische communicatiemiddelen - Prokuratuur - Richtlijn 2002/58/EG

Samenvatting onder: [Procesrecht en recht op eerlijk proces](#)

HvJ – CONCLUSIE - C-115/22 (NADA e.a.) – 14 september 2023 - Oostenrijk – A-G Ćapeta - ECLI:EU:C:2023:676 – **Grote Kamer – [persbericht](#) – [conclusie](#)**

AVG - Gegevens over gezondheid – Overtreding antidopingbepalingen – Disciplinaire maatregelen - Bekendmaking - Verordening (EU) 2016/679

Verzoekster is een Oostenrijkse beroepssportster. Zij is schuldig bevonden aan het overtreden van de antidopingregels. Naar aanleiding daarvan heeft de Oostenrijkse nationale antidopingautoriteit op haar openbaar toegankelijke website verzoeksters naam, de details van de betreffende overtreding en de duur van verzoeksters schorsing gepubliceerd. Is deze praktijk verenigbaar met de AVG? Is deze informatie een „gegeven over gezondheid” in de zin van artikel 9 AVG?

Volgens advocaat-generaal Ćapeta gaat het niet om een ‘gegeven over gezondheid’ en schendt een nationale antidopingautoriteit de AVG niet wanneer zij op internet persoonsgegevens publiceert van een sporter die doping heeft gebruikt. De daaruit voortvloeiende inbreuk op het recht op gegevensbescherming kan worden gerechtvaardigd door het preventieve doel van een dergelijke bekendmaking.

A-G geeft het Hof in overweging: De informatie dat een beroepssporter een overtreding van de antidopingregels heeft begaan die verband houdt met het gebruik, een poging tot gebruik of het bezit van een verboden stof of methode, vormt op zichzelf beschouwd geen ‚gegeven over gezondheid’ in de zin van artikel 9 van verordening (EU) 2016/679.

Artikel 5, lid 1, onder c), en artikel 6, lid 3, van verordening 2016/679 moeten aldus worden uitgelegd dat zij niet in de weg staan aan een praktijk waarbij een nationale autoriteit die belast is met het opzetten, coördineren en monitoren van een nationaal dopingcontroleprogramma, persoonsgegevens van een beroepssporter in verband met een overtreding van een antidopingregel op een publiek toegankelijke wijze bekendmaakt op haar website.

Artikel 10 van verordening 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat het van toepassing is op de verwerking van persoonsgegevens die betrekking hebben op het feit dat een beroepssporter, in het kader van een sportactiviteit, op de dopinglijst van het World Anti-Doping Agency geplaatste stoffen heeft bezeten en deze deels heeft gebruikt.

Dat een orgaan belast is met de toetsing van een beslissing waarbij een overtreding van een antidopingregel wordt vastgesteld, heeft niet automatisch tot gevolg dat dit orgaan een ‚overheid’ in de zin van artikel 10 van verordening 2016/679 is.

Dit is het geval zolang naar nationaal recht anderszins is gewaarborgd dat een daartoe aangewezen orgaan toezicht houdt.

HvJ – CONCLUSIE - C-470/21 (La Quadrature du Net e.a.) – 28 september 2023 - Frankrijk – A-G Szpunar - ECLI:EU:C:2023:711 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

AVG – Inbreuk IE-rechten - Geautomatiseerde verwerking – IP-adres - Verkeers- en locatiegegevens - Verordening (EU) 2016/679 - Richtlijn 2002/58/EG

Verzoekende partijen komen op tegen een Frans decreet inzake de geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens. Zij voeren aan dat het decreet en de bepalingen die er de wettelijke grondslag van vormen de toegang tot verbindingsgegevens op onevenredige wijze toestaan voor niet-ernstige overtredingen, zonder dat voorafgaand een toetsing wordt verricht door een rechter of een autoriteit die waarborgen inzake onafhankelijkheid en onpartijdigheid biedt. Op verzoek van de Grote kamer, gedaan overeenkomstig artikel 60, lid 3, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof, heeft het Hof op 7 maart 2023 besloten de onderhavige zaak naar de voltallige zitting te verwijzen. Op 27 oktober 2022, vóór de sluiting van de mondelinge behandeling, heeft de A-G een eerste conclusie in deze zaak genomen. De onderhavige nieuwe conclusie biedt de A-G de gelegenheid om dieper in te gaan op bepaalde onderdelen in deze zaak.

Vallen met een IP-adres overeenkomende gegevens onder verkeers- en locatiegegevens? Verzet richtlijn 2002/58 zich tegen verzameling van dergelijke gegevens zonder voorafgaande toetsing door een bevoegde autoriteit? Is aangepaste, specifiek geautomatiseerde, toetsing toegestaan in dit kader?

Volgens de A-G moeten gegevens over de burgerlijke identiteit die aan het gebruikte IP-adres gekoppeld zijn, kunnen worden bewaard en geraadpleegd wanneer zij het enige onderzoeksmiddel zijn waarmee het mogelijk is om personen te identificeren die zich schuldig hebben gemaakt aan strafbare feiten die uitsluitend op het internet zijn begaan. Volgens hem is het „graduated response”-mechanisme waarvan de werking is toevertrouwd aan de administratieve autoriteit die in Frankrijk belast is met de bescherming van auteursrechten, verenigbaar met de Unierechtelijke vereisten op het gebied van de bescherming van persoonsgegevens.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 15, lid 1, van richtlijn 2002/58/EG, gelezen in het licht van de artikelen 7, 8 en 11 en artikel 52, lid 1, Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat het zich niet verzet tegen een nationale regeling op grond waarvan gegevens over de burgerlijke identiteit die overeenkomen met IP-adressen mogen worden bewaard door aanbieders van elektronische-communicatiediensten en – enkel deze gegevens -mogen worden geraadpleegd door een administratieve autoriteit die belast is met de bescherming van het auteursrecht en de naburige rechten tegen op het internet gepleegde inbreuken op deze rechten, opdat deze autoriteit de houders van deze adressen die ervan worden verdacht die inbreuken te hebben gepleegd kan identificeren en eventueel maatregelen tegen hen kan treffen, zonder dat de toegang vooraf door een rechter of onafhankelijke administratieve entiteit wordt getoetst, wanneer die gegevens het enige onderzoeksmiddel vormen aan de hand waarvan de personen kunnen worden geïdentificeerd aan wie die adressen waren toegewezen toen de inbreuk werd gepleegd.

PREJUDICIËLE VERWIJZING - C-507/23 (Patērētāju tiesību aizsardzības centrs) – Letland - 7 augustus 2023 (ECER 21.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Imitatie en tonen bekend persoon – Schadevergoeding – Begrip “schade”

Verweerder PTAC heeft voor een informatiecampagne een video gemaakt die op verschillende websites is verspreid. De video is gemaakt als boodschap aan consumenten over een aantal belangrijke risico's die ze kunnen lopen bij de aankoop van een tweedehands auto. De hoofdrolspeler in de reportage imiteerde de stem van verzoeker, die een bekende Letse autojournalist en -deskundige is, sprak aan de telefoon in zijn karakteristieke stijl en droeg een muts die lijkt op de muts die verzoeker in andere programma's heeft gedragen. In de reportage wordt tevens een passage getoond uit een programma waarin verzoeker te zien en te horen is. Verzoeker maakt bezwaar tegen de productie en verspreiding van een dergelijke reportage. Verzoeker heeft verzocht PTAC de vertoning van de video te staken,

openbare excuses aan te bieden voor de geleden reputatieschade en hem een vergoeding te betalen voor deze immateriële schade

De vragen gaan over artikel 82, lid 1, AVG. Moet dit artikel aldus moet worden uitgelegd dat de onrechtmatige verwerking van persoonsgegevens, als inbreuk op deze verordening, op zich een ongerechtvaardigde inmenging in het subjectieve recht op gegevensbescherming van een persoon kan vormen en schade voor deze persoon kan opleveren. Wanneer het niet mogelijk is om de toestand te herstellen zoals die was voordat de schade werd veroorzaakt, staat dit artikel er dan niet aan in de weg dat als enige schadevergoeding voor immateriële schade de verplichting wordt opgelegd om excuses aan te bieden?

Staat het artikel er niet aan in de weg dat omstandigheden die tekenend zijn voor de houding en de motivatie van de verwerkingsverantwoordelijke (bijvoorbeeld de noodzaak om een taak van algemeen belang te vervullen, het ontbreken van de bedoeling om de persoon schade te berokkenen of moeilijkheden om het rechtskader te begrijpen), worden aangewend als rechtvaardiging om een lagere vergoeding voor dergelijke schade vast te stellen?

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 15 september 2023 - [ECLI:NL:HR:2023:1216](#)

AVG – Kort geding – Verzoek tot verwijdering – Termijnoverschrijding

Cassatie in het belang der wet. Verzoek op grond van art. 21 AVG tot verwijdering BKR-registratie. Kan betrokkene in kort geding vordering tot verwijdering instellen nadat termijn van art. 35 lid 2 Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming is verstreken? Eisen aan onderbouwing spoedeisend belang.

 [Cassatievlog #068 | Artikel 35 UAVG en ontvankelijkheid in kort geding \(cassatieblog\)](#)

NOOT – HvJ 4 mei 2023, [C-300/21 \(Österreichische Post AG\)](#)

Requirements for GDPR compensation after the ECJ decision in *UI v Österreichische Post* ([European law blog](#))

REGELGEVING

BNC Fiche: Verordening handhaving AVG in grensoverschrijdende zaken, [Kamerstuk 22112, nr. 3769](#)

OVERIG

- Nieuwe EDPB-guidelines doorgifte politiegegevens ([AP](#))
- Prejudicieel vraag en aanbod ([NJB](#))

Het Hof heeft de Raad en het Parlement voorgesteld om zaken over te hevelen, met name die vervelende vluchtverdragingszaken die het Hof over zichzelf heeft afgeroepen, en de nog vervelender indirecte-belastingzaken (BTW, douane, tariefclassificatie en accijnzen). En ook zaken over de handel in broeikasgas-emissierechten. Als criteria voor zijn keuze geeft het Hof: 1) afgebakend rechtsgebied; weinig overlap met andere gebieden, 2) voldoende vaste

jurisprudentie om op te varen, 3) weinig principiële kwesties genererend en 4) voldoende volume.

Wiki

- [Wiki AVG](#)

EHRM factsheets en guides

- [Guide to the case-Law of the of the ECHR on dataprotection](#)
- [Personal data protection](#)
- [Right to the protection of one's image](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces

HvJ – ARREST - C-162/22 (Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra) – 7 september 2023 – Litouwen – ECLI:EU:C:2023:631 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Ambtsmisdriven officier van justitie – Tuchtmaatregelen – Toegang tot persoonsgegevens via elektronische communicatiemiddelen - Prokuratuur - Richtlijn 2002/58/EG

Verzoeker is, na een intern onderzoek naar zijn handelen in de functie van officier van justitie, ontslagen uit zijn ambt vanwege het plegen van ambtsmisdriven. Ook is aan hem een tuchtmaatregel opgelegd. Verzoeker heeft beroep ingesteld bij de rechter en vordert de nietigheid van beide besluiten.

Verbiedt artikel 15, lid 1, van richtlijn 2002/58/EG, gelezen in samenhang met de artikelen 7, 8 en 11 en artikel 52, lid 1, Handvest EU, de bevoegde overheidsinstanties om in onderzoeken naar ambtsmisdriven die verband houden met corruptie gebruik te maken van persoonsgegevens die worden bewaard door aanbieders van elektronische-communicatiediensten en die informatie kunnen verschaffen over de gegevens en communicaties van een gebruiker van een elektronisch communicatiemiddel, ongeacht of in het concrete geval toegang tot deze gegevens is verleend met het oog op de bestrijding van zware criminaliteit en de voorkoming van ernstige bedreigingen van de openbare veiligheid?

Het Hof oordeelt dat de richtlijn het gebruik verbiedt, in verband met administratieve onderzoeken naar corruptie in de publieke sector, van gegevens die zijn verzameld met het oog op de bestrijding van zware criminaliteit. De richtlijn betreffende privacy en elektronische communicatie heeft alleen betrekking op strafrechtelijke vervolging.

Hof: Artikel 15, lid 1, van richtlijn 2002/58/EG (richtlijn betreffende privacy en elektronische communicatie), gelezen in het licht van de artikelen 7, 8 en 11 en artikel 52, lid 1, van het Handvest EU, moet aldus worden uitgelegd dat het eraan in de weg staat dat persoonsgegevens met betrekking tot elektronische communicatie die krachtens een op grond van deze bepaling genomen wettelijke maatregel zijn bewaard door aanbieders van elektronische-communicatiediensten en die vervolgens op grond van die maatregel aan de bevoegde autoriteiten ter beschikking zijn gesteld ter bestrijding van zware criminaliteit, kunnen worden gebruikt in onderzoeken naar ambtsmisdriven die verband houden met corruptie.

- 📌 EU-Hof: persoonsgegevens die zijn bewaard met het oog op de bestrijding van zware criminaliteit mogen later niet worden gebruikt in onderzoeken naar corruptie ([ECER](#))

Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel recht

EHRM – ARREST – Van den Kerkhof t. België - 5 september 2023 – [persbericht](#) – [arrest](#) - [13630/19](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0905JUD001363019](#)

Tijdige rechtspraak – Verplichting van de staat om maatregelen te nemen – Artikel 6 EVRM – Schending

Appartementseigenaar procedeert tegen de verkopers en makelaar omdat hij meent dat hij teveel heeft betaald. Na 7 jaar en 8 maanden, en beoordeling in twee instanties, is de zaak nog aanhangig bij een Gerecht van eerste aanleg. Het EHRM is van oordeel dat de zaak niet binnen redelijke tijd behandeld is. Aangezien de problemen in verband met de excessieve lengte van procedures in het betreffende district structureel van aard zijn, oordeelt het Hof voorts dat de Staat de nodige maatregelen dient te nemen om het recht om binnen een redelijke termijn te worden gehoord, te garanderen. Het Hof brengt in herinnering dat op grond van artikel 46 EVRM de lidstaten zich hebben verbonden zich te houden aan de eindspraken van het Hof in de zaken waarbij zij partij zijn. Het Comité van Ministers ziet toe op de naleving hiervan. De in het ongelijk gestelde lidstaat dient de betrokkenen in de betreffende zaak te compenseren met een redelijke vergoeding. De lidstaat moet daarnaast, onder toezicht van het Comité van Ministers, algemene of eventueel individuele maatregelen in zijn rechtsorde opnemen teneinde de geconstateerde schendingen te beëindigen en de gevolgen daarvan zoveel mogelijk weg te nemen. Schending van artikel 6 EVRM.

HvJ – CONCLUSIE - C-582/21 (Profi Credit Polska) – 14 september 2023 – [A-G Emiliou](#) - Polen – [ECLI:EU:C:2023:674](#) – [conclusie](#)

Herzieningsprocedure – Beginselen Unierecht – Consumentenkrediet - Richtlijn 93/13/EEG

Samenvatting onder: [Consumenten](#)

EHRM factsheets en guides

- [Guide on article 6 ECHR - right to a fair trial \(civil limb\)](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht

EHRM – ARREST –Bavcar t. Slovenië – 7 september 2023 - [persbericht](#) - [arrest](#) - [17053/20](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0907JUD001705320](#)

Uitspraken minister van justitie over belangrijke politieke figuur gedurende proces in strijd met onschuldpresumptie

De klager, een voormalig minister, was in eerste aanleg schuldig bevonden aan het witwassen van geld. Zijn gevangenisstraf werd op zijn verzoek opgeschort vanwege zijn slechte gezondheidstoestand. Tijdens de beroepsprocedure verschenen er videobeelden waarop hij basketbal speelde. De toenmalige minister van justitie liet zich daarover vervolgens in een televisie-interview uit met onder andere de woorden: “als deze zaak verjaart... zal ik al het mogelijke doen om de hoofden te laten rollen”.

Het Hof is van oordeel dat de uitspraak van de minister schuld van de kant van de klager impliceert en een reactie bij de rechtbank en de regering heeft veroorzaakt. Daarmee is het vermoeden van onschuld ex artikel 6 EVRM geschonden.

Verder oordeelt het Hof dat geen sprake is van een schending van artikel 7 EVRM voor wat betreft de klacht met betrekking tot een ontwikkeling in de binnenlandse jurisprudentie.

HvJ – ARREST – C-209/22 (Rayonna prokuratura Lovech, TO Lukovit) – 7 september 2023 - Bulgarije – ECLI:EU:C:2023:634 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Fouillering en inbeslagname – Recht op informatie – Recht op een advocaat - Verdovende middelen - Rechterlijke toetsing van dwangmaatregelen in strafrechtelijke onderzoeken - Verzuim toekennen status aan betrokkene - Richtlijn 2012/13/EU - Richtlijn 2013/48/EU

De politie heeft de bestuurder van een auto een stopteken gegeven. De passagiers verklaarden tegenover de politie in het bezit te zijn van verdovende middelen. De politieambtenaar ging over tot fouillering van één van de passagiers. Hiervan maakte hij proces-verbaal op overeenkomstig het model van een procesverbaal inzake fouillering en daaropvolgende inbeslagname in spoedeisende gevallen met een rechterlijke machtiging achteraf. De prejudiciële vragen zien op deze goedkeuring achteraf. De verwijzende rechter wil weten of de dwangmaatregelen die zijn aangewend binnen de werkingssfeer vallen van richtlijn 2013/48/EU en richtlijn 2012/13/EU, terwijl het nationale recht het in die richtlijnen bedoelde begrip „verdachte” niet kent en die persoon niet officieel ervan in kennis is gesteld dat hij de (in het Bulgaarse recht wel voorkomende) hoedanigheid van „beklaagde” zou hebben. Op basis van die status zou hij de mogelijkheid hebben om zich op de rechten van verdediging te beroepen (zoals het recht op informatie en het recht op een advocaat). Ook stelt de verwijzende rechter vragen over de in het nationale recht geregelde rechterlijke toetsing van dwangmaatregelen ter verkrijging van bewijs in de loop van het strafrechtelijk onderzoek.

Hof: Artikel 2, lid 1, van richtlijn 2012/13/EU, alsmede artikel 2, lid 1, van richtlijn 2013/48/EU moeten aldus worden uitgelegd dat deze richtlijnen van toepassing zijn op een situatie waarin een persoon over wie er informatie is dat hij verboden middelen bezit aan een fouillering wordt onderworpen, met daaropvolgende inbeslagname van die middelen. Het feit dat het nationale recht het begrip „verdachte” niet kent en dat die persoon niet officieel ervan in kennis is gesteld dat hij de hoedanigheid van „beklaagde” zou hebben, is in dit verband niet van belang.

Artikel 8, lid 2, van richtlijn 2012/13 en artikel 12, lid 1, van richtlijn 2013/48, gelezen in het licht van de artikelen 47 en 48 Handvest EU, moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen nationale rechtspraak volgens welke de rechter bij wie krachtens het toepasselijke nationale recht om goedkeuring achteraf is gevraagd voor een fouillering en de daaropvolgende inbeslagname van verboden middelen, die zijn uitgevoerd in de voorfase van een strafprocedure, niet bevoegd is om na te gaan of de door deze richtlijnen gewaarborgde rechten van de verdachte of beklaagde bij die gelegenheid zijn geëerbiedigd, voor zover, ten eerste, die persoon nadien een eventuele schending van de uit die richtlijnen voortvloeiende rechten kan doen vaststellen voor de rechter bij wie de zaak ten gronde is voorgelegd, en, ten tweede, die rechter alsdan de consequenties moet trekken uit een dergelijke schending, in het bijzonder wat betreft de niet-ontvankelijkheid of de bewijskracht van de in die omstandigheden verkregen bewijzen.

Artikel 3 van richtlijn 2013/48 moet aldus worden uitgelegd dat het zich niet verzet tegen een nationale regeling die bepaalt dat een verdachte of beklaagde in de voorfase van een strafprocedure kan worden onderworpen aan een fouillering, met daaropvolgende inbeslagname van verboden middelen, zonder dat deze persoon recht op toegang tot een advocaat heeft, mits uit het onderzoek van alle relevante omstandigheden blijkt dat een dergelijke toegang niet noodzakelijk is om die persoon in staat te stellen zijn rechten van verdediging in de praktijk daadwerkelijk uit te oefenen.

EHRM – ARREST – Yüksel Yalcinkaya t. Turkije – 26 september 2023 – Grote Kamer - [persbericht](#) - [arrest](#) - [15669/20](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0926JUD001566920](#)

Staatsgreep Turkije - Bewijs lidmaatschap Gülenbeweging - Gebruik van ByLock bewijsmateriaal

Klager was leraar en is veroordeeld vanwege lidmaatschap van de “Gülen-beweging”. Volgens de Turkse autoriteiten zit deze beweging achter de mislukte staatsgreep van 15 juli 2016. De veroordeling van klager was in beslissende mate gebaseerd op het gebruik door klager van gecodeerde berichten met “ByLock”. De nationale rechter heeft geoordeeld dat deze applicatie gebruikt wordt uitsluitend door of ten behoeve van activiteiten van de Gülen-beweging. Iedereen die gebruik heeft gemaakt van Bylock zou in principe alleen al op die grond veroordeeld kunnen worden voor lidmaatschap van een gewapende terroristische organisatie. Het Hof oordeelt dat een dergelijke universele benadering door de Turkse rechterlijke macht ten aanzien van het ByLock-bewijsmateriaal in strijd is met de vereisten uit artikel 7 EVRM.

Daarnaast waren er procedurele tekortkomingen in de strafprocedure tegen klager, met name wat betreft zijn toegang tot het ByLock-bewijsmateriaal dat hem specifiek aangaat, en de mogelijkheid om het effectief aan te vechten. Schending van artikel 6 EVRM .

Er staan momenteel ongeveer 8.500 verzoeken op de rol van het Hof die soortgelijke zaken betreffen. De schendingen zijn structureel. Het Hof oordeelt op grond van artikel 46 EVRM (bindende kracht en uitvoering van vonnissen), dat Turkije passende maatregelen moet nemen deze systemische problemen, met name met betrekking tot de benadering van Bylock-bewijsmateriaal door de Turkse rechterlijke macht, op te lossen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – [C-398/23 \(PT II\)](#) - Bulgarije – 29 juni 2023 (ECER 5.9.2023) - [verwijzing](#)

Schikking – Strafrechtelijke procedure – Instemming medeverdachten - Kaderbesluit 2004/757/JBZ - Kaderbesluit 2008/841/JBZ - Richtlijn 2012/13/EU - Artikelen 20, 47, 48 en 52 Handvest EU

De verdachte is een van de 41 personen waartegen strafvervolgning is ingesteld. Na kennis te hebben genomen van de tenlastelegging heeft de verdachte verzocht om een schikking, waarin hij zijn schuld heeft erkend en aan hem een lagere straf is opgelegd. Een rechtsprekende formatie weigerde deze schikking goed te keuren, omdat de toestemming van alle medeverdachten en hun raadslieden ontbrak. De openbare aanklager en de raadsman van de verdachte hebben daarna opnieuw dezelfde schikking getroffen en onder verwijzing naar bepalingen van het Unierecht verzocht dat de medeverdachten niet worden gevraagd om toestemming voor de goedkeuring van de schikking.

De vraag is onder meer of het EU-recht zicht verzet tegen een nationale bepaling die de instemming van (mede)verdachten en hun raadslieden vereist voor de rechterlijke goedkeuring van een door één van de verdachten getroffen schikking.

RECHTSPRAAK NL - Parket bij de Hoge Raad - 26 september 2023 - [ECLI:NL:PHR:2023:826](#)

Advies AG aan Hoge Raad: veroordeling voor witwassen en handel in drugs en vuurwapens op grond van EncroChat-data kan in stand blijven. ([BS-26-09-2023](#))

NOOT – HvJ 22 februari 2022, [C-562/21 PPU](#) en [C-563/21 PPU](#)

HvJ EU verduidelijkt de criteria ter beoordeling van het risico van schending van het recht op een eerlijk proces in de context van een overlevering. ([BS-01-09-2023](#))

NOOT - HvJ 25 mei 2023, [C-608/21](#) en HvJ 22 juni 2023, [C-660/21 \(K.B. and F.S\)](#)

Two more Convention-compliant applications by the CJEU of Directive 2012/13 on the right to information in criminal proceedings ([Johan Callewaert](#))

In two recent judgments, the CJEU applied Directive 2012/13 on the right to information in criminal proceedings. In contrast with some previous case-law, it thereby more explicitly ensured the compatibility of its rulings with the Strasbourg jurisprudence. It did so by not only drawing on the latter, but also explaining its relevance in a EU law context and considering it, in accordance with Article 52(3) of the EU-Charter, as mandatory minimum protection level (see [Convention control](#), at p. 336).

EHRM factsheets en guides

- [Police arrest and assistance of a lawyer](#)
- [Guide on article 6 ECHR - right to a fair trial \(criminal limb\)](#)

Recht op effectieve rechtsbescherming en toegang tot de rechter

HvJ – CONCLUSIE - [C-359/22 \(Minister for Justice\)](#) - 14 september 2023 - Ierland – A-G Pikmäe - [ECLI:EU:C:2023:678](#) – [conclusie](#)

Dublinverordening – Overdrachtsbesluit – Daadwerkelijk rechtsmiddel – Opschortende werking - Verordening (EU) nr. 604/2013

Samenvatting onder: [Asiel en migratie](#)

Recht op vrijheid

EHRM – ARREST – [Melia t. Georgië](#) – 7 september 2023 - [persbericht](#) – [arrest](#) - [13668/21](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0907JUD001366821](#)

Geen bijbedoeling met besluit om oppositieleider in hechtenis te nemen – Elektronisch toezicht parlementslid na borgtocht - Artikel 5 EVRM – Artikel 18 EVRM - Geen schending

De klager was een oppositiepoliticus in het parlement die werd vervolgd vanwege zijn vermeende rol bij het organiseren van en deelnemen aan een poging tot gewelddadige bestorming van het parlamentsgebouw. In plaats van dat hij – zoals door de aanklager gevorderd – in voorlopige hechtenis werd genomen, moest hij een borgtocht betalen met daaraan gestelde voorwaarden, waaronder het dragen van een elektronische enkelband. Een jaar later, tijdens een toespraak voor het parlamentsgebouw, verwijderde hij de enkelband, gooide hem weg en noemde het een 'symbool van

onrechtvaardigheid'. De rechtbank oordeelde dat de klager de voorwaarden had geschonden, en legde hem een hogere borgtocht op. Toen hij die weigerde te betalen, werd hij in hechtenis genomen.

Klager beroept zich op artikel 5 (recht op vrijheid en veiligheid) en artikel 18 (beperking van het gebruik van inperkingen van rechten) EVRM en stelt dat de beslissing van de rechtbank waarin zijn voorlopige hechtenis werd bevolen, ongerechtvaardigd en onnodig was voor de doeleinden van de strafprocedure, en dat het enige doel van zijn voorlopige hechtenis was geweest hem in zijn politieke activiteiten te beperken en hem te straffen voor de boycot van parlementaire zaken door de oppositie.

Het Hof overweegt dat de rechtbank het verzoek van de aanklager om de voorlopige hechtenis van de klager te bevelen aanvankelijk had afgewezen omdat dat disproportioneel zou zijn. De voorwaarden in het kader van de borgtocht leidden niet tot beperkingen in het uitvoeren van zijn parlementaire mandaat, het omgaan met de media en het publiek, en het voeren van een verkiezingscampagne die hem een hernieuwde zetel in het parlement had opgeleverd. Het leek er zelfs op dat de strafprocedure tegen hem was opgeschort om hem in staat te stellen naar behoren aan de parlementsverkiezingen deel te nemen.

Gelet daarop is het Hof niet van oordeel dat de autoriteiten, de bijbedoeling hadden gehad hem van het nationale politieke toneel te verwijderen. Geen schending van artikel 5 en 18 EVRM.

Rechtsstaat en rechterlijke macht

HvJ – ARREST – C-216/21 (Asociația “Forumul Judecătorilor din România”) – 7 september 2023 - Roemenië – ECLI:EU:C:2023:628 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Rechterlijke onafhankelijkheid - Bevorderingsprocedure voor rechters - Hervormingen justitiële stelsel in Roemenië

Beschikking 2006/928/EG. Artikel 2 VEU en Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU. Artikel 47, Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

In 2019 is de bevorderingsprocedure voor Roemeense (lagere) rechters gewijzigd. De presidenten en leden van de hogere gerechtshoven waar functies moeten worden vervuld beslissen of iemand in aanmerking komt voor de bevordering (n tegenstelling tot voorheen, waarbij de bevordering was gebaseerd op een schriftelijk examen). Vraag is of een en ander strookt met de regels inzake de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht.

Het Hof oordeelt dat de bevordering van rechters naar een hogere rechtbank, op basis van een beoordeling door leden van die hogere rechtbank van hun werk en gedrag, verenigbaar is met het EU-recht. De relevante materiële voorwaarden en procedureregels moeten echter zodanig zijn dat *geen gegronde twijfel kan rijzen over de vraag of de betrokken rechters zich niet laten beïnvloeden door externe factoren en onpartijdig zijn ten opzichte van de met elkaar strijdende belangen, wanneer de betrokkenen eenmaal zijn bevorderd.*

Hof: Beschikking 2006/928/EG is een handeling van een instelling van de Europese Unie die krachtens artikel 267 VWEU door het Hof kan worden uitgelegd. Deze beschikking valt, wat de rechtsaard, de inhoud en gevolgen in de tijd betreft, binnen de werkingssfeer van het Verdrag tussen de lidstaten van de Europese Unie en de Republiek Bulgarije en Roemenië betreffende de toetreding van de Republiek Bulgarije en Roemenië tot de Europese Unie. De in de bijlage bij deze beschikking opgenomen ijkpunten beogen te verzekeren dat Roemenië het in artikel 2 VEU verankerde rechtsstaatsbeginsel eerbiedigt en zijn in die zin bindend voor die lidstaat dat hij verplicht is om passende maatregelen te nemen ter nakoming van die ijkpunten, waarbij hij krachtens het in artikel 4, lid 3, VEU neergelegde beginsel van loyale samenwerking terdege rekening moet houden met de verslagen die door de Europese Commissie op basis van die beschikking zijn opgesteld en in het bijzonder met de aanbevelingen die in die verslagen zijn geformuleerd.

Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU, gelezen in samenhang met artikel 2 VEU en artikel 47 Handvest EU, moet aldus worden uitgelegd dat een nationale regeling inzake het stelsel voor de bevordering van rechters moet waarborgen dat het beginsel van de onafhankelijkheid van rechters wordt geëerbiedigd.

Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU, gelezen in samenhang met artikel 2 VEU en artikel 47 Handvest, verzet zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan het stelsel voor de bevordering van rechters naar een hogere rechterlijke instantie is gebaseerd op een beoordeling van het werk en het gedrag van de betrokkenen door een commissie die is samengesteld uit de president van die hogere rechterlijke instantie en leden ervan, voor zover de materiële voorwaarden en de procedurele bepalingen die ten grondslag liggen aan de vaststelling van de beslissingen tot daadwerkelijke bevordering van dien aard zijn dat zij bij de justitiabelen geen gegronde twijfel kunnen doen rijzen over de vraag of de betrokken rechters zich niet laten beïnvloeden door externe factoren en onpartijdig zijn ten opzichte van de met elkaar strijdende belangen, wanneer de betrokkenen eenmaal zijn bevorderd.

Beschikking 2006/928 moet aldus worden uitgelegd dat zij zich niet verzet tegen een nationale regeling tot wijziging van het stelsel voor de bevordering van rechters wanneer de Commissie in de krachtens die beschikking opgestelde verslagen geen enkele aanbeveling voor een dergelijke wijziging heeft gedaan.

- 📌 EU-Hof: Roemeense regels voor de bevordering van rechters naar een hogere rechterlijke instantie zijn verenigbaar met het EU-recht (ECER)

OVERIG

Poland's Elections: Free, perhaps, but not Fair (Verfassungsblog)

WIKI

- [Wiki - Rechtsstaat en rechterlijke macht](#)

EHRM factsheets en guides

- [Independence of the justice system](#) aug 2023

Recht op leven en verbod op foltering en onmenselijke behandeling

EHRM – ARREST – Ainis e.a. t. Italië – 14 september 2023 – [persbericht](#) – [arrest](#) - [2264/12](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0914JUD000226412](#)

Bewijslast autoriteiten bij behandeling in detentie – bevredigende en overtuigende verklaring - Artikel 2 EVRM

Klagers zijn de familieleden van een man, genaamd C.C., die is overleden aan een overdosis drugs terwijl hij voorlopig gehecht zat in een politiecel. C.C. leefde in armoede en was psychologisch en fysiek in een slechte toestand ten gevolge van overmatig drugsgebruik. De politie was hiervan op de hoogte. Ten tijde van zijn arrestatie was hij aan het kokhalzen en sijnpelde er vocht uit zijn mond. Hij zat 2,5 uur in zijn politiecel en hij vroeg of hij naar het toilet mocht. Daar braakte hij en zakte hij in elkaar. Uit de autopsie bleek dat hij een overdosis had genomen vlak voor zijn dood.

EHRM: autoriteiten zijn verplicht verantwoording af te leggen over de behandeling van individuen in detentie. Indien iemand overlijdt tijdens detentie, rust de bewijslast op de autoriteiten om een bevredigende en overtuigende verklaring te geven voor de dood van de gehechte. Nu tijdens de binnenkomst op het politiebureau en het moment dat C.C. naar het toilet ging aan hem op geen enkel moment medische hulp is geboden en ook niet kon worden vastgesteld op welke wijze toezicht is gehouden op C.C., hebben de autoriteiten niet voldoende bescherming geboden. Schending.

NOOT – EHRM ontvankelijkheidsbeslissing 27 juni 2023, M.A. e.a. t., Frankrijk

Sex Workers in Strassburg ([Verfassungsblog](#))

A few years ago, France banned buying sex. In M.A. and Others v. France the European Court on Human Rights (ECtHR) now held that a motion of sex workers against that ban is admissible. The Court did not rule on the merits at this stage – this will follow in a subsequent judgement. Nevertheless, this admissibility decision marks a milestone as, for the first time, the Court will examine whether a sex purchase ban violates the rights of sex workers as guaranteed in the European Convention on Human Rights.

Staatssteun

HvJ – ARREST - C-466/21 P (Land Rheinland-Pfalz /Deutsche Lufthansa) - 14 september 2023 – ECLI:EU:C:2023:666 – conclusie – arrest

Staatssteun – Exploitatiesteun aan luchthaven Frankfurt-Hahn - Procesbevoegdheid - Begrip “belanghebbende” - Artikel 108 VWEU - Verordening (EU) 2015/1589 - Verordening (EG) nr. 659/1999

Duitsland heeft bij de Commissie haar voornemen aangemeld om exploitatiesteun te verlenen aan de luchthaven Frankfurt-Hahn, omdat deze verlieslatend was. Bij het litigieuze besluit heeft de Commissie beslist dat het niet nodig was de formele onderzoeksprocedure van artikel 108, lid 2, VWEU in te leiden, aangezien de litigieuze steun weliswaar „staatssteun” vormde in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU, maar dat deze steun op grond van artikel 107, lid 3, onder c), VWEU verenigbaar was met de interne markt. De Commissie heeft dit besluit met name gerechtvaardigd door erop te wijzen dat er geen andere luchthavens waren in het verzorgingsgebied van de luchthaven Frankfurt-Hahn, die de begunstigde van die steun was.

Het Hof wordt opnieuw verzocht zich uit te spreken over de procesbevoegdheid ten aanzien van een besluit waarbij de Commissie de administratieve procedure inzake staatssteun beëindigt op grond dat de steun geen twijfel doet rijzen over de verenigbaarheid ervan met de interne markt. In deze context dient het Hof zich uit te spreken over de draagwijdte van het begrip „belanghebbende” en over de gevallen waarin een dergelijke belanghebbende kan worden geacht met zijn hogere voorziening schending van zijn procedurele rechten te hebben aangevoerd. Bovendien zal het Hof zich met name moeten buigen over de vraag of het Gerecht correct gebruik heeft gemaakt van het juridische begrip „totaalscenario” om vast te stellen of de onderzochte steun door de rechtstreekse begunstigde van de steun aan een andere onderneming is overgedragen. Het Hof vernietigt het arrest onder meer omdat het Gerecht blijkt heeft gegeven van een onjuiste rechtsopvatting en zijn motiveringsplicht niet is nagekomen door te oordelen dat Lufthansa een „belanghebbende” in de zin van artikel 1, onder h), van verordening 2015/1589 was.

Hof: Het arrest van het Gerecht van de Europese Unie van 19 mei 2021, Deutsche Lufthansa/Commissie (T-218/18, EU:T:2021:282), wordt vernietigd. De zaak wordt terugverwezen naar het Gerecht van de Europese Unie.

HvJ – ARREST – gevoegde zaken C-508/21 P en C-509/21 P (Commissie / Dansk Erhverv en IGG / Dansk Erhverv) – 14 september 2023 ECLI:EU:C:2023:669 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Staatssteun – Verkoop van dranken in niet-herbruikbare verpakkingen door grenshandelszaken in Duitsland aan Deense ingezetenen – Vrijstelling van verplichting – Niet-oplegging van een geldboete – Besluit van de Commissie om geen bezwaar te maken – Geen steun - Richtlijn 94/62/EG - Artikel 107, lid 1 VWEU

Een hevige concurrentie tussen in twee lidstaten gevestigde marktdeelnemers heeft Dansk Erhverv, een Deense beroepsvereniging, ertoe gebracht bij de Europese Commissie een klacht inzake staatssteun in te dienen. De beroepsvereniging heeft onder meer aangevoerd dat haar Duitse concurrenten staatssteun genoten omdat de autoriteiten van Duitsland zich coulant opstelden bij de handhaving van de Duitse wet betreffende de recycling van verpakkingsafval. De Commissie heeft geconcludeerd dat Duitsland geen staatssteun had verleend. Dansk Erhverv is tegen dat besluit opgekomen. Het Gerecht van de Europese Unie heeft het besluit nietig verklaard. De Commissie en een vereniging die de belangen van de aan de Duitse grens actieve handelszaken behartigt, hebben tegen het arrest van het Gerecht hogere voorziening ingesteld bij het Hof.

Een van de vragen betreft een novum, namelijk of de Commissie verplicht is om een formele onderzoeksprocedure krachtens artikel 108, lid 2, VWEU in te leiden wanneer de gelaakte staatssteun bestaat in het feit dat marktdeelnemers geen geldboete is opgelegd wegens vermeende niet-nakoming van een onduidelijke juridische verplichting.

Hof: De zaken C-508/21 P en C-509/21 P worden gevoegd voor het arrest. Het arrest van het Gerecht van de Europese Unie van 9 juni 2021, Dansk Erhverv/Commissie (T-47/19, EU:T:2021:331), wordt vernietigd.

Het door Dansk Erhverv bij het Gerecht van de Europese Unie ingestelde beroep tot nietigverklaring wordt verworpen. Op de hogere voorziening in zaak C-508/21 P hoeft niet te worden beslist.

HvJ – ARREST - C-831/21 P (Fachverband Spielhallen en LM / Commissie) - 21 september 2023 - ECLI:EU:C:2023:686 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Staatssteun – Begrip 'steun' – Voordeel – Selectiviteit – Fiscale behandeling van exploitanten van overheidscasino's in Duitsland – Afwijzing van een klacht door de Commissie - Artikel 107, lid 1, VWEU

Het Hof wordt met name gevraagd of er op fiscaal gebied een koppeling bestaat tussen voordeel en selectiviteit, de voorwaarden voor het bestaan van staatssteun. Is dit het geval, dan moet een bij het Gerecht tegen de beoordeling van de Europese Commissie aangevoerd middel inzake de vraag of aan een van deze voorwaarden is voldaan, noodzakelijkerwijs worden geacht ook betrekking te hebben op de andere voorwaarde.

Met hun hogere voorziening verzoeken rekwirantes om vernietiging van de beschikking van 22 oktober 2021, in zaak T-510/20 waarbij het Gerecht hun beroep tot nietigverklaring van besluit C(2019) 8819 final van de Commissie van 9 december 2019 betreffende steunmaatregel SA.44944 (2019/C) ex (2019/FC) – Fiscale behandeling van exploitanten van overheidscasino's in Duitsland en steunmaatregel SA.53552 (2019/C) (ex 2019/FC) – Vermeende garantie voor exploitanten van overheidscasino's in Duitsland (rentabiliteitsgarantie) heeft verworpen. Rekwirantes betwisten met name de beslissing van het Gerecht om hun betoog niet te onderzoeken omdat het geen betrekking had op de vaststelling van de Commissie dat er geen sprake was van een voordeel in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU.

Hof: De beschikking van het Gerecht van de Europese Unie van 22 oktober 2021, Fachverband Spielhallen en LM/Commissie (T-510/20, EU:T:2021:745), wordt vernietigd. De zaak wordt terugverwezen naar het Gerecht.

- 📌 **Gerecht heeft klacht Duitse casino's over staatssteun onvoldoende onderzocht.**
([VN-Vandaag-2023/2204](#))

HvJ – ARREST - C-320/21 P (Ryanair/Commissie) – 28 september 2023 – ECLI:EU:C:2023:712 – persbericht – conclusie – arrest

HvJ – ARREST - C-321/21 P (Ryanair/Commissie) – 28 september 2023 - ECLI:EU:C:2023:713 – persbericht – arrest

Staatssteun — Zweedse steun aan SAS - COVID-19 – Garantie voor een doorlopende kredietlijn Artikel 107, lid 2, onder b), VWEU

Ryanair heeft het Hof om vernietiging van het arrest van 14 april 2021, Ryanair/Commissie verzocht, waarbij het Gerecht het beroep heeft verworpen dat Ryanair had ingesteld tot nietigverklaring van besluit C(2020) 2784 final van de Commissie betreffende de steun die Zweden had verleend aan SAS. Het beroep wordt verworpen.

HvJ – CONCLUSIE– 7 september 2023 - gevoegde zaken C-701/21 P en C-739/21 (Mytilinaios/DEI en Commissie en Commissie/DEI) – A-G Szpunar - ECLI:EU:C:2023:650 – conclusie

Staatssteun – Begrip 'steun' – Toerekenbaarheid van een maatregel aan de staat – Voordeel – Criterium van de particuliere marktdeelnemer – Arbitrale uitspraak waarbij verlaagde elektriciteitstarieven worden vastgesteld - Verordening (EU) 2015/1589

De onderhavige hogere voorzieningen bieden het Hof de gelegenheid de omvang te verduidelijken van de controle die de Commissie volgens artikel 108, lid 3, VWEU en artikel 24, lid 2, van verordening (EU) 2015/1589 dient te verrichten wanneer een onder zeggenschap van een lidstaat staande onderneming een geschil onderwerpt aan een handelsarbitrageprocedure.

In casu bestaat het belangrijkste probleem erin te bepalen of de Commissie, om in de fase van het vooronderzoek van een bij haar ingediende klacht uit te sluiten dat er sprake is van staatssteun, zich kan beperken tot het onderzoeken van de voorwaarden van een door een openbaar bedrijf ondertekende arbitrageovereenkomst om vast te stellen dat daarbij geen voordeel is toegekend dat met staatsmiddelen is bekostigd, dan wel of zij ook de inhoud van de arbitrale uitspraak moet controleren om zich ervan te vergewissen dat deze uitspraak de andere partij geen voordeel verschaft dat afwijkt van de normale marktvoorwaarden.

In casu heeft het Gerecht zich uitgesproken voor een uitgebreide controle, door te oordelen dat de Commissie het arbitrale vonnis had moeten onderzoeken dat is geweest in het kader van een geschil tussen de grootste leverancier van elektriciteit in Griekenland, de vennootschap Dimosia Epicheirisi Ilektrismou AE (hierna: „DEI”), en haar grootste afnemer, Mytilinaios, over de tarieven die voor Mytilinaios moesten gelden.

Door het in de onderhavige zaak aan de orde zijnde scheidsgerecht, dat is toegevoegd aan de nationale toezichthoudende instantie voor de energiemarkt, gelijk te stellen met een Griekse gewone rechterlijke instantie, heeft het Gerecht geoordeeld dat de Commissie het recht onjuist had toegepast door te weigeren de arbitrale uitspraak toe te rekenen aan de Griekse Staat zodat zij de inhoud ervan had moeten controleren vanuit het oogpunt van de toekenning van eventuele staatssteun.

Net als rekwirantes is de A-G van mening dat de gelijkstelling van het betrokken scheidsgerecht met een overheidsinstantie blijkt geeft van een onjuiste rechtsopvatting.

Ernstige argumenten pleiten er echter voor om de door het Gerecht gekozen oplossing te behouden, die de enige geschikte oplossing lijkt om te waarborgen dat de artikelen 107 en 108 VWEU volledig worden nageleefd in het kader van arbitrageprocedures waarbij overheidsinstanties betrokken zijn. Derhalve geeft de A-G het Hof in overweging om een alternatieve motivering te formuleren, die in de plaats zou kunnen komen van de in het bestreden arrest in aanmerking genomen onjuiste gronden.

A-G geeft het Hof in overweging: de hogere voorziening in zaak C-701/21 P af te wijzen, de hogere voorziening in zaak C-739/21 P af te wijzen.

GERECHT EU – ARREST - T-131/16 RENV (België/Commissie) – 20 september 2023 - ECLI:EU:T:2023:561 – persbericht – arrest

Staatssteun – Belgische taxrulings – Besluit (EU) 2016/1699

In 2016 heeft de Europese Commissie de Belgische overwinstregeling aangemerkt als onrechtmatige staatssteun. België werd gelast de steun terug te vorderen van de begunstigen, waaronder Magnetrol International, Soudal, Esko-Graphics, Flir Systems Trading Belgium, Anheuser-Busch InBev, Ampar, Wabco Europe, Atlas Copco Airpower, Atlas Copco AB en Celio International. In 2019 vernietigde het Gerecht van de EU echter de Commissiebeslissing. In 2021, op hogere voorziening, vernietigde het Hof echter de uitspraak van het Gerecht en verwees de zaak terug naar het Gerecht, dat thans opnieuw uitspraak doet.

Het Gerecht oordeelt dat de belastingvrijstellingen die België verleent aan ondernemingen die deel uitmaken van multinationale groepen, een onrechtmatige steunregeling vormen. Op die manier bevestigt het Gerecht het besluit waarbij de Europese Commissie zich in 2016 op het standpunt heeft gesteld dat de belastingregeling in kwestie de regels van de Europese Unie op het gebied van staatssteun schendt.

Gerecht: Het beroep wordt verworpen.

- EU-Gerecht: Belgische belastingvrijstellingen aan ondernemingen die deel uitmaken van multinationale groepen betreffen onrechtmatige steun ([ECER](#))

GERECHT EU – ARREST – T-263/16 RENV (Magnetrol International / Commissie) (en T-263/16 RENV, T-265/16, T-311/16, T-319/16, T-321/16, T-343/16, T-350/16, T-444/16, T-800/16 en T-832/16) – 20 september 2023 – ECLI:EU:T:2023:565 – arrest

Staatssteun – Belgische taxrulings - Besluit (EU) 2016/1699

Het Gerecht van de Europese Unie moet zich ook in deze zaken uitspreken over de beslissing van de Europese Commissie in 2016 dat de Belgische fiscale rulingregeling voor overwinst niet strookt met het EU-recht. Volgens de Commissie gaat het om een bedrag van 700 miljoen euro aan illegale staatssteun.

In deze door de bevoordeelde ondernemingen aangespannen zaken gaat het tevens om het besluit voor zover daarbij de terugvordering van de reeds betaalde steun wordt gelast. Het Gerecht oordeelt, mede aan de hand van het bij de vorige zaak genoemde arrest van het Hof, dat het besluit van de Commissie terecht is genomen, ook wat betreft de terugvorderingen.

Gerecht: De zaken T-263/16 RENV, T-265/16, T-311/16, T-319/16, T-321/16, T-343/16, T-350/16, T-444/16, T-800/16 en T-832/16 worden gevoegd voor het onderhavige arrest. De beroepen worden verworpen.

- Belgische regeling betreffende de overwinsten van multinationale ondernemingen een verboden steunregeling vormde. ([ECER](#) ; Nieuwsbericht | 27-02-2019)

GERECHT EU – ARREST - T-201/16 (Soudal/Commissie) - 20 september 2023 - ECLI:EU:T:2023:566 – [arrest](#)

Fiscale rulings voor overwinst

Gerecht: De zaken T-201/16, T-335/16, T-357/16 en T-369/16 worden gevoegd voor het onderhavige arrest. De beroepen worden verworpen.

GERECHT EU – ARREST – T-826/14 (Spanje/Commissie) – 27 september 2023 - ECLI:EU:T:2023:582 – [persbericht](#) – [arrest](#)

GERECHT EU – ARREST – T-12/15, T-158/15 en T-258/15 (Banco Santander en Santusa / Commissie, Abertis Infraestructuras en Abertis Telecom Satélites / Commissie en Axa Mediterranean / Commissie) – 27 september 2023 - ECLI:EU:T:2023:583 – [persbericht](#) – [arrest](#)

GERECHT EU – ARREST – T-252/15 en T-257/15 (Ferrovial e.a./Commissie en Arcelormittal Spain Holding/Commissie) – 27 september 2023 - ECLI:EU:T:2023:584 – [persbericht](#) – [arrest](#)

GERECHT EU – ARREST - T-253/15 (Sociedad General de Aguas de Barcelona/Commissie) - 27 september 2023 - ECLI:EU:T:2023:585 – [persbericht](#) – [arrest](#)

GERECHT EU – ARREST - T-256/15 en T-260/15 (Telefónica / Commissie en Iberdrola / Commissie) – 27 september 2023 – ECLI:EU:T:2023:586 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Spaanse belastingregeling – Verwerving van aandelen in buitenlandse vennootschappen - Besluit 2011/5/EG - Besluit 2011/282/EU

Het Gerecht vernietigt het besluit van de Commissie waarbij de Spaanse belastingregeling inzake de aftrek voor indirecte verwerving van aandelen in buitenlandse vennootschappen onrechtmatig wordt verklaard.

EUROPESE COMMISSIE

Commissie keurt Nederlandse steunregeling voor energiebesparende investeringen in de glastuinbouw goed ([ECER](#))

Strafrecht

PREJUDICIËLE VERWIJZING - C-494/23 (Mahá) – Tsjechië – 7 juni 2023 (ECER 20.9.23) - [verwijzingsuitspraak](#)

Bevoegde rechter – In Tsjechië inbeslaggenomen auto – Verzoek tot vrijgave – Vordering tot vervangende toestemming tot vrijgave – Civielrechtelijke vordering? – Toepasselijkheid Brussel I-bis verordening - Verordening (EU) nr. 1215/2012

Samenvatting onder: [IPR](#)

REGELGEVING

Rectificatie (voor NL taalversie) van Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ (Publicatieblad van de Europese Unie L 315 van 14 november 2012), [PB L 220 van 7.9.2023](#)

OVERIG

- Sanctieovertredingen als 'EU-misdrijf': een stap dichterbij uniforme Europese handhaving? ([BS-06-09-2023](#))
- Nieuwe EDPB-guidelines doorgifte politiegegevens ([AP](#))

EHRM factsheets en guides

- [Domestic violence](#)
- [Police arrest and assistance of a lawyer](#)
- [Protection of minors](#)
- [Secret detention sites](#)
- [Trafficking in human beings](#)
- [Violence against women](#)
- [Guide on article 7 ECHR - no punishment without law: the principle that only the law can define a crime and prescribe a penalty](#)

Toegang tot documenten

HvJ – ARREST – C-135/22 P (Breyer/REA) – 7 september 2023 - ECLI:EU:C:2023:640 – geen conclusie – [arrest](#)

Hogere voorziening – Toegang tot documenten – Bescherming van commerciële belangen – Kaderprogramma voor onderzoek en innovatie „Horizon 2020” (2014-2020) – Besluit Europees Uitvoerend Agentschap onderzoek (REA) tot weigering toegang – Hoger openbaar belang – Verordening (EG) nr. 1049/2001

Met zijn hogere voorziening vordert Breyer de vernietiging van het arrest van het Gerecht in zaak T-158/19, waarbij hem de toegang is geweigerd tot bepaalde documenten die betrekking hebben op het „iBorderCtrl: Intelligent Portable Control System”-project, dat is opgezet in de context van het kaderprogramma voor onderzoek en innovatie „Horizon 2020” (2014-2020)

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

EUROPESE REKENKAMER

Besluit Nr. 37-2023 van de Europese Rekenkamer (ERK) inzake de toegang van het publiek tot documenten van de ERK, [PB L 234 van 22.9.2023](#)

Vennootschapsrecht

OVERIG

Nederland ontvangt aanmaning voor te late omzetting van Richtlijn digitale instrumenten en processen in het vennootschapsrecht ([ECER](#))

Verkiezingen en kiesrecht

EHRM – ARREST –Eigirdas and VĮ Demokratijos plėtros fondas t. Litouwen - 12 september 2023 - persbericht – arrest - [84048/17](#) - [84051/17](#) - ECLI:CE:ECHR:2023:0912JUD008404817

Samenvatting onder: [Vrijheid van meningsuiting](#)

NOOT – EHRM 29 augustus 2023, [Kovačević t. Bosnië en Herzegovina](#)

Kovačević v. Bosnia and Herzegovina: the complete guidelines for the constitutional reform in B&H. ([strasbourgobservers](#))

OVERIG

Poland's Elections: Free, perhaps, but not Fair ([Verfassungsblog](#))

EHRM factsheets en guides

- [Guide on Article 3 of Protocol No. 1 to the ECHR - right to free elections](#)

Vervoer, reizen en rijbewijs

HvJ – ARREST - C-83/22 (Tuk Tuk Travel) - 14 september 2023 – Spanje – ECLI:EU:C:2023:664 – persbericht – conclusie – arrest

Pakketreis – Annulering – Covid-19-pandemie - Onvermijdbare en buitengewone omstandigheden – Ambtshalve toetsing - Richtlijn (EU) 2015/2302 - Aanbeveling (EU) 2020/648

Besluit van de reiziger (verzoeker) om een eerder geboekte pakketreis in februari 2020 te annuleren uit vrees voor verspreiding van COVID-19 in Azië. In het geschil is de terugbetaling van alle voor de reis gedane betalingen aan de orde.

De vraag gaat o.a. over de bevoegdheid van de rechter om ambtshalve de rechten te erkennen die de consument ontleent aan richtlijn 2015/2302, en meer in het bijzonder het recht van de reiziger om, in overeenstemming met de in artikel 12, lid 2, van die richtlijn gestelde voorwaarden, de pakketreisovereenkomst te beëindigen zonder betaling van een beëindigingsvergoeding bij onvermijdbare en buitengewone omstandigheden. Daarnaast rijst in het hoofdgeding de vraag of een rechter de bevoegdheid moet hebben om een consument ambtshalve meer toe te kennen dan hij heeft

gevorderd om de daadwerkelijke uitoefening van de rechten die hij als reiziger aan deze richtlijn ontleent, te waarborgen.

Het Hof oordeelt dat een nationale rechter onder bepaalde voorwaarden de reiziger ambtshalve kan informeren over zijn recht om de overeenkomst kosteloos te beëindigen.

Hof: Artikel 5, lid 1, van richtlijn (EU) 2015/2302 moet aldus worden uitgelegd dat het een reisorganisator verplicht om de reiziger te informeren over diens in artikel 12, lid 2, van deze richtlijn vastgelegde beëindigingsrecht. Aan de geldigheid van artikel 5, lid 1, van die richtlijn in het licht van artikel 169, lid 1 en lid 2, onder a), VWEU, gelezen in samenhang met artikel 114, lid 3, VWEU, kan dus niet worden afgedaan door het feit dat daarin niet is bepaald dat de reiziger moet worden geïnformeerd over zijn in artikel 12, lid 2, van die richtlijn bedoelde beëindigingsrecht.

Artikel 12, lid 2, van richtlijn 2015/2302 verzet zich niet tegen de toepassing van bepalingen van nationaal procesrecht waarin de beginselen van lijdelijkheid en samenhang zijn verankerd en op grond waarvan, wanneer de beëindiging van een pakketreisovereenkomst voldoet aan de voorwaarden van dat artikel en de betrokken reiziger bij de nationale rechter een vordering instelt tot terugbetaling van een bedrag dat lager is dan een volledige terugbetaling, deze rechter die reiziger niet ambtshalve een volledige terugbetaling kan toekennen, voor zover die bepalingen er niet aan in de weg staan dat deze rechter de reiziger ambtshalve kan wijzen op diens recht op volledige terugbetaling en hem in staat kan stellen dit recht voor deze rechter in te roepen.

 Ex officio and package holidays - CJEU in RTG v Tuk Tuk travel SL (C-83/22) ([ECLB](#))

HvJ – ARREST - C-246/22 (Staatsanwaltschaft Köln en Bundesamt für Güterverkehr) - 14 september 2023 – Duitsland – ECLI:EU:C:2023:673 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Containervervoer – Cabotageritten – Preferentiële behandeling van gecombineerd vervoer - Verordening (EG) nr. 1072/2009 - Richtlijn 92/106/EEG

Aan een in Roemenië gevestigde vervoersonderneming is een boete opgelegd wegens overtreding van de regels inzake cabotagevervoer, voor zover de limiet van artikel 8 van verordening nr. 1072/2009 is overschreden tijdens het vervoer van lege containers die niet onder de preferentiële behandeling van gecombineerd vervoer vallen. Geschiedt het vervoer van lege containers van of naar de laad- dan wel de losplaats van de goederen, wanneer het direct voorafgaat aan het vervoer van geladen containers, in het kader van een gecombineerd vervoersactiviteit, of wanneer deze er direct op volgt, valt het onder het begrip 'gecombineerd vervoer', of moet een dergelijke activiteit onderworpen zijn aan de beperkingen op cabotageactiviteiten die in die verordening zijn vastgelegd?

Hof: Artikel 1 van richtlijn 92/106/EEG moet aldus worden uitgelegd dat het vervoer over de weg van lege containers tussen een containerterminal en een laad- of losplaats van goederen onder het begrip „gecombineerd vervoer” in de zin van dit artikel valt, zodat het in aanmerking komt voor de liberaliseringsregeling voor begin- en/of eindvervoer dat een integrerend bestanddeel uitmaakt van een gecombineerd vervoer in de zin van artikel 4 van deze richtlijn en dat is vrijgesteld van de toepassing van de cabotagebepalingen van verordening (EG) nr. 1072/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van gemeenschappelijke regels voor toegang tot de markt voor internationaal goederenvervoer over de weg.

HvJ - ARREST - C-508/22 (Administrația Județeană a Finanțelor Publice Brașov) – 28 september 2023 - Roemenië – ECLI:EU:C:2023:715 – geen conclusie – [arrest](#)

Motorvoertuigen – Belasting bij eerste registratie – Terugbetaling onrechtmatige heffing aan wie? – Waarde van de auto - Eigendomsrecht – Heffingen - Artikel 110 VWEU

Samenvatting onder: [belastingen](#)

HvJ – ARREST – 28 september 2023 – zaak C-671/21 – Gargždų geležinkelis – Litouwen – ECLI:EU:C:2023:709 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Spoorweginfrastructuur - Europese spoorwegruimte - Overbelaste capaciteit - Diensten - Richtlijn 2012/34/EU

De vraag is o.a. of de richtlijn het uitdrukkelijk verbiedt om een nationale wettelijke regeling vast te stellen waarin wordt bepaald dat, in het geval van een overbelaste infrastructuur, op het moment van toewijzing van capaciteit rekening gehouden kan worden met de intensiteit van het gebruik van de spoorweginfrastructuur.

Hof: De artikelen 45 en 46 van richtlijn 2012/34/EU moeten aldus worden uitgelegd dat de infrastructuurbeheerder in het kader van de in die artikelen bedoelde programmering en coördinatieprocedure:

– niet gehouden is om na te gaan of meerdere aanvragers concurrerende capaciteitsaanvragen voor het vervoer van dezelfde goederen hebben ingediend;

– bepaalde criteria kan toepassen, waaronder criteria die een prioriteringsaspect inhouden, mits de toepassing ervan het mogelijk maakt om de capaciteit op deze infrastructuur toe te wijzen op een eerlijke, niet-discriminerende wijze en in overeenstemming met het Unierecht;

– in geval van conflicten moet trachten om met de aanvragers actief naar een bevredigende oplossing te zoeken.

Artikel 47, leden 3 en 4, van richtlijn 2012/34 moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale regeling die voor de toewijzing van infrastructuurcapaciteit in het geval dat de infrastructuur overbelast is, voorziet in de toepassing van een prioriteitscriterium dat is gebaseerd op het geplande gebruik van die capaciteit, tenzij dit criterium gepaard gaat met garanties die ervoor zorgen dat het niet ten nadele van nieuwkomers wordt toegepast.

HvJ – CONCLUSIE - C-167/22 (Commissie/Denemarken) – 7 september 2023 – A-G Rantos - ECLI:EU:C:2023:648 – [conclusie](#)

Niet-nakoming – Maximale parkeerduur vrachtwagens op openbare rustplaatsen - Cabotagevervoer – Rusttijden - Belemmering vrij verrichten van wegvervoerdiensten - Artikel 56 VWEU – Verordening (EG) nr. 1072/2009 - Verordening (EG) nr. 561/2006

De Europese Commissie verzoekt het Hof om vast te stellen dat Denemarken is tekortgeschoten in zijn verplichtingen krachtens de Unierechtelijke bepalingen die betrekking hebben op het vrij verrichten van wegvervoerdiensten en die vervat zijn in de artikelen 1, 8 en 9 van verordening (EG) nr. 1072/2009, doordat het de parkeerduur voor vrachtwagens op openbare rustplaatsen langs de snelwegen heeft beperkt tot maximaal 25 uur. De Commissie stelt dat deze regel het voor een bestuurder moeilijker maakt om zich te houden aan de in artikel 8 van verordening (EG) nr. 561/2006 bedoelde normale wekelijkse rusttijd van ten minste 45 uur of verkorte wekelijkse rusttijd tussen 24 en 45 achtereenvolgende uren, wat bijgevolg het vrij verrichten van wegvervoerdiensten belemmert en niet

wordt gerechtvaardigd door een van de dwingende redenen van algemeen belang die het Koninkrijk Denemarken aanvoert.

Deze zaak doet dan ook de vraag rijzen of de 25-uursregel het vrij verrichten van wegvervoerdiensten belemmert en, zo ja, of die regel kan worden gerechtvaardigd door dwingende redenen van algemeen belang.

A-G geeft het Hof in overweging: het beroep te verwerpen.

HvJ – CONCLUSIE - C-128/22 (NORDIC INFO) - 7 september 2023 – België – A-G Emilou – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2023:645 – [conclusie](#)

COVID-19 – Kleurcodes voor niet-essentiële reizen - Geannuleerde reizen door reisorganisatie vanwege code rood - Vrij verkeer – Schengengrenscore - Richtlijn 2004/38/EG - Verordening (EU) 2016/399

Samenvatting onder: [COVID-19](#)

HvJ – CONCLUSIE – C-299/22 (Tez Tour) – 21 september 2023 - Litouwen – A-G Medina - ECLI:EU:C:2023:696 – [conclusie](#)

Annulering pakketreis – Covid-19 -pandemie - Onvermijdbare en buitengewone omstandigheden? - Richtlijn (EU) 2015/2302

Verzoeker heeft verzocht zijn geboekte pakketreis te annuleren vanwege COVID-19. De informatie die zowel de officiële autoriteiten als de media in februari 2020 over de mondiale uitbraak van het coronavirus hebben gepubliceerd, zouden volgens verzoeker voldoende reden zijn om de reis te annuleren en een beroep te kunnen doen op artikel 12, lid 2, van richtlijn 2015/2302.

De vraag is o.a. of er sprake dient te zijn van een officiële waarschuwing van de autoriteiten van de staat van vertrek en/of aankomst om niet onnodig te reizen en/of van classificatie van het land van bestemming als behorende tot een risicogebied, alvorens te kunnen aannemen dat zich op de plaats van bestemming of in de onmiddellijke omgeving daarvan onvermijdbare en buitengewone omstandigheden hebben voorgedaan in de zin van richtlijn 2015/2302?

A-G geeft het Hof in overweging: De vaststelling dat zich ,op de plaats van bestemming of in de onmiddellijke omgeving daarvan' ,onvermijdbare en buitengewone omstandigheden' hebben voorgedaan in de zin van artikel 12, lid 2, eerste volzin, van richtlijn (EU) 2015/2302, is niet ervan afhankelijk dat de autoriteiten van de staat van vertrek en/of aankomst een officiële waarschuwing hebben afgegeven om niet onnodig te reizen, en/of dat het land van bestemming (en mogelijk ook het land van vertrek) is geclassificeerd als risicogebied. De nationale rechterlijke instanties kunnen niettemin in overeenstemming met het nationale procesrecht rekening houden met officiële waarschuwingen dat er op de plaats van bestemming een hoog risiconiveau bestaat, mits deze waarschuwingen geen dwingende voorwaarde vormen voor de vaststelling van dergelijke ,onvermijdbare en buitengewone omstandigheden'.

De vaststelling dat ,onvermijdbare en buitengewone omstandigheden' aanzienlijke gevolgen hebben voor de uitvoering van de pakketreisovereenkomst kan niet alleen worden gedaan wanneer die uitvoering onmogelijk is, maar ook wanneer zij grote gevaren voor de gezondheid en de veiligheid van de reizigers met zich meebrengen. De beoordeling van dergelijke gevolgen is objectief. Evenwel kunnen subjectieve factoren in aanmerking worden genomen die verband houden met de beperkte mobiliteit of kwetsbaarheid van de reiziger, mits dergelijke factoren kunnen worden geverifieerd. De beoordeling van de aanzienlijke gevolgen voor de uitvoering van de overeenkomst is gebaseerd op een beoordeling ex ante van de waarschijnlijkheid dat deze aanzienlijke gevolgen zich zullen voordoen, die op het tijdstip

van beëindiging van de overeenkomst wordt gemaakt door de gemiddelde, „normaal geïnformeerde en redelijk omzichtige en oplettende” reiziger.

Het recht van de reiziger om de overeenkomst te beëindigen zonder een beëindigingsvergoeding te betalen als bedoeld in artikel 12, lid 2, van richtlijn 2015/2302, wordt beïnvloed door het feit dat de omstandigheden waarop de reiziger zich beroept zich reeds hadden voorgedaan of althans reeds redelijkerwijs voorzienbaar waren toen de pakketreisovereenkomst werd gesloten, tenzij zich tussen het tijdstip van sluiting van de overeenkomst en het tijdstip van beëindiging van de overeenkomst een aanzienlijke verandering heeft voorgedaan in zowel die omstandigheden als het bewustzijn bij de reiziger van die omstandigheden en de gevolgen daarvan. Met het oog op de toepassing van het criterium van de redelijke voorzienbaarheid in de context van de COVID-19-pandemie moet in dit verband rekening worden gehouden met het feit dat het verloop en de gevolgen van de pandemie op het tijdstip van sluiting van de pakketreisovereenkomst lastig te voorspellen waren.

Bij de beoordeling of er sprake is van aanzienlijke gevolgen voor de uitvoering van de pakketreisovereenkomst die het recht doen ontstaan om de overeenkomst te beëindigen zonder een beëindigingsvergoeding te betalen als bedoeld in artikel 12, lid 2, van richtlijn 2015/2302, moet rekening worden gehouden met de situatie op de plaats van bestemming of de onmiddellijke omgeving daarvan, op de plaats van vertrek en op de plaatsen onderweg, zowel op de heen- als op de terugreis.

HvJ – CONCLUSIE - gevoegde zaken C-414/22 en C-584/22 (DocLX Travel Events en Kiwi Tours) - 21 september 2023 - Oostenrijk – A-G Medina - ECLI:EU:C:2023:698 – [conclusie](#)

Pakketreis – Annulering vanwege Covid-19 – Inreisverbod afgekondigd na annulering, voor aanvang van de reis - Buitengewone omstandigheden - Richtlijn (EU) 2015/2302

Verzoeker heeft zijn naar Japan geboekte pakketreis op 1 maart 2020 geannuleerd wegens het gezondheidsrisico dat uitging van het coronavirus. Verweerster heeft verzoeker vervolgens een factuur voor de annulering toegezonden voor 307 EUR, die verzoeker heeft betaald. Op 26 maart heeft Japan een inreisverbod afgekondigd. Verzoeker heeft de terugbetaling van de betaalde bedragen gevorderd.

De vraag is o.a. of voor de beoordeling van de gegrondheid van de beëindiging alleen de onvermijdbare en buitengewone omstandigheden relevant zijn die zich op het tijdstip van beëindiging reeds hebben voorgedaan, dan wel dat ook rekening gehouden moet worden met onvermijdbare en buitengewone omstandigheden die zich daadwerkelijk voordoen na de beëindiging, maar nog vóór het geplande begin van de reis.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 12, lid 2, van richtlijn (EU) 2015/2302, moet aldus worden uitgelegd dat de beoordeling of er zich onvermijdbare en buitengewone omstandigheden voordoen die aanzienlijke gevolgen hebben voor de uitvoering van de overeenkomst, op grond waarvan de reiziger het recht heeft om de pakketreisovereenkomst te beëindigen zonder een beëindigingsvergoeding te betalen, uitsluitend moet plaatsvinden op het tijdstip waarop de overeenkomst wordt beëindigd. De vaststelling van dit recht is niet afhankelijk van de vraag of dergelijke omstandigheden zich na beëindiging van de overeenkomst daadwerkelijk hebben voorgedaan.

HvJ – CONCLUSIE - C-582/22 (Die Länderbahn e.a. – Duitsland – 21 september 2023 - A-G Campos Sánchez-Bordona - ECLI:EU:C:2023:701 – [conclusie](#)

Eén Europese spoorwegruimte – Oude gebruiksrechten - Richtlijn 2012/34/EU

Verzoeksters zijn spoorwegondernemingen (EVU's) die in verscheidene regio's van het federale grondgebied van Duitsland en voor een deel in het naburige buitenland diensten aanbieden op het

gebied van personenvervoer per spoor over korte afstanden (SPNV). Daartoe gebruiken zij het net van de belanghebbende partij, DB Netz AG. De belanghebbende partij behoort tot het federale overheidsconcern Deutsche Bahn AG en exploiteert het grootste spoorwegennet in Duitsland. Voor het gebruik van haar net heft zij rechten, die jegens verzoeksters van toepassing zijn op grond van afzonderlijk gesloten kaderovereenkomsten. Verweerster is de hoogste Duitse toezichthoudende instantie. Verzoeksters vorderen in het kader van een beroepsprocedure dat verweerster de rechtmatigheid van oude gebruiksrechten die door de belanghebbende partij zijn geheven, achteraf toetst.

De vraag is o.a. of het mogelijk is om oude rechten die werden geheven voor het gebruik van het spoorwegennet van de belanghebbende partij, achteraf te toetsen.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 56, leden 1, 6 en 9, van richtlijn 2012/34/EU moet aldus worden uitgelegd dat:

- *het de toezichthoudende instantie voor de spoorwegsector toestaat om de rechtmatigheid van gebruiksrechten die door de infrastructuurbeheerder zijn vastgesteld, ook na afloop van het tijdvak waarin zij van toepassing waren nog te toetsen;*
- *de toezichthoudende instantie bij het toetsen van gebruiksrechten waarvan het tijdvak van toepassing is verstreken, deze rechten ex tunc ongeldig kan verklaren, zonder dat een nationale regeling haar deze bevoegdheid kan ontfemen;*
- *het aan elke lidstaat staat om te besluiten of de toezichthoudende instantie voor de spoorwegsector bevoegd is om de infrastructuurbeheerder te gelasten de gebruiksrechten die door haar ongeldig zijn verklaard, terug te betalen, welke mogelijkheid door artikel 56 van richtlijn 2012/34 wordt vereist noch verboden.*

Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid

EHRM - ARREST –Radio Broadcasting Company B92 AD t. Servië – 5 september 2023 - persbericht - arrest - 67369/16 - ECLI:CE:ECHR:2023:0905JUD006736916

Servische gerechten gingen te ver in kritiek op verslaggeving omtrent controverser over varkensgriepvaccin

Klager is een omroepbedrijf in Servië. In 2011 rapporteerde klager dat een assistent-minister van Volksgezondheid (hierna: Z.P.) werd verdacht van ambtsmisbruik, maar dat diens naam van de verdachtenlijst zou zijn verdwenen nadat de Speciaal Aanklager druk op het Ministerie van Binnenlandse Zaken had gelegd. Z.P. spande daarop een civiele procedure aan tegen klager en kreeg gelijk. De Servische gerechten concludeerden dat klager de reputatie van Z.P. had beschadigd en dat klager geen zorgvuldig feitenonderzoek had gedaan (*‘due diligence’*).

Klager deed daarop een beroep op artikel 10 EVRM (recht op het verstrekken van informatie). Het Hof oordeelt dat de uitzending duidelijk een kwestie van openbaar belang betrof. Z.P. was een publiek persoon en had zich toleranter moeten opstellen. Het Hof oordeelt dat klager niet kan worden verweten dat zij geen verdere stappen heeft ondernomen om de waarheid van de aantijgingen vast te stellen. Het Hof meent dat klager te goeder trouw heeft gehandeld en met de zorgvuldigheid die van een verantwoordelijke journalist mag worden verwacht. De Servische gerechten hadden de *‘narrow margin of appreciation’* overschreden om discussies over kwesties van openbaar belang te beperken. De inperking van de vrijheid van meningsuiting was volgens het Hof disproportioneel en niet noodzakelijk in een democratische samenleving, zodat artikel 10 EVRM is geschonden.

EHRM - ARREST – Index.hu Informatikai Zrt t. Hongarije - 7 september 2023 - [persbericht](#) – [arrest](#) – [77940/17](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0907JUD007794017](#)

Publiek belang bij nieuwsverhaal over politicus – Artikel 10 EVRM - Schending

Klager, een internet nieuws portaal, is in een civiele procedure veroordeeld tot betaling van circa € 120 schadevergoeding vanwege het publiceren van een onjuist en beledigend artikel over de president van het land. Een klacht bij het nationale Constitutionele hof is niet-ontvankelijk verklaard. Het EHRM overweegt dat informatie over het gedrag van de president tijdens zijn verplichte militaire dienst geen intern karakter heeft en niet alleen in de privésfeer valt, waarbij openbaarmaking alleen bedoeld is om de nieuwsgierigheid van het publiek te bevredigen. De informatie in kwestie was niet zonder politiek belang en kon de interesse van het publiek opwekken betreffende de manier waarop de president zijn verantwoordelijkheden opvatte. De intrinsieke politieke waarde van het verhaal werd versterkt doordat dit werd geplaatst in de context van een actueel media initiatief, in het kader van een (veronderstelde) lastercampagne tegen een anti-regeringsdemonstratie. Het was niet bedoeld om de president zomaar te beledigen of aan te vallen, maar vormde in de ruimere context een reactie op een kwestie van publiek belang. Sterker nog, als politicus had de president zich onvermijdelijk en bewust blootgesteld aan nauwkeurig onderzoek van al zijn woorden en daden, door journalisten en door het algemene publiek, en hij had een daarbij passende, grotere mate van tolerantie aan de dag moeten leggen. Ook de nationale gerechten hadden het belang van bescherming tegen feitelijke onjuistheden en van de reputatie van de president, moeten afwegen tegen het publieke belang van open discussie over politieke onderwerpen. Tegen deze achtergrond kan de inbreuk op de vrijheid van meningsuiting niet beoordeeld worden als “noodzakelijk in een democratische samenleving”, en heeft een schending plaatsgevonden van artikel 10 EVRM.

EHRM – ARREST – Eigirdas and VĮ Demokratijos plėtros fondas t. Litouwen - 12 september 2023 - [persbericht](#) – [arrest](#) - [84048/17](#) - [84051/17](#) - [ECLI:CE:ECHR:2023:0912JUD008404817](#)

Publicatie artikelen – Vrijheid van meningsuiting – Niet voldaan aan noodzakelijkheids criterium - Artikel 10 EVRM

Klagers zijn een opiniemaker en een non-gouvernementele organisatie die uitgever is van een tijdschrift. De opiniemaker schrijft regelmatig bijdragen voor het tijdschrift en heeft twee artikelen geschreven over oligarchen in Litouwen. Een van de personen die werden genoemd in het artikel over de oligarchen heeft geklaagd over reputatieschade bij de Commissie ethiek publieke informatie. Over het andere artikel heeft een andere partij geklaagd bij de Commissie. De Commissie heeft de klachten bevestigd en de uitgever gedwongen de oordelen van de Commissie te publiceren in het tijdschrift. Klager heeft tegen beide oordelen van de Commissie beroep ingesteld bij de bestuursrechter in eerste aanleg. In beide zaken werd het beroep gegrond verklaard. De hogerberoepsrechter heeft beide beroepen ook gegrond verklaard en de uitspraken van de rechtbank in eerste aanleg vernietigd.

Schending van artikel 10 EVRM. Ten aanzien van het eerste artikel overweegt het Hof dat tussen partijen niet in geschil is dat door de verplichting om het oordeel van de Commissie te publiceren er sprake is van een beperking van het grondrecht. De beperking was voorzien bij wet en het Hof is van mening dat de beperking een legitiem doel diende, namelijk de bescherming van de rechten van anderen en het recht van de samenleving om correct te worden geïnformeerd. Het Hof constateert dat er sprake is van twee rechten die met elkaar botsen: het recht op vrijheid van meningsuiting van klagers en het recht op privacy en het voorkomen van reputatieschade van de andere betrokkene. Volgens het Hof is er geen evenwicht tussen enerzijds het belang van het beschermen van de goede naam van de getroffen persoon en het belang van de maatschappij om relevante informatie te ontvangen en anderzijds het recht dat wordt beschermd in het verdrag, waarbij er sprake moet zijn van belangrijke redenen om beperkende maatregelen te nemen in het publieke debat. Er is dan ook niet voldaan aan het noodzakelijkheids criterium en dat levert een schending op van artikel 10 EVRM.

Ten aanzien van de tweede publicatie oordeelt het Hof dat er ook sprake is van een beperking die is voorzien bij wet en dat is voldaan aan de eis dat er sprake dient te zijn van een legitiem doel, namelijk de bescherming van de rechten van anderen. Ook ten aanzien van deze publicatie komt het Hof tot de conclusie dat niet is voldaan aan het vereiste dat de beperking noodzakelijk was in een democratische samenleving. Volgens het Hof kan niet worden geconstateerd dat er sprake is van een dringende maatschappelijke behoefte die met zich brengt dat de beperking proportioneel is aan het legitieme doel. Ook dat levert een schending op van artikel 10 EVRM.

EHRM - ARREST - Wieder en Guarnieri t. het VK - 12 september 2023 – persbericht – arrest - - ECLI:CE:ECHR:2023:0912JUD006437116

Onderscheppen (wereldwijd) van communicatie – Privacyschending – Processuele voorwaarden - Artikel 8 EVRM – Artikel 10 EVRM

Samenvatting onder: [Privacy en persoonsgegevens](#)

NOOT – EHRM 2 mei 2023, [Mestan t. Bulgarije](#)

Mestan v. Bulgaria – finally a genuine recognition of linguistic rights? ([strasbourgobservers](#))

NOOT – EHRM 29 augustus 2023, [Verzilov t. Rusland](#)

Cossacks, Pussy Riot, and the Attribution of Conduct: A Comment on Verzilov v. Russia ([EJILtalk](#))

EHRM factsheets en guides

- [Hate speech](#)
- [Protection of journalistic sources](#)
- [Protection of reputation](#)
- [Guide on article 10 ECHR - freedom of expression](#)

Wapens

HvJ – AANVULLENDE CONCLUSIE - C-234/21 (Actieve Verdediging der Wapenliefhebbers vzw)
– 7 september 2023 - België – A-G Campos Sánchez-Bordona - Grote Kamer –
ECLI:EU:C:2023:644 – conclusie

Vuurwapenbezitters – Eigendomsrecht – Ongelijke behandeling - In beslagneming wapens – Vergoeding - Richtlijn 91/477/EEG - Artikelen 20, 21 en 17 Handvest EU

Het Grondwettelijk Hof (België) heeft zich tot het Hof gewend met het verzoek zich uit te spreken over de geldigheid van artikel 7, lid 4 bis, van richtlijn 91/477/EEG. Volgens het Grondwettelijk Hof zou die bepaling in strijd kunnen zijn met het recht op gelijkheid voor de wet, het recht op non-discriminatie en het recht op eigendom, zoals verankerd in respectievelijk de artikelen 20, 21 en 17 van het Handvest EU en met het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen.

Richtlijn 91/477 biedt de lidstaten de mogelijkheid om een overgangsregeling in te voeren, maar uitsluitend voor bezitters van semiautomatische wapens en niet voor bezitters van wapens die zijn omgebouwd om er uitsluitend losse patronen mee af te vuren. De kopers van de wapens voor het afvuren van projectielen zijn nu eigenaar van een verboden wapen of een wapen dat, indien het niet over de thans vereiste vergunning beschikt, niet kan worden geregulariseerd, aangezien deze vergunning in beginsel moet worden verkregen vóór de aankoop van het wapen. Verzoekers stellen dat hier sprake is van een ongerechtvaardigde inmenging in het eigendomsrecht en zij hekelen de strafrechtelijke sancties die zij in dit verband riskeren. Zij bekritisieren met name het ontbreken van een overgangsregeling zoals die is neergelegd voor semiautomatische vuurwapens en protesteren tegen deze ongelijke behandeling.

A-G geeft het Hof in overweging: Gelet op het voorgaande handhaaf ik mijn voorstel voor de beantwoording van het verzoek om een prejudiciële beslissing van het Grondwettelijk Hof, waaraan ik toevoeg dat het aan de Uniewetgever stond om te voorzien in een vergoeding voor de eigenaren van ingevolge artikel 7, lid 4 bis, van richtlijn 91/477/EEG, in beslag te nemen wapens.

Deel II – Algemeen

Algemeen

Nieuwe publicatiewijze PbEU

Een nieuwe wijze van publicatie van het Publicatieblad van de Europese Unie: hoe kan vanaf 1 oktober 2023 de informatie worden geraadpleegd over de zaken die bij het Hof van Justitie of het Gerecht aanhangig zijn gemaakt of door deze rechterlijke instanties zijn afgesloten?

- [Een nieuwe wijze van publicatie van het Publicatieblad van de Europese Unie](#)
- Vereenvoudiging van Publicatieblad van de EU leidt tot betere toegankelijkheid van wetteksten ([ECER](#))

Online platform notificaties

Europese Commissie lanceert nieuw onlineplatform voor notificaties ([ECER](#))

OVERIG

“To Ensure that the Common Values and the Law are Observed”. What to make of the value turn in the case law of the Court of Justice? ([European law blog](#))

Cursus en opleiding

Studiemateriaal over Europees recht gratis online beschikbaar; links naar EJTN, ERA en HELP ([Intro](#))

Raad van Europa - **HELP** (Human rights education for legal professionals) **Online (gratis) cursussen over mensenrechten** met focus op EVRM ([Help](#))

- [New! Human Rights in the Armed Forces](#)
- [NEW! Introduction to Corruption Prevention](#)
- [NEW! Cybercrime and Electronic Evidence](#)
- [Access to Justice for Women](#)
- [Alternative Measures to Detention](#)
- [Alternatives to Immigration Detention](#)
- [Asylum and Human Rights](#)
- [Children's Rights - Key Challenges](#)
- [Child-friendly Justice](#)
- [Combating Trafficking in Human Beings](#)
- [Data Protection and Privacy Rights](#)
- [Ethics for Judges, Prosecutors and Lawyers](#)
- [Family Law and Human Rights](#)
- [Freedom of Expression](#)
- [Hate Crime and Hate Speech](#)
- [Internal Displacement](#)
- [International Cooperation in Criminal Matters](#)
- [Introduction to the ECHR and the ECtHR](#)

[Introduction to the European Social Charter](#)
[Judicial reasoning and human rights](#)
[Pre-trial Investigation and the ECHR](#)
[Procedural Safeguards in Criminal Proceedings and Victims' Rights](#)
[Property Rights](#)
[Protection and Safety of Journalists](#)
[Refugee and Migrant Children](#)
[Rights of Persons with Disabilities](#)
[Right to Liberty and Security](#)
[Right to the Integrity of the Person \(Bioethics\)](#)
[Right to Respect for Private and Family Life](#)
[The Environment and Human Rights](#)
[Violence Against Women and Domestic Violence](#)
[Violence Against Women and Domestic Violence for Law Enforcement](#)
[Introduction to the European Convention on Human Rights](#)", a 5-hour interactive training course aimed at legal professionals, public authorities, civil society and students.

Overzicht van trainingen op het gebied van Europees Strafrecht ([Bijzonder Strafrecht](#))

Dit overzicht staat ook op de [Wikipagina](#) Cursus en opleiding Europees en Internationaal recht

<u>Datum</u>	<u>Onderwerp</u>	<u>Titel</u>
e-learning	<u>Grondrechten</u>	<u>De horizontale directe werking (HDW) van EU Grondrechten; De toepassing van grondrechten tussen private partijen, een dagdeel</u>
e-learning	<u>EU Handvest</u>	<u>Toepasselijkheid van EU Grondrechten</u> <u>Digitale zelfstudiemodule over artikel 51 EU Handvest van de Grondrechten, SSR</u>
e-learning	<u>straf</u>	<u>The European Arrest Warrant: 10 Key Questions for Defence Counsel, specialised e-learning course, ERA</u>
e-learning	<u>IE</u>	<u>How to make the best use of the case law of the CJEU on EU copyright in your legal practice? Ten questions on European copyright law, ERA</u>
e-learning	<u>algemeen</u>	<u>The Preliminary Reference Procedure before the CJEU, ERA</u>
webcollege	<u>algemeen</u>	<u>Gratis webcolleges EU-recht beschikbaar op MIJN SSR: Webcolleges EU en haar invloed op het Nederlandse rechtssysteem</u>

<u>Datum</u>	<u>Onderwerp</u>	<u>Titel</u>
webcollege	<u>asiel & migratie</u>	<u>SSR webcollege 'Procedurerichtlijn, het rechterlijk toetsingskader</u>
webcollege	<u>erfrecht</u>	<u>Europese erfrechtverordening, via SSR.nl (alléén voor de rechtspraak)</u>
webcollege	<u>EVRM</u>	<u>Gratis webcollege door docenten Prof. mr. Egbert Myjer en Prof. mr. Martin Kuijer over het EVRM</u>
webcollege	<u>ASIEL & MIGRATIE</u>	<u>Associatierecht EEG-Turkije, Stichting migratierecht</u>
webcollege	<u>STRAFRECHT</u>	<u>Webinar: EHRM Keskin & rechterlijke beoordeling van getuigenverzoeken</u>
19-20 okt 2023	<u>CONSUMENTEN</u>	<p>Conference Sustaining Access to Justice, 19-20 Oct 2023</p> <p><u>Erasmus University Rotterdam. Speakers from academia, policy, business and consumer associations from Europe, the US and Asia will discuss developments in funding, including third-party litigation funding and crowdfunding, collective actions, public interest litigation, ADR and ODR and entrepreneurial lawyering.</u></p>
9-10 nov 2023	<u>STRAFRECHT</u>	<p><u>Crossborder criminal law and procedures,</u> Training court staff and bailiffs,</p> <p><i>Advanced</i> pan-European legal seminar: Freezing and Confiscation in the EU, Zagreb, 9-10 November 2023</p> <p>Sprekers: André Klip, Catherine Lambert, Paul Notenboom en Zlata Đurđević</p> <p>Dag 1: 09:30 Setting the scene: Freezing and confiscation in the framework of EU instruments in criminal matters</p> <p>10:15 An overview of Regulation 2018/1805 and its provisions</p> <p>13.30 A practitioner's perspective into cross-border cases and assistance provided on the basis of the EU's legal framework</p> <p>14.00 – 16.15 – Casestudies</p> <p>19.00 diner</p>

<u>Datum</u>	<u>Onderwerp</u>	<u>Titel</u>
		<p>Dag 2:</p> <p>09:30 Case Study 2</p> <p>10:30 Debriefing</p> <p>11:15 Why – Who- How – What</p> <p>13:00 End of the seminar and lunch</p>
15 nov 2023 en 16 nov 2023	ASIEL & MIGRATIE	Webinar Actualiteiten jurisprudentie Hof van Justitie EU , Stichting migratierecht, woensdag 15 november, van 14.00 tot 16.15 uur en donderdag 16 november van 14.00 tot 16.15 uur.
30 nov 2023	IPR	<p>Actualiteiten EU-Procesrecht, Betekenen en procederen in burgerlijke en handelszaken in de EU, Maastricht University, 30 november 2023, 13:00 - 17:00 uur</p> <p>Zie conflict of laws; DIGI-GUARD – Event on EU civil procedure: Service, Evidence and Brussels I bis Regulations (in Dutch, 3 NOvA education points): 30 November 2023</p>
7-8 dec 2023	IPR	<p>Cross-border Civil Litigation: Facilitating the Handling of Cross-border Cases</p> <p><i>Introductory</i> pan-European legal seminar for court staff and bailiffs, ERA, Trier & Online</p> <p>Dag 1:</p> <p>09:20 Introduction to the Brussels I Regulation (recast):</p> <p>11:00 WORKSHOP I</p> <p>14:00 Catching-up session: introduction to the Regulation on service of Documents (recast)</p> <p>15:00 WORKSHOP II (with coffee & tea)</p> <p>16:30 Results of the workshop and discussion in plenary</p> <p>19.00 diner</p> <p>Dag 2:</p> <p>09:15 Introducing the main features of the Regulation on taking of evidence (recast)</p>

<u>Datum</u>	<u>Onderwerp</u>	<u>Titel</u>
		10:15 WORKSHOP III 12:00 Results of the workshop and discussion in plenary 12:45 Closing session: further ERA and EJTN training offers for court staff and bailiffs 13:15 End of the seminar / Light lunch

ERA trainingen

[Series of pan-European legal seminars](#)

<u>Event number</u>	<u>Date</u>	<u>Topic</u>	<u>Level</u>	<u>Location</u>	<u>Available places Dutch candidates</u>	<u>Deadline for nominations</u>
323DT73	9-10 nov 2023	<u>Criminal Law</u> Programma zie bijlage. Er is nog 1 plek beschikbaar; inschrijving nog mogelijk deze week	<u>Advanced</u>	<u>Zagreb</u>	<u>2</u>	<u>11 sept 2023</u>
123DT79	7-8 dec 2023	<u>Civil Law</u> Programma zie bijlage. Er is nog 1 plek op locatie en 1 plek online beschikbaar	<u>Introductory</u>	<u>Trier/Online</u>	<u>2 face to face &</u> <u>1 online</u>	<u>9 okt 2023</u>
324DT17	14-15 Mrt 2024	<u>Civil Law</u>	<u>Introductory</u>	<u>Sofia</u>	<u>2</u>	<u>15 jan 2024</u>
324DT20	6-7 juni 2024	<u>Criminal Law</u>	<u>Introductory</u>	<u>Trier/Online</u>	<u>2 face to face &</u> <u>1 online</u>	<u>8 april 2024</u>
324DT21	10-11 okt 2024	<u>Criminal Law</u>	<u>Advanced</u>	<u>Vilnius</u>	<u>2</u>	<u>26 aug 2024</u>
124DT18	21-22 nov 2024	<u>Civil Law</u>	<u>Advanced</u>	<u>Vienna</u>	<u>3</u>	<u>20 sept 2024</u>
125DT01	30-31 jan 2025	<u>Legal writing</u>	<u>Advanced</u>	<u>Trier</u>	<u>1</u>	<u>2 dec 2024</u>

Series of language seminars

<u>Event number</u>	<u>Date</u>	<u>Topic</u>	<u>Location</u>	<u>Available places</u>	<u>Deadline for nominations</u>
<u>324DT22</u>	<u>17-19 april 2024</u>	<u>Criminal Law</u>	<u>Brussels (EJTN)</u>	<u>3</u>	<u>19 feb 2024</u>
<u>124DT14</u>	<u>12-14 juni 2024</u>	<u>Civil Law</u>	<u>Trier (ERA)</u>	<u>3</u>	<u>12 april 2024</u>
<u>124DT15</u>	<u>18-20 sept 2024</u>	<u>Civil Law</u>	<u>Brussels (EJTN)</u>	<u>3</u>	<u>12 juli 2024</u>
<u>324DT23</u>	<u>13-15 nov 2024</u>	<u>Criminal Law</u>	<u>Trier (ERA)</u>	<u>3</u>	<u>13 sept 2024</u>
<u>124DT16</u>	<u>2-4 dec 2024</u>	<u>Civil Law</u>	<u>Online</u>	<u>1</u>	<u>4 okt 2024</u>

Nieuwsbrieven

Algemeen

- [Knowledge Sharing platform \(ECHR-KS\)](#)
- [Maandelijks Bulletin HvJ](#)

Bestuursrecht

- [Jurisprudentienieuwsbrief bestuursrecht Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak](#)

Dataproductie

- [European data protection supervisor \(EDPS\) nieuwsbrief](#)

Strafrecht

- Nieuwsbrieven (Europees) Strafrecht, o.a. over cybercrime, ([Bijzonder Strafrecht](#))

Vreemdelingenrecht

- [EUAA \(European Union agency for asylum\)](#)
- [Centrum voor Migratierecht van de Radboud Universiteit Nijmegen: CJEU Overview of judgments and pending cases](#)

[NEMIS: newsletter on European migration issues](#)

[NEAIS: newsletter on European asylum issues](#)

[NEFIS: newsletter on European free movement issues](#)

Databank op het gebied van asiel: www.dicta.eu

Databanken en zoeksystemen

- [EUAA](#) (asiel en migratie)
- [Dicta](#) (asiel en migratie)
- [European database of asylum law](#) (asiel en migratie)
- [Statelessness Case Law Database](#) (sinds juli 2021)
- [EDAL](#) – European database of asylum law)

- [Refworld UNHCR](#)
- [FRA \(Handvest EU\)](#) – onderverdeeld per artikel uit het Handvest EU
- [EFRIS](#)
- [HUDOC \(EHRM\)](#)
 - [HUDOC - Part I - Simple search - EN \(ECHR-CEDH\) - YouTube](#)
- [HUDOC User Manual](#)
- [Social Security Coordination Regulations database](#)

NL zaken bij het HvJEU

datum	zaaknr.	naam	NL verwijzing	conclusie	arrest	einduitspraak	onderwerp
8-9	C-112/21	Classic coach	ECLI:NL:HR:2021:271			ECLI:NL:HR:2023:1161	
21-9	C-568/21	Staatsecretaris J&V	ECLI:NL:RVS:2021:1873		ECLI:EU:C:2023:683		Asiel en migratie; Dublinverordening ; Diplomaat
21-9	C-151/22	Staatsecretaris J&V	ECLI:NL:RVS:2022:505		ECLI:EU:C:2023:688		Asiel en migratie; Politieke overtuiging
26-9	C-477/18 en C-478/18	Exportslachterij J. Gosschalk	ECLI:NL:CBB:2018:341			ECLI:NL:CBB:2023:473 ECLI:NL:CBB:2023:472	Tarieven slachthuizen en vleeskeuringen
28-9	C-308/22	PAN Europe	ECLI:NL:CBB:2022:214	ECLI:EU:C:2023:716			Gewasbeschermingsmiddelen
28-9	C-309/22 en C-310/22	PAN Europe	ECLI:NL:CBB:2022:217	ECLI:EU:C:2023:717			Gewasbeschermingsmiddelen

NL prejudiciële verwijzingen

Een volledig overzicht van Nederlandse prejudiciële verwijzingen wordt apart gepubliceerd op [rechtspraak.nl](#) en staat op de [Wiki Prejudiciële procedure bij het Hof van Justitie EU](#).

Een overzicht van *alle* prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten is te vinden op de [website van het Expertisecentrum Europees recht van het Ministerie van buitenlands zaken](#) of in de [Databank van het HvJ](#) (curia-website).

Datum	Instantie	ECLI	Onderwerp

NL zaken bij het EHRM

Een volledig overzicht van Nederlandse zaken bij het EHRM wordt apart gepubliceerd op rechtspraak.nl.

Datum	Soort zaak	naam	Nummer	Artikel	Onderwerp

Verzoeken Protocol no. 16 EVRM

Een advies kan alleen worden gevraagd in het kader van een bij de nationale rechter aanhangige zaak. Het al dan niet in behandeling nemen van het verzoek staat ter beoordeling van de rechtbank. Een panel van vijf rechters beslist of het verzoek wordt ingewilligd en motiveert de redenen voor elke weigering.

Adviezen, gegeven door de Grote Kamer, zijn gemotiveerd en niet bindend. De adviezen worden gepubliceerd en meegedeeld aan de verzoekende rechterlijke instantie en aan de betrokken Hoge Verdragsluitende Partij. Rechters hebben het recht een afzonderlijk advies uit te brengen. Het panel en de Grote Kamer omvatten ambtshalve de rechter die is gekozen voor de Hoge Verdragsluitende Partij waartoe het verzoekende gerecht behoort.

Het doel van Protocol nr. 16 is om de interactie tussen het Hof en de nationale autoriteiten te versterken en daardoor de uitvoering van de rechten en vrijheden van het Verdrag te versterken.

Zie ook: Toon Moonen & Laurens Lavrysen, 'Abstract but Concrete, or Concrete but Abstract? A Guide to the Nature of Advisory Opinions under Protocol No 16 to the ECHR', Human Rights Law Review, 2021, Vol. 21, Issue 3, pp. 752–785.

Zie: Research Report on Protocol 16 in Judicial Practice ([ECHRblog](#))

Datum	Land	Onderwerp	Artikel	zaaknummer	Advisory opinion
13.4.23	België	Godsdienstvrijheid	Artikel 9 EVRM	P16-2023-001 Persbericht 16.5.23	13.4.23
10.10.22	Finland	Familierecht - Adoptie van volwassen kind - Rechten van biologische moeder	Artikelen 6 en 8 EVRM	P16-2022-001 Persbericht 8.11.22	ADVISORY OPINION 13.4.23 persbericht
19.4.21	Frankrijk	Jagersvereniging	Artikel 1, Eerste Protocol EVRM	P16-2021-002 Persbericht 2.6.21	ADVISORY OPINION 13.7.22
11.3.21	Armenië	Politiebehandeling; verjaring marteling – uitvoering EHRM arrest	Artikelen 3 en 7 EVRM	P16-2021-001 Persbericht 12.5.21	ADVISORY OPINION 26.4.2022
19.11.20	Slowakije	Onderzoek naar misdaden door de politie	Artikelen 2, 3 en 6 EVRM.	persbericht 4.12.2020	Persbericht: afwijzing van het verzoek 1.3.2021

5.11.20	Litouwen	Afzettingsprocedure parlementslid	Artikel 3, Eerste Protocol EVRM	P16-2020-002 <u>Persbericht</u> 28.1.21	<u>ADVISORY OPINION</u> 8.4.2022 <u>persbericht</u>
2.8.19	Armenië	Geen straf zonder wet - Terugwerkende kracht van een strafbepaling – Verwijzing naar andere bepaling	Artikel 7 EVRM	P16-2019 -001	<u>ADVISORY OPINION</u> 29.5.2020 <u>persbericht</u>
12.10.18	Frankrijk	Draagmoederschap; geboorteregister	Artikel 8 EVRM	P16-2018-001	<u>ADVISORY OPINION</u> 10.4.2019 <u>Menneson t. Frankrijk</u>